

ΝΙΟΧΩΡΙΤΙΚΗ ΦΩΝΗ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΗ ΕΚΔΟΣΗ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΝΕΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΚΥΘΡΕΑΣ

ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΕΞΩΦΥΛΛΟΥ:

Ο Χαράλαμπος Χρ. Κούννος, σύζυγός του η Ιωάννα Αντωνιάδου, με τον 11χρονο εγγονό του Θεοχάρη, μπροστά από την αυλή του σπιτιού των πεθερικών του, Πέτρου και Χρυσάνθης Αντωνιάδη, όπου θα έκτιζαν το σπίτι του, αλλά δεν πρόλαβαν. Είχαν προλάβει να ξεφορτώσουν και το σίδερο ακριβώς απέναντι, στην αυλή του ελιόμυλου.

ΝΙΟΧΩΡΙΤΙΚΗ ΦΩΝΗ

ΕΞΑΜΗΝΙΑΙΑ ΕΚΔΟΣΗ ΤΟΥ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟΥ
ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΝΕΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΚΥΘΡΕΑΣ

Σύμβουλος Έκδοσης: Απόστολος Γ. Κουρουπάκης

Συνεργάτες τεύχους: Χρίστος Λαμπριάς, Απόστολος Γ. Κουρουπάκης, Ρεβέκκα Νικολαΐδου Πιερί, Δώρα Ανδρέου, Πώτα Χριστούδια Τζιάμπου, Παντελής Χόπλαρος.

Φωτογραφίες: Κύπρος Αδαμίδης, Απόστολος Γ. Κουρουπάκης, Αγγλική Σχολή Λευκωσίας

Σελίδωση: Χρυσόστομος Δημητρόπουλος

Διεύθυνση: Μαγνησίας 3, 1056 Λευκωσία, Τηλ. 99 330981

Ηλεκτρονική επικοινωνία: lambriasc@yahoo.com

Ιστοσελίδα: <http://www.niochorio.org.cy>

Facebook: https://www.facebook.com/Κοινοτικό_Συμβούλιο_Νέου_Χωρίου_Κυθρέας

Εκτύπωση: Τυπογραφεία «ΚΩΝΟΣ Ατδ»

Αμαζώνων 3, 2150 Στρόβολος, Τ.Κ. 20287

Τηλ. 22 491419, Φαξ : 22 491443

Email : info@konospress.com

Website: www.konospress.com

ISSN 2547-9156 (print) / ISSN 2547-9164 (online)

Στα κείμενα εκφράζονται προσωπικές απόψεις των συνεργατών που τα υπογράφουν και δεν εκφράζουν ούτε δεσμεύουν με κανένα τρόπο το Κοινοτικό Συμβούλιο.

**ΚΟΙΝΟΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ
ΝΕΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΚΥΘΡΕΑΣ**

Κοινοτάρχης: Χρίστος Λαμπριάς

Μαγνησίας 3, 1056, Λευκωσία

Τηλ. 99 330981, email: lambriasc@yahoo.com

Αν. Κοινοτάρχης: Σοφοκλής Χατζηανδρέου

Ιωάννη Καποδίστρια, 2236, Λατσιά

Τηλ 99244212, email: sofos@hotmail.com

Μέλη

Χαράλαμπος Κυριακίδης

Αγίας Τριάδας 5, 2548, Δάλι

Τηλ. 99592158, email: p.kyriakides@cytanet.com.cy

Κυριάκος Σαλλαγκός

Σπύρου Κυπριανού 44, 2546, Δάλι

Τηλ. 99331621, email: kyriacossallangos@gmail.com

Χαράλαμπος Δαμ. Αντωνίου

Αντωνίου Πλάτωνος 2, 1041, Λευκωσία

Τηλ. 99520494

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΝΙΟΧΩΡΙΤΙΚΑ ΝΕΑ

- 8 Λειτουργηθήκαμε και φέτος στον κατεχόμενο Άγιο Χαράλαμπο
- 12 Εκ βάθρων ανακαίνιση του Τιμίου Προδρόμου
- 16 Προσκύνημα στην κατεχόμενη γη μας
- 18 Ένας χρόνος χωρίς τον Μάχιμο
- 20 Επιτυχημένη η εκδήλωση του Ομίλου Γυναικών
- 22 Οι «ανασκαφές» στο κοιμητήριο συνεχίζονται...

ΑΦΙΕΡΩΜΑ 1974

- 28 Ο Παύλος Α. Κοκονής αφηγείται τη δική του περιπέτεια κατά τη διάρκεια της εισβολής
- 38 Ο Αντρέας Χήνας από τον Πενταδάκτυλο βρέθηκε στις ελεύθερες περιοχές, μέσα από μία δαιδαλώδη διαδρομή
- 48 Δύο ανθρώπινες πράξεις που γλύτωσαν τρεις ανθρώπους από τον θάνατο το 1974
- 52 Ο Κώστας Αντωνιάδης εξηγεί πώς πήρε σάρκα και οστά η επιχειρηματική του ιδέα το καλοκαίρι του 1974
- 60 Ψάχνοντας περιμένουμε ή ψάχνουμε περιμένοντας!

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ

- 64 Η Ανδριανή Κελεπέσιη μιλάει για το χωριό της και τις περιπέτειες του 1974
- 74 Η Μαρία Νικολαΐδου Κούννου ανιστορεί τη ζωή της στο αγαπημένο της χωριό

ΙΣΤΟΡΙΑ-ΛΑΟΓΡΑΦΙΑ

- 82 Θεοχάρης Χριστοδουλίδης: Ο άτυχος Νιοχωρίτης νέος
- 86 Ταφικά έθιμα του Νέου Χωρίου

ΣΤΗΛΕΣ

- 88 Φωτογραφήματα
- 92 Το Νέο Χωριό Κυθρέας στον Τύπο
- 96 Πολιτισμός-Δημιουργία

ΤΜΗΜΑ
ΣΥΓΧΡΟΝΟΥ
ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΚΥΠΡΙΑΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

Η παρούσα έκδοση κυκλοφορεί με την οικονομική στήριξη του Τμήματος Σύγχρονου Πολιτισμού του Υφυπουργείου Πολιτισμού. Η επιχορήγησή της δεν εξυπακούει την αποδοχή του περιεχομένου ή των απόψεων που εκφράζονται σ' αυτήν από το Υφυπουργείο.

ΕΙΣΦΟΡΕΣ

1. Αντρέας Γεωργίου, απόδημος στις ΗΠΑ, εις μνήμη της θυγατέρας του, των γονιών του και των αδελφών του	€1000
2. Ρένος Γεωργίου, απόδημος στις ΗΠΑ, εις μνήμη των γονιών του και των αδελφών του	€1000
3. Σταύρος Γεωργίου Σαλλαγκός εις μνήμη Γιώργου Σαλλαγκού	€1000
4. Αντρέας και Μαρία Καϊάφα εις μνήμη του γιου τους Χρίστου	€750
5. Αντρέας Σοφ. Ζερβός εις μνήμη των γονιών του Σοφοκλή και Ελένης και των αδελφών του Κώστα και Ευανθίας	€300
6. Κυριάκος Παττίκης εις μνήμη Γιώργου Σαλλαγκού	€200
7. Κυπριανός Λούης εις μνήμη του πεθερού του Γεώργιου Χατζηγεωργίου	€200
8. Μιχάλης και Στέλλα Γεωργίου εις μνήμη Γιώργου Σαλλαγκού	€100
9. Παπαντωνής Αντωνιάδης εις μνήμη των γονιών του και των αδελφών του	€150
10. Αβραάμ και Μαρούλα Κατσαντώνη εις μνήμη των γονιών τους Αντρέα και Ειρήνης Κούννου και της αδελφής τους Θεονίτσας	€150
11. Μαρία Γιάσουμα Δεληγιάννη εις μνήμη των γονιών της Αντρέα και Βασιλικής Δεληγιάννη	€150
12. Ηλίας Χαϊραπέτης εις μνήμη των γονιών του Μιχάλη και Ευαγγελίας	€150
13. Τασούλα Μελά εις μνήμη των γονιών της Χριστόδουλου και Παναγιώτας Φώκα και του γαμπρού της Αρτέμη Ψευτόδιακου	€100
14. Σωτήρης Αντωνιάδης εις μνήμη των γονιών του Πέτρου και Χρυσάνθης Αντωνιάδη	€100
15. Παναγιώτης Κούννου εις μνήμη Παναγιώτη και Θεονίτσας Χαραλάμπους και της αδελφής του Θεονίτσας	€100
16. Ευαγγελία Κούννου Χριστοδούλου εις μνήμη Νικόλα και Παναγιώτας Μαρωνίτη	€100
17. Ελένη Κούννου Χαραλάμπους εις μνήμη του συζύγου της Χαράλαμπου, των γονιών της Αντρέα και Ειρήνης και της αδελφής της Θεονίτσας	€100
18. Αντρούλλα Ιωάννου εις μνήμη της μητέρας της Καλλιόπης Ιωάννου	€100
19. Τάκης και Δώρα Κόνιου εις μνήμη των γονιών τους	€100
20. Νικόλας Τσαγγαρίδης εις μνήμη των γονέων του Μιχάλη και Αναστασίας	€100
21. Κούλα Περγίου εις μνήμη των παππούδων της Γιώργα και Ελένης Λευτέρη	€80
22. Γιάννης Γιώρκας εις μνήμη της μητέρας του Παναγιώτας και του αδελφού του Αντρέα	€50
23. Κώστας και Αντρούλλα Καραγιώργη εις μνήμη των γονιών και συγγενών τους	€50
24. Αντώνης Βραχίμης εις μνήμη του πατέρα του Κυριάκου Βραχίμη	€50
25. Αντρέας Χήνας εις μνήμη των γονιών του Χριστόδουλου και Μαρίτσας	€50
26. Χρίστος Λαμπρίας εις μνήμη του παππού του Κυριάκου Μούζουρου και της γιαγιάς του Ευανθίας Λεμονοφίδη	€50
27. Αντρέας και Μαρία Χατζηλαζάρου εις μνήμη των γονιών τους Αντώνη και Παναγιώτας Καμπλάρη	€50
28. Γεώργιος Γεωργίου εις μνήμη Γιώργου Σαλλαγκού	€50
29. Κώστας και Ελένη Χριστοδούλου Καμπλάρη εις μνήμη των γονιών τους	€50
30. Χρυστάλλα Χατζηγεωργίου Σκλάβου εις μνήμη του συζύγου της Γεώργιου Χατζηγεωργίου	€50
31. Ισμήνη Κωνσταντίνου	€50
32. Γιασεμιά Χαραλάμπους	€40
33. Σωτηρούλα Κούννου Πολυδώρου εις μνήμη των γονιών της Αντρέα και Ειρήνης Κούννου και της αδελφής της Θεονίτσας	€30
34. Ελένη Χρίστου	€30
35. Θεοδώρα Φειδία	€30
36. Κωστάκης Φειδία	€30

Όσοι επιθυμούν να κάνουν εισφορά μπορούν να επικοινωνούν με τον κοινοτάρχη και τα μέλη του Κοινοτικού Συμβουλίου. Επίσης, για διευκόλυνση παρατίθεται ο αριθμός λογαριασμού του Κοινοτικού Συμβουλίου στην **Τράπεζα Κύπρου**.

Αρ. λογαριασμού: 357025125741 **Iban:** CY60002001950000357025125741 **SWIFT/BIC:** BCYPCY2N

Προλόγισμα

ΑΠΟ ΤΟΝ ΧΡΙΣΤΟ ΛΑΜΠΡΙΑ
ΚΟΙΝΟΤΑΡΧΗ ΝΕΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΚΥΘΡΕΑΣ

Αγαπητοί/ές συγχωριανοί και συγχωριανές,

Κρατάτε στα χέρια σας το 17ο τεύχος της *Νιοχωρίτικης Φωνής*, του περιοδικού του χωριού μας, του δικού σας περιοδικού. Το πιστεύετε; Εγώ δυσκολεύομαι να το πιστέψω. Λαμβάνοντας υπόψη πόσο δύσκολο ήταν το εκδοτικό εγχείρημα του Κοινοτικού Συμβουλίου πριν από οκτώ χρόνια, το 1ο τεύχος κυκλοφόρησε την 1η Ιουλίου 2018, πρέπει να ομολογήσουμε ότι πρόκειται για ένα άθλο, γιατί από τότε το περιοδικό κυκλοφορεί ανελλιπώς. Όταν αποταθήκαμε στις Πολιτιστικές Υπηρεσίες για κάποια χορηγία, ο όρος που μας τέθηκε ήταν η συνεχής κυκλοφορία τουλάχιστον τριών τευχών. Εμείς είμαστε στο 17ο και προχωράμε. Σίγουρα οι δυσκολίες δεν εξέλιπαν και ούτε πρόκειται να εκλείψουν. Η συγκέντρωση της ύλης, η ευρεία γκάμα θεμάτων που πρέπει να έχει το κάθε τεύχος, η αισθητική του εμφάνισή είναι τα κύρια θέματα που μας απασχολούν σε κάθε έκδοση.

Το ανά χείρας τεύχος κυκλοφορεί Ιούλιο και οι σκέψεις και οι συνειρμοί όλων πάνε πίσω 52 χρόνια, πριν, τον μαύρο Ιούλη του 1974, που πραγματοποιήθηκε η βάρβαρη τουρκική εισβολή, επιφέροντας σκοτωμούς, τον όλεθρο και την καταστροφή. Το χωριό μας πλήρωσε βαρύ τίμημα, με την κατάληψή του τον Αύγουστο του 1974. Αφιερώνουμε αρκετές σελίδες του τεύχους αυτού στο μαύρο καλοκαίρι του 1974, ένα μικρό αφιέρωμα, δηλαδή και δημοσιεύουμε δύο συνεντεύξεις συγχωριανών μας, οι οποίοι ήταν έφεδροι στρατιώτες το 1974 και μας περιγράφουν τα βιώματα και τις εμπειρίες τους στο πεδίο της μάχης, αλλά και τη δοκιμασία τους κατά την οπισθοχώρηση και πώς τα κατάφεραν να επιβιώσουν. Πρόκειται για τον Αντρέα Χήνα (ο οποίος και έσωσε ακόμη 21 στρατιώτες, γιατί γνώριζε την περιοχή) και τον Παύλο Α. Κοκονή, τους οποίους και ευχαριστούμε. Στο αφιέρωμά μας συμπεριλαμβάνεται και κείμενο της συγχωριανής μας εκπαιδευτικού Ρεβέκκας Νικολαΐδου Πιερή, η οποία καταγράφει εν είδει μνημοσύνου του παππού της, Χρίστου Κούννου, πώς βίωσε η οικογένεια τον

χαμό του προσφιλούς τους προσώπου αλλά και την εμπειρία της ταυτοποίησης των λειψάνων του, με το να βλέπουν σε ένα τραπέζι τον σκελετό, το αναμμένο καντήλι και το καπνιστήρι δίπλα. Επίσης, καταγράφουμε μέσα από αφηγήσεις χωριανών μας, που σήμερα δεν είναι μαζί μας, πώς γλύτωσαν κάποιοι Νιοχωρίτες το 1974, γιατί βοήθησαν Τουρκοκύπριους συγχωριανούς τους το 1964.

Συνεχίζοντας την καταγραφή της προφορικής ιστορίας του χωριού μας δημοσιεύουμε δύο συνεντεύξεις ηλικιωμένων γυναικών συγχωριανών μας, οι οποίες μάς περιγράφουν την καθημερινή τους ζωή, αλλά και πώς βίωσαν τον ξεριζωμό. Και οι δύο έχασαν τον πατέρα τους. Πρόκειται για την Ανδριανή Κελεπέσιη και τη Μαρίτσα Νικολαΐδου Κούννου.

Επίσης, θα έχετε την ευκαιρία να μάθετε για τον άτυχο Νιοχωρίτη νέο, τον Θεοχάρη Χριστοδουλίδη, που απεβίωσε σε ηλικία 25 χρονών, το 1929, από φυματίωση. Πρόκειται για τον αδελφό του Φώκα και του Καρατσιόλη. Ενός φέρελπι νέου που η καριέρα του στο Τμήμα Δασών προδιαγραφόταν λαμπρή, που όμως διακόπηκε άδοξα. Ευχαριστούμε θερμά την Αγγλική Σχολή για τη βοήθεια στη συλλογή πληροφοριών για τον συγχωριανό μας.

Στα θέματα επικαιρότητας στο τεύχος αυτό εμπλουτίζουν την ύλη του περιοδικού η διαδικασία εξωραϊσμού του κοιμητηρίου, η ανακάλυψη κι άλλων σταυρών, η ολοκλήρωση αναστήλωσης του ναού του Τιμίου Προδρόμου, η θεία λειτουργία στον κατεχόμενο Άγιο Χαράλαμπο, προσκυνήματα. Δεν λείπουν φυσικά και οι φωτογραφίες ρετρό, τα δημοσιεύματα του Τύπου και ποιήματα συγχωριανών μας.

Θερμές ευχαριστίες εκφράζω σε όλους τους συντελεστές του περιοδικού και όσους έχουν αποστείλει κείμενα. Επίσης, ευχαριστώ θερμά το

Τμήμα Σύγχρονου Πολιτισμού του υφυπουργείου Πολιτισμού για την ευγενική χορηγία τους.

Με αυτές τις σκέψεις χαιρετίζω την έκδοση του 17ου τεύχους του περιοδικού μας, εκφράζοντας ταυτόχρονα θερμές ευχαριστίες σε όσους έκαναν χρηματική εισφορά για κάλυψη εν μέρει των εξόδων του περιοδικού. Θα ήθελα να ευχαριστήσω ιδιαίτερα την εταιρεία Top Kínisis και ιδιαίτερα τον διευθυντή της συγχωριανό μας Άκη Κελεπέσιη που κάθε χρόνο καταχωρεί διαφήμιση, απευθύνοντας ταυτόχρονα έκκληση σε όλους σας να προτιμάτε το Top Kínisis.

Εύχομαι σε όλους και όλες σας καλό καλοκαίρι και καλές διακοπές.

*Το ανά χείρας
τεύχος κυκλο-
φορεί Ιούλιο
και οι σκέψεις
και οι συνειρμοί
όλων πάνε πί-
σω 52 χρόνια,
πριν, τον μαύρο
Ιούλη του 1974.*

Χρέος και τιμή μας να επικοινωνούμε μαζί σας

ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ Γ. ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗ

● ● ●

Αν έχετε ιστορίες με ανεράδες, ιππότες, στοιχειά και αερικά ή άλλα παραμύθια να μας διηγηθείτε ή να καταγράψουν οι νεότερες γενιές της οικογένειάς, δεν έχετε παρά να το κάνετε και εμείς, στο δικό σας περιοδικό, τη «Νιοχωρίτικη Φωνή», θα το δημοσιεύσουμε με ποδδή χαρά.

Ενα ακόμα τεύχος της *Νιοχωρίτικης Φωνής* βρίσκεται στα χέρια σας, και μία ακόμη δική μας προσπάθεια στέφθηκε με επιτυχία. Καταφέραμε να συγκεντρώσουμε και να σας παραδώσουμε ένα πλήρες τεύχος, το οποίο ελπίζουμε να σας αφήσει ικανοποιημένους. Αυτό το τεύχος, όπως κάνουμε κάθε φορά, από το 2018, του β' εξαμήνου του έτους, που είναι οι μήνες Ιούλιος-Αύγουστος, είναι αφιερωμένο στους Νιοχωρίτες και τις Νιοχωρίτισσες που έφυγαν εκδιωγμένοι από τα πατρογονικά τους χώματα, είναι αφιερωμένο σε εκείνες τις ψυχές, που χάθηκαν από τα βάρβαρα χέρια των εισβολέων (πεσόντες και ακόμα αγνοούμενοι και αγνοούμενες).

Δεν θέλουμε να αναξέουμε πληγές του παρελθόντος, προσπαθούμε όμως να μην αφήσουμε τον χρόνο να διαγράψει από τη μνήμη κανενός εκείνες τις μέρες, που ήταν δύσκολες, όπως και τα χρόνια που ακολούθησαν. Θεωρούμε χρέος μας να καταγράφουμε, είτε μέσω συνεντεύξεων, είτε μέσω έρευνας, στιγμές του καλοκαιριού εκείνου, και να το θέτουμε στην κρίση σας. Πιστέψτε με, είναι πολλές οι φορές που αυτά που άκουσα με απασχόλησαν για μέρες, με άφησαν με απορίες, με αγανάκτησαν, αλλά σε δεύτερο χρόνο με βοήθησαν να αντιληφθώ –έστω και μερικώς– κάποια από τα γιατί που με ταλανίζουν. Επίσης, είναι πολλές και οι φορές, όταν λαμβάνουμε συνεντεύξεις που σταματάμε την εγγραφή, από συγκίνηση, επειδή οι στιγμές είναι φορτισμένες, και για εμάς, αλλά κυρίως για τους συνεντευξιζόμενους και τις τις συνεντευξιαζόμενες –πόσο σημαντικό είναι για εμένα και για τον κοινοτάρχη σας, ότι μας ανοίγετε τα σπίτια σας και τις καρδιές σας, δεν το φαντάζεστε.

Σε αυτό το επετειακό τεύχος καταγράφουμε και για τις στρατιωτικές περιπέτειες δύο συγχωριανών, αλλά και τη βραχύβια επιχειρηματική ιδέα «Ππουφ», λίγο πριν από τον Αύγουστο του 1974. Παραθέτουμε επίσης την κατάθεση της Ρεβέκκας Νικολαΐδου Πιερή, για την υπόθεση «αγνοούμενος». Μα και οι συνεντεύξεις των δύο κυριών, αν και δεν εντάσσονται στις σελίδες του αφιερώματος, εμπεριέχουν και αυτές μαρτυρίες αδιάψευστες για το πώς μέσα σε μία μέρα η οικογενειακή γαλήνη τους διαταράχθηκε και έφερε στις ζωές τους νέους κανόνες, πώς άγνωστες έως τότε λέξεις μπήκαν στο λεξιλόγιό τους... πραξικόπημα, εισβολή, προσφυγιά, αγνοούμενος. Λέξεις που στιγμές πριν ήταν κενές νοήματος, αδιάφορες, λέξεις που είχαν θέση μόνο στα λεξικά της ελληνικής γλώσσας.

Όπως όμως δεν πρέπει να ξεχνάμε τα δεινά, δεν θα πρέπει να ξεχνάμε και τα όμορφα του Νιοχώρκου. Γι' αυτό όπως σημειώνω στο υστερόγραφο μου στην τελευταία σελίδα του ανά χειρας τεύχους, όπου παρουσιάζουμε ένα βιβλίο, αν έχετε ιστορίες με ανεράδες, ιππότες, στοιχειά και αερικά ή άλλα παραμύθια να μας διηγηθείτε ή να καταγράψουν οι νεότερες γενιές της οικογένειάς, δεν έχετε παρά να το κάνετε και εμείς, στο δικό σας περιοδικό, τη *Νιοχωρίτικη Φωνή*, θα το δημοσιεύσουμε με πολλή χαρά. Επίσης, το περιοδικό ενδιαφέρεται να καταγράψει και τη γαστρονομική παράδοση του χωριού μας, αν έχετε λοιπόν συνταγές φυλαγμένες στη μνήμη σας, ανασύρατέ τις –απλές ή όχι δεν έχει σημασία – και εμείς ξέρουμε τι θα τις κάνουμε!

Για όλα τα παραπάνω και πάλι ευχαριστούμε, εσάς, όλους και όλες, που είστε αρωγοί και υποστηρικτές μας. Το έχουμε ανάγκη.

ΑΠΟΣΤΟΛΟΣ Γ. ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗΣ

52 χρόνια αναμονής

Πριν από 52 χρόνια
από το χάραμα του φου,
άρχισε το γαλάζιο
του ουρανού να κρύβεται.
Πριν αλέκτωρ λαλήσαι,
τον τόπο προόδωσαν και
ξαφνικά χιλιάδες χρόνια
λαλιάς εντόπιας σίγησαν.

Κάλυψαν τις λέξεις
τις ελληνικές πολέμου
ιαχές, και λίγο μετά
νεκαλήματα από
γυναίκες και κλάματα
σιωπηρά από άντρες,
για τις ανείπωτες συμφορές
που τον τόπο έπληξαν.

52 χρόνια και ακόμα
ο τόπος αναπαή δεν
έχει βρει. Προσπαθούν
τάχατες οι ισχυροί, εδώ
και στον κόσμο, ποιος
θα λύσει τέτοιον Γόρδιο
Δεσμό; Άραγε ο τόπος
τούτος θα δει ποτέ δροσιά;

Αναρωτιέται ο ποιητής,
Καταλάβαινε άραγε πως
ο στίχος του τούτος θα
γινόταν λόγος διαχρονικός;
Και πώς του μέλλεται
να ζήσει για χρόνια πολλά
ακόμα, ίσως για άλλα 52,
ποιος το ξέρει; Ίσως...

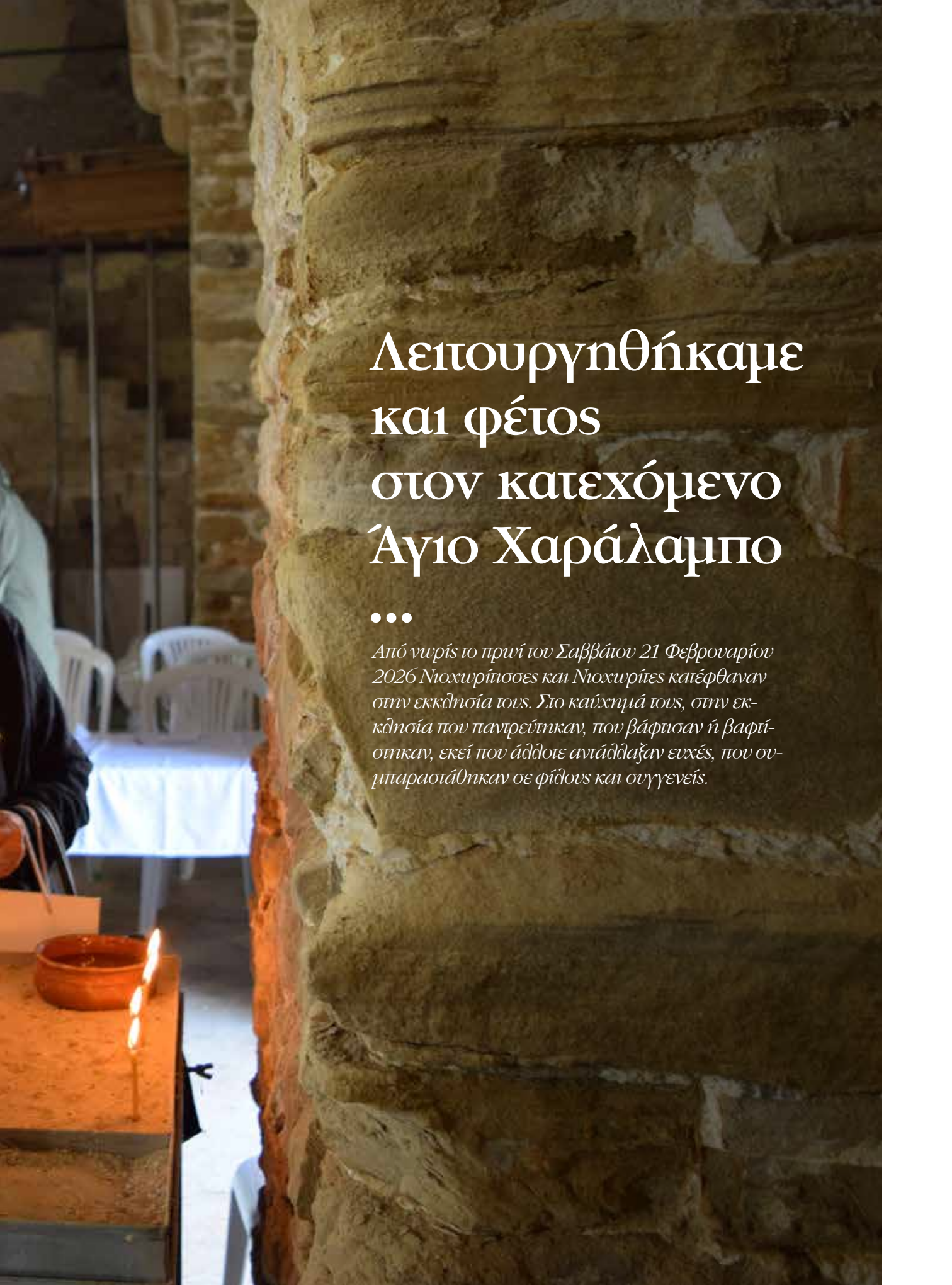
ΤΑΚΗΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

Χωριό μου

Χωριό μου πόσο επόθησα και πάλι να βρεθώ
μέσα στην πλάνα σιωπή των όμορφων βραδιών σου
και κάτω από τον έναστρο κι απέραντο ουρανό σου
να κλείσω απαλά τα βλέφαρα και ν' αποκοιμηθώ.
Κι εκεί του μοσκομύριστου αγέρα σου η πνοή
έτσι γλυκά στον ύπνο μου καθώς θα με φιλήσει
σαν το λουλούδι της αυγής πάλι να ξανανθίσει
μα μέσα μου νιογέννητη κι ολόδροση ζωή.

Επιλογές (Λευκωσία 1990)

A photograph of a church interior. A large, textured stone wall occupies the right side of the frame. On the left, a wooden table holds a small, lit candle in a terracotta holder. In the background, white plastic chairs and a table covered with a white cloth are visible. The lighting is warm and dim, creating a solemn atmosphere.

Λειτουργηθήκαμε και φέτος στον κατεχόμενο Άγιο Χαράλαμπο

...

Από νωρίς το πρωί του Σαββάτου 21 Φεβρουαρίου 2026 Νιοχυρίσσοι και Νιοχυρίτες κατέφθαναν στην εκκλησία τους. Στο καύχημά τους, στην εκκλησία που πανιρεύτηκαν, που βάφισαν ή βαφτίστηκαν, εκεί που άδάδοτε αντάλλαξαν ευχές, που συμπαρασιάθηκαν σε φίλους και συγγενείς.

ΤΩΝ ΧΡΙΣΤΟΥ ΛΑΜΠΡΙΑ ΚΑΙ
ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ Γ. ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗ

Ὡς στύλος ἀκλόνητος, τῆς Ἐκκλησίας Χριστοῦ, καὶ λύχνος αἰφωγός τῆς οἰκουμένης σοφέ, ἐδείχθη Χαραλάμπες, ἔλαμψας ἐν τῷ κόσμῳ, διὰ τοῦ μαρτυρίου, ἔλυσας τῶν εἰδώλων, τὴν σκοτόμαιναν μάκαρ· διὸ ἐν παρρησίᾳ Χριστῷ, πρέσβευε σωθῆναι ἡμᾶς.

...

*Ὅταν ιεθεύωσε
ο ἐκκδήσια-
σμός οἱ χωρια-
νές καὶ οἱ χω-
ριανοί, νέοι καὶ
γηραιότεροι
βγήκαν ἀπὸ
τὴν ἐκκδήσια,
καὶ ξεκίνησαν
να πηγαίνουν
ο καθένας στο
σπίτι του...
Φευ, πὺρα
πὺρα δὲν το χαί-
ρειται.*

Το απολυτίκιο τοῦ Ἁγίου Χαραλάμπευς εψάλη γιὰ ἀκόμη μία φορὰ στὴν κατεχόμενη ἐκκλησία τοῦ χωριοῦ μας τὸ Σάββατο, 21 Φεβρουαρίου 2026. Ἀπὸ νωρὶς τὸ πρωὶ τοῦ Σαββάτου Νιοχωρίτισσες καὶ Νιοχωρίτες κατέφθαναν στὴν ἐκκλησία τους. Στὸ καὶχμά τους, στὴν ἐκκλησία πὺ παντρεῦτηκαν, πὺ βάφτισαν ἢ βάφτιστηκαν, ἐκεῖ πὺ ἄλλοτε ἀντάλλαξαν ευχές, πὺ συμπαραστάθηκαν σὲ φίλους καὶ συγγενεῖς. Ὅσο περνοῦσε ἡ ὥρα, ὁ ναὸς γέμιζε καὶ οἱ ἀκτίνες τοῦ χειμερινοῦ ἡλιοῦ ζέσταιναν τὶς καρδιές τους.

Τὸ ἐκκλησίασμα βρισκόταν σὲ ἕναν ναὸ βεβηλωμένο, χωρὶς ἁγία Τράπεζα, χωρὶς ἐκεῖνο τὸ χαρακτηριστικὸ μπλε μπαλντακίνο, με τὸ ἡμικατεστραμμένο εἰκονοστάσι, χωρὶς ψαλτήρια καὶ στασίδια, συμμετεῖχε ὅμως ψυχὴ τε καὶ σώματι στὴ θεία λειτουργία. Ἡ ευλάβεια, ἡ

κατάνυξη καὶ ἡ πίστη ἦταν ζωγραφισμένα σὲ τὰ πρόσωπα τῶν Νιοχωριτῶν πὺ ἐσπευσαν νὰ λειτουργηθοῦν.

Τὴ θεία λειτουργία τέλεσαν οἱ ἱερεῖς τοῦ χωριοῦ μας πατὴρ Ἀντώνιος Ἀντωνιάδης, πατὴρ Γεώργιος Κούλας καὶ ὁ διάκονος Ἀντρέας. Μετὰ τὸ πέρας τῆς θείας λειτουργίας τελέστηκαν μνημόσυνα καὶ πολλοὶ ἦσαν οἱ γιορτάρηδες. Τὰ πρόσφορα, τὰ κόλλυβα καὶ οἱ παννυχίδες δὲν χωροῦσαν σὲ τὴν τραπέζι. Βαθιά ἡ συγκίνηση τοῦ πατρός Ἀντωνίου, ὅταν τέλεσε τὴν ἀρτοκλασία καὶ ἀντήχησε σὲ τοὺς γυμνοὺς τοίχους τῆς ἐκκλησίας ἡ ψαλμωδία: «Πλοῦσιοι ἐπτώχευσαν καὶ ἐπείνασαν οἱ δὲ ἐκζητοῦντες τὸν Κύριον οὐκ ἐλαττωθήσονται παντός ἀγαθοῦ».

ΕΥΓΗΝΗΣΑΝ ΜΝΗΜΕΣ

Στὸ κήρυγμα τοῦ ὁ πατὴρ Ἀντώνιος ἀναφέρθηκε σὲ τὰ χρόνια πρὶν ἀπὸ τὴν τουρκικὴ εἰσβολή, ὅταν ἡ ἐκκλησία ἦταν κατὰμεστη ἀπὸ πιστοὺς τὶς Κυριακές καὶ τὶς μεγάλες γιορτές τῆς Χριστιανοσύνης. Ἰδιαίτερη ἀναφορά ἔκανε σὲ τὸν πνευματικὸν μας πατέρα πρωτοπρεσβύτερο Διομήδη, ὁ ὁποῖος μας παρακολουθοῦσε ἀπὸ ψηλά καὶ νοερά ἦταν μαζί μας. Στὴν ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Χαραλάμπευς, πρὶν ἀπὸ τὴν εἰσβολή, πολλοὶ Νιοχωρίτες τέλεσαν τὸν γάμο τους, ἄλλοι βαπτίστηκαν καὶ ἄλλοι παρέστησαν σὲ τὴν ἐξόδιο ἀκολουθία τῶν προγόνων

Μετὰ τὸ πέρας τῆς θείας λειτουργίας πραγματοποιήθηκε λιτανεῖα καὶ περιφορὰ τῆς εἰκόνας τοῦ πολιούχου ἁγίου Χαραλάμπευς καὶ οἱ πιστοὶ πέρασαν κάτω ἀπὸ τὴν εἰκόνα.

τους και τους συνόδευσαν στην τελευταία τους κατοικία. Οι πιο μικροί, τώρα μεσήλικες, θυμούνται που κρατούσαν τα εξαπτέρυγα και τις λαμπάδες στη θεία λειτουργία.

Μετά το πέρας της θείας λειτουργίας πραγματοποιήθηκε λιτανεία και περιφορά της εικόνας του πολιούχου αγίου Χαράλαμπους και οι πιστοί πέρασαν κάτω από την εικόνα. Το Κοινοτικό Συμβούλιο πρόσφερε στους 100 περίπου παριστάμενους Νιοχωρίτες τυρόπιτα και καφέ.

Ο ΔΡΟΜΟΣ ΓΙΑ ΤΟ ΣΠΙΤΙ...

Όταν τελείωσε ο εκκλησιασμός οι χωριανές και οι χωριανοί, νέοι και γηραιότεροι βγήκαν από την εκκλησία, και ξεκίνησαν να πηγαίνουν ο καθένας στο σπίτι του... Φευ, που τώρα πια δεν το χαίρεται. Πολλά τα εδώ ήταν το... πιο πέρα ήταν το σπίτι της... Θυμάσαι; Μείνε να σε βγάλω μια φωτογραφία... Άλλοι ορμητικά μπήκαν στους κήπους των σπιτιών τους, έκοψαν ένα λουλούδι, έναν καρπό... και κρατώντας στο χέρι, σαν ιερό αντικείμενο έμοιαζε.

Ιδιαίτερη χαρά προκάλεσε το γεγονός ότι προσήλθαν και νεαροί, οι οποίοι επισκέπτονταν για πρώτη φορά το χωριό των πατέρων τους. Άκουγαν με ενδιαφέρον τον πατέρα να τους περιγράφει το σπίτι, τη γειτονιά, τα παιχνίδια που έπαιζαν στις αλάνες.

Το Κοινοτικό Συμβούλιο φρόντισε και με λεωφορείακι μετέφερε όσους δυσκολεύονταν στο εκκλησάκι του Τιμίου Προδρόμου, όπου εκείνη την ώρα γίνονταν εργασίες για την εκ βάθρων αναστήλωση της εκκλησίας.

Τελευταίος σταθμός πριν από την αναχώρηση των Νιοχωριτών και των Νιοχωριτισσών για τη Λευκωσία, το κοιμητήριο του χωριού. Ο πατήρ Αντώνιος τέλεσε τρισάγιο εις μνήμη όλων των ταφέντων στο κοιμητήριο Νιοχωριτών και όλοι μαζί ψάλαμε το «αιωνία αυτών η μνήμη». Σημειώνουμε ότι αυτή είναι η δεύτερη φορά που τελείται τρισάγιο στο κοιμητήριο του χωριού μας, το οποίο μετά από συντονισμένες προσπάθειες του Κοινοτικού Συμβουλίου έχει συντηρηθεί και παρουσιάζει μια αξιοπρεπή εικόνα.

Φύγαμε από το χωριό με μια πικρή γεύση και απογοήτευση που μόνο μια φορά τον χρόνο τελούμε τη θεία λειτουργία, και αυτή ακολουθώντας διαδικασίες που μας προσβάλλουν. Να ζητούμε άδεια από τις κατοχικές αρχές για να λειτουργηθούμε. Είθε με τις πρεσβείες του ιερομάρτυρα και θαυματουργού αγίου Χαράλαμπους, που υμνείται ως ακλόνητος στύλος της Εκκλησίας και φωτοδότης της οικουμένης που νίκησε την ειδωλολατρία, να τεθεί τέρμα στην τουρκική κατοχή και επανενωθεί το νησί μας.

Τη θεία λειτουργία τέλεσαν οι ιερείς του χωριού μας πατήρ Αντώνιος Αντωνιάδης, πατήρ Γεώργιος Κούλας και ο διάκονος Αντρέας.

Μετά το πέρας της θείας λειτουργίας τελέσθηκαν μνημόσυνα και ποδόδοι ήταν οι γιορτιάρηδες. Τα πρόσφορα, τα κώδωνβα και οι παννυχίδες δεν χυρούσαν στο τραπέζι.

Εκ βάθρων ανακαίνιση του Τιμίου Προδρόμου

● ● ●

ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΛΑΜΠΡΙΑ

Με την καθοδήγηση λειτουργού του Τμήματος Αρχαιοτήτων οι άνθρωποι της Επιτροπής πέτυχαν κάτι μοναδικό. Από ένα ερείπιο που ήταν έγινε μια πραγματική εκκλησία.

Μετά από συντονισμένες προσπάθειες του Κοινοτικού Συμβουλίου έγινε κατορθωτή η πραγματοποίηση ενός στόχου που θέσαμε, την αναστήλωση και ουσιαστικά τη διάσωση του ιερού ναού του Τιμίου Προδρόμου στο κατεχόμενο χωριό μας. Ως γνωστό η εκκλησία βεβηλώθηκε, και για μεγάλο χρονικό διάστημα χρησιμοποιήθηκε ως στάβλος. Ο κίνδυνος κατάρρευσης ήταν εμφανής. Είναι γι' αυτό το λόγο που μετά την ολοκλήρωση της συντήρησης του ναού του Αγίου Χαραλάμπους, θέσαμε επιτακτικά στον εκπρόσωπό μας στη δικαιοδοτική Κληρονομιά δρα Σώτο Κτωρή το θέμα της διάσωσης του ναΐσκου.

Ο δρ Σ. Κτωρής πήρε ζεστά το θέμα και κατάφερε και το ενέταξε στο γενικότερο πρόγραμμα συντήρησης εκκλησιών στην κατεχόμενη Κύπρο, με αποτέλεσμα στις αρχές του 2026 να αρχίσουν οι εργασίες συντήρησης και αναστήλωσης της εκκλησίας, οι οποίες ολοκληρώθηκαν περί τα τέλη Μαρτίου. Και το αποτέλεσμα όντως εντυπωσιακό, ο Τιμιος Πρόδρομος έγινε ένα στολίδι. Με την καθοδήγηση λειτουργού του Τμήματος Αρχαιοτήτων οι άνθρωποι της Επιτροπής πέτυχαν κάτι μοναδικό. Από ένα ερείπιο που ήταν έγινε μια πραγματική εκκλησία.

Εκφράζουμε θερμές ευχαριστίες στον δρα Σώτο Κτωρή και γενικά στη δικαιοδοτική επιτροπή, στους λειτουργούς αρχαιοτήτων Λευτέρη Χαραλάμπους και τη συγχωριανή μας Χρυσάνθη Κούννου για το ενδιαφέρον και τον ζήλο που επέδειξαν καθώς και σε όλους τους Νιοχωρίτες για την εισφορά τους.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες απευθύνουμε στον συγχωριανό μας Μελή Λέβα για την πολύ γενναιόδωρη εισφορά του ύψους €40.000 και στον αείμνηστο Αντρέα Μάχιμο, τέως κοινοτάρχη Νέου Χωρίου Πάφου, που με τις ενέργειές του μας εξασφάλισε €10.000. Δυστυχώς, χάσαμε τον αγαπητό φίλο τον Φεβρουάριο του 2025. Αιώνια του η μνήμη και δεν θα τον ξεχάσουμε ποτέ.

ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΝΑΟΥ

Η εκκλησία του Τιμίου Προδρόμου είναι παλαιότερη από την εκκλησία

Η εκκλησία
βεβηλώθηκε,
και για μεγάλο
χρονικό διά-
στημα χρησι-
μοποιήθηκε
ως στάβλος.
Ο κίνδυνος
κατάρρευσης
ήταν εμφανής.

Η εκκλησία του Τιμίου Προδρόμου είναι παλαιότερη από την εκκλησία του Αγίου Χαραλάμπους. Αυτό υπολογίζεται από την χρονολογία που έφερε η εικόνα του Τιμίου Προδρόμου, που ήταν 1672.

του Αγίου Χαραλάμπους. Αυτό υπολογίζεται από την χρονολογία που έφερε η εικόνα του Τιμίου Προδρόμου. Συγκεκριμένα η εικόνα αυτή η οποία ήταν «δέηση Χριστοδούλου ιερέως μετά της πρεσβυτέρας και των τέκνων τους» έφερε τη χρονολογία 1672. Και όπως θέλει η παράδοση οι πρόγονοί μας έκτισαν τον Τιμίο Πρόδρομο, μετά την κατάληψη του ναού του Αγίου Νικολάου και τη μετατροπή του σε τζαμί από τους Οθωμανούς, το 1571.

Από αυτό συμπεραίνεται ότι η εκκλησία κτίστηκε το δεύτερο μισό του 17ου αιώνα. Άλλωστε αυτή είναι και η εκτίμηση του Τμήματος Αρχαιοτήτων. Κτίστηκε μάλιστα από τις 27 οικογένειες που κατοίκησαν τότε το χωριό. Και τούτο συνάγεται από τα 27 πιάτα που ήταν εντοιχισμένα στον θόλο του ναού με ένα

πιάτο στο ιερό που αντιπροσώπευε την οικογένεια του ιερέα.

Η ΕΙΚΟΝΑ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ

Το πόσο σημαντική από αρχαιολογικής άποψης ήταν η εικόνα του τιμίου Προδρόμου αποδεικνύεται και από το πιο κάτω γεγονός. Την δεκαετία του 1940, επισκέφθηκε το χωριό μας ο Έφορος Αρχαιοτήτων (1931-1960) Πορφύριος Δίκαιος, ο οποίος ήθελε να αφαιρέσει την εικόνα από την εκκλησία και να τη μεταφέρει στο Τμήμα Αρχαιοτήτων. Ο ιερέας του χωριού Παπαγιάννης και η Εκκλησιαστική Επιτροπή, με επικεφαλής τον Χριστόφη Βακανά, αντέδρασαν και δεν έδιναν τη συγκατάθεσή τους για τη μεταφορά της εικόνας στη Λευκωσία. Ωστόσο, ο Πορφύριος Δίκαιος επέμενε και ο Χρι-

στοφής Βακανάς του είπε: «Έτον τζια-μαί τον τίτισρον τζιαι πιάστον» (σημ. Ο Τίμιος Πρόδρομος στις αγιογραφίες παρουσιάζεται γυμνός, τυλιγμένος με μια χλαμύδα). Ο Δίκαιος και το συνεργείο του προσπάθησαν να αφαιρέσουν την εικόνα και στάθηκε αδύνατο, οπότε αναχώρησαν άπρακτοι. Ο Τίμιος Πρόδρομος δεν ήθελε να εγκαταλείψει το εκκλησάκι του στο Νέο Χωρίο και δεν τους άφησε να σηκώσουν την εικόνα του. (Μαρτυρία Ελένης Βακανάς, κόρης του Χριστοφή, 11 Ιουνίου 2016).

Σύμφωνα με μαρτυρίες, την εκκλη-

σία επισκέπτονταν και οι Τούρκοι συγχωριανοί μας. Αυτό ενισχύεται και από σχετικό άρθρο του Νέαρχου Κληρίδη στη Φιλολογική Κύπρο (1961) με τίτλο: «Εκλίποντες συνοικισμοί και ιστορικά στοιχεία», στο οποίο αναφέρει ότι «τα καντήλια της εκκλησίας τα άναβαν και οι Τουρκάλες, όταν αντιμετώπιζαν κάποιο πρόβλημα ή ασθένεια. Σεβόντουσαν ιδιαίτερα τον Πρόδρομο».

Σύμφωνα με πληροφορίες μας, με απόφαση του Τμήματος Αρχαιοτήτων η εκκλησία του Τιμίου Προδρόμου αναμένεται να κηρυχθεί αρχαίο μνημείο.

Καθιερώνεται ο εορτασμός του Γενεσίου του Τιμίου Προδρόμου στις 23-24 Ιουνίου

Με την ευκαιρία της ολοκλήρωσης της αποκατάστασης του ναού του Τιμίου Προδρόμου στο χωριό μας, κατόπιν προτάσεως της Εκκλησιαστικής Επιτροπής Αγίου Χαράλαμπος Νέου Χωρίου Κυθρέας, καθιερώνεται, σε συνεργασία με το Κοινοτικό Συμβούλιο, όλα τα οργανωμένα σύνολα του Νέου Χωρίου Κυθρέας, καθώς και με τη συμβολή της Εκκλησιαστικής Επιτροπής Αγίου Χαράλαμπος στην Αγλαντζιά, ο εορτασμός του Γενεσίου του Τιμίου Προδρόμου στις 23-24 Ιουνίου.

Έτσι, την Τρίτη, 23 Ιουνίου 2026, στις 6 το απόγευμα τελέστηκε Μέγας Πανηγυρικός Εσπερινός στον Άγιο Χαράλαμπο Νέου Χωρίου Κυθρέας στην Αγλαντζιά, προΐσταμένου του Θεοφιλεστάτου Επισκόπου Μεσαορίας κ. Γρηγορίου, ο οποίος στο κήρυγμά του προς τους πιστούς υπογράμμισε τη μεγάλη σημασία της εορτής και του Γενεσίου του Τιμίου Προδρόμου, πέραν των γνωστών εορτών της 7ης Ιανουαρίου και της Αποτομής της κεφαλής του Αγίου στις 29 Αυγούστου, αναφέροντας χαρακτηριστικά ότι η Ορθοδοξία τιμά τρεις γεννήσεις, της Θεοτόκου, του Χριστού και του Τιμίου Προδρόμου.

Επίσης ο Επίσκοπος Μεσαορίας ευ-

χαρίστησε και συνεχάρη τη δικαιοδική επιτροπή για την Πολιτιστική Κληρονομιά για το έργο που επιτελεί για τη διάσωση των εκκλησιών και των κοιμητηρίων στην κατεχόμενη γη μας, εκφράζοντας παράλληλα και τη χαρά του γιατί στο Νέο Χωρίο Κυθρέας έγιναν έργα συντήρησης και στις δύο εκκλησίες του χωριού καθώς και στο κοιμητήριο. Τέλος, ευχαρίστησε όσους συνέβαλαν στην εκτέλεση των έργων αυτών.

Στο πλαίσιο του εσπερινού τελέστηκε λιτάνευση της αγίας εικόνας του αγίου και αρτοκλασία. Την επομένη το πρωί τελέστηκε Όρθρος και Θεία Λειτουργία.

Στις 23 Ιουνίου τελέστηκε Μέγας Πανηγυρικός Εσπερινός στον Άγιο Χαράλαμπο στην Αγλαντζιά, προΐσταμένου του Θεοφιλεστάτου Επισκόπου Μεσαορίας κ. Γρηγορίου, ο οποίος υπογράμμισε τη μεγάλη σημασία της εορτής και του Γενεσίου του Τιμίου Προδρόμου.

Οι εκδρομείς στον
Απόστολο Βαρνάβα. Η
μονή βρίσκεται ανάμε-
σα στα χωριά Έγκωμη,
Άγιος Σέργιος, Λιμνιά
και Στύλλοι, περίπου
ένα χιλιόμετρο από την
ιστορική Σαλαμίνα.

Προσκύνημα στην κατεχόμενη γη μας

Απόστολος Βαρνάβας - Σαλαμίνα - παδιά Αμμόχωστος

ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΛΑΜΠΡΙΑ

Ακόμη μία εκδρομή-προσκύνημα που διοργάνωσε το Σάββατο, 25 Απριλίου 2026, το Κοινοτικό Συμβούλιο στέφθηκε με επιτυχία. Αυτή τη φορά επιλέγηκαν αρχαιολογικοί χώροι στην κατεχόμενη πατρίδα μας. Συγκεκριμένα επισκεφθήκαμε το μοναστήρι του Αποστόλου Βαρνάβα, ιδρυτή και προστάτη της Εκκλησίας της Κύπρου, το οποίο βρίσκεται κοντά στην Αμμόχωστο, ανάμεσα στα χωριά Έγκωμη, Άγιος

Σέργιος, Λιμνιά και Στύλλοι, περίπου ένα χιλιόμετρο από την ιστορική Σαλαμίνα.

Προσκυνήσαμε τον ιερό χώρο, όπου είναι ο τάφος του Αποστόλου Βαρνάβα, 100 μέτρα ανατολικά του μοναστηριού. Στον τάφο του ανευρέθη το χειρόγραφο Ευαγγέλιο του Ματθαίου, ενός από τους τέσσερις Ευαγγελιστές. Το ιερό αυτό κειμήλιο ο Αρχιεπίσκοπος Ανθέμιος το δώρισε στον αυτοκράτορα του Βυζαντίου Ζήνωνα, ο οποίος με τη σειρά του χρηματοδότησε το κτίσιμο του μοναστηριού περί τα τέλη του 5ου αιώνα.

Κατά την μέρα της επίσκεψής μας διαπιστώσαμε ότι γίνονταν εργασίες συντήρησης της στέγης του μοναστηριού, στο πλαίσιο της δικοινοτικής Τεχνικής Επιτροπής για την Πολιτιστική Κληρονομιά.

Δεύτερος σταθμός της επίσκεψής μας ο αρχαιολογικός χώρος της Σαλαμίνας, όπου προσφέρθηκε καφές και πρόγευμα στους εκδρομείς. Σύμφωνα με αρχαιολογικά ευρήματα, ιδρυτής της Σαλαμίνας ήταν ο Τεύκρος, γιος του Τελαμώνα και αδελφός του Αίαντα. Έδωσε το όνομα Σαλαμίνες εις ανάμνηση της πατρίδας του Σαλαμίνας.

Στη συνέχεια επισκεφθήκαμε την εντός των τειχών Αμμόχωστο, την οποία κανείς από τους εκδρομείς δεν είχε επισκεφθεί στο παρελθόν. Άλλωστε η εντός των τειχών Αμμόχωστος δεν ήταν προσπελάσιμη για τους Ελληνοκύπριους, ήδη από το 1963-64, εξαιτίας των δικοινοτικών ταραχών. Η περιδιάβαση δίνει την αίσθηση ότι βρίσκεσαι σε μια μεσαιωνική πόλη, με τα χαρακτηριστι-

κά κτίσματα και τα ενετικά τείχη, παρόμοια με αυτά της Λευκωσίας. Ιδιαίτερη αίσθηση μας προκάλεσε ο Πύργος του Οθέλλου, η λατινική εκκλησία του Αγίου Νικολάου, που μετατράπηκε σε τζαμί από τους Οθωμανούς και ο ναός του Αγίου Γεωργίου του Εξορινού. Στην εντός των τειχών πόλη, κατοικούσαν και Ε/κ μέχρι το 1958, όταν και εκδιώχθηκαν από τους Τούρκους.

Το μεσημέρι οι εκδρομείς γευμάτισαν στο κέντρο «Λαξιά» στο Παραλίμνι. Οι χωριανοί, γύρω στους 140, βρέθηκαν ξανά μαζί και θυμήθηκαν το χωριό τους. Μετά το γεύμα οι εκδρομείς ενημερώθηκαν σχετικά με την ολοκλήρωση των έργων συντήρησης του ιερού ναού Τιμί-ου Προδρόμου και του κοιμητηρίου, ευχαριστώντας παράλληλα όσους έκαναν εισφορές.

Τέτοιες εκδηλώσεις πιστεύουμε ότι φέρνουν τους χωριανούς κοντά και συσφίγγουν τις σχέσεις τους. Ευχαριστούμε θερμά όσους πήραν μέρος και ανανεώνουμε το ραντεβού μας.

● ● ●

*140 Νιοχω-
ρίπσοες και
Νιοχωρίτες
συμμετείχαν
στην εκδρομή
που διοργάνω-
σε το Κοινοτικό
Συμβούλιο,
στη μονή του
Αποστόδου
Βαρνάβα, στη
Σαλαμίνα και
στην εντός των
τειχών Αμμό-
χωστο.*

Ομαδική φωτογραφία μπροστά από τον λατινικό καθεδρικό ναό του Αγίου Νικολάου, στην εντός των τειχών Αμμόχωστο, την οποία κανείς από τους εκδρομείς δεν είχε επισκεφθεί στο παρελθόν.

Η βοήθεια του αξεχαστού μας Αντρέα Μάχιμου δεν περιοριζόταν στα λόγια αλλά έπαιρνε σάρκα και οστά και μεταφραζόταν σε έργα χειροπιαστά. Η κοινότητα του Νέου Χωρίου Κυθρέας τον ευγνωμονεί για τη βοήθειά του σχετικά με την παραχώρηση χρηματικής βοήθειας ύψους 15.000 ευρώ για τη συντήρηση του Αγίου Χαραλάμπους και του Τιμίου Προδρόμου.

• • •

*Οι σχέσεις
αδελά και οι
δεσμοί των δυο
Νιόχωρκων
καθιερώθηκαν
και ενισχύθη-
καν από τους
αείμνηστους
Αντρέα Μάχι-
μο και Κώστα
Ζερβό.*

Ένας χρόνος χωρίς τον Μάχιμο

ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΛΑΜΠΡΙΑ

Πέρασε κιόλας ένας χρόνος από τότε που έφυγε από τη ζωή ο μεγάλος φίλος του χωριού μας ο Αντρέας Χριστοδούλου Μάχιμος, ο οποίος κατά τη διάρκεια της θητείας του άφησε το δικό του ανεξίτηλο αποτύπωμα όχι μόνο στο χωριό του, το Νέο Χωρίο Πάφου, και στην ευρύτερη περιοχή του Ακάμα, αλλά και στο δικό μας χωριό, το οποίο τόσο πολύ αγάπησε.

Οι σχέσεις αλλά και οι δεσμοί των δυο Νιόχωρκων καθιερώθηκαν και ενισχύθηκαν από τους αείμνηστους Αντρέα Μάχιμο και Κώστα Ζερβό, που από κοινού χάραξαν τον δρόμο της αλληλοϋποστήριξης, της αλληλεγγύης και της συναδέλφωσης ανάμεσα στα δυο χωριά μας. Οι εκδηλώσεις στις οποίες έπαιρναν μέρος οι κάτοικοι και των δυο κοινοτήτων ήταν πολλές και η απόσταση ουδέποτε αποτέλεσε εμπόδιο. Τον δρόμο αυτό δεν μπορούσε παρά να ακολουθήσει και το νυν Κοινοτικό Συμβούλιο του Νέου Χωρίου Κυθρέας.

Η βοήθεια του αξεχαστού μας Αντρέα Μάχιμου δεν περιοριζόταν στα λόγια αλλά έπαιρνε σάρκα και οστά και μεταφραζόταν σε έργα χειροπιαστά. Πώς είναι δυνατόν να ξεχάσουμε τον αγώνα που έκανε για να εξασφαλίσει την άδεια για την παραχώρηση χρηματικής βοήθειας ύψους €5000 για τη συντήρηση της κατεχόμενης εκκλησίας του χωριού μας, του Αγίου Χαραλάμπους το 2020. Δεν ήταν εύκολο εγχείρημα, λαμβάνοντας υπόψη τις γραφειοκρατικές διαδικασίες. Ωστόσο, τίποτε δεν στάθηκε εμπόδιο μπροστά στον Μάχιμο, ο οποίος πίστευε στο δίκαιο αίτημά του και ότι έπρεπε το χωριό του

να έλθει αρωγό στο αδελφοποιημένο κατεχόμενο Νιόχωρκο. Η οικονομική βοήθεια του Μάχιμου προς το χωριό μας επαναλήφθηκε, μερικά χρόνια αργότερα, το ποσό διπλασιάστηκε, φτάνοντας στις €10.000, χρήματα που διατέθηκαν για την αναστήλωση του Τιμίου Προδρόμου. Η πράξη αυτή είναι ακόμη πιο σημαντική από την προηγούμενη, αν ληφθεί υπόψη ότι η υλοποίησή της έγινε όταν ο Αντρέας Μάχιμος δεν ήταν κοινοτάρχης (είχε παραιτηθεί, μιας και ήταν ενάντια στη μεταρρύθμιση της Τοπικής Αυτοδιοίκησης). Είναι βέβαιο ότι αν δεν «βιαζόταν» να φύγει πολλά θα προσέφερε όχι μόνο στα χωριά του, τα δυο Νιόχωρκα, αλλά και στην κοινωνία του τόπου και ευρύτερα στην πατρίδα του.

Ως ένδειξη ελάχιστης εκτίμησης για την τεράστια βοήθειά του στο κατεχόμενο χωριό μας το Κοινοτικό Συμβούλιο τίμησε τον Μάχιμο με επίδοση τιμητικής πλακέτας στο πλαίσιο της ετήσιας συνεστίας που πραγματοποιήθηκε τις 14 Ιανουαρίου 2024 στο κτήμα Κουσιουμή. Ήταν και η τελευταία, φευ, επικοινωνία του με τους Νιοχωρίτες και η συγκίνηση στο πρόσωπό του ήταν εμφανής. Το ίδιο συγκινημένες και η αγαπημένη του σύζυγος Στάλω και η αδελφή του Ελένη.

Με τη συμπλήρωση ενός έτους και την τέλεση του πρώτου ετήσιου μνημοσύνου του Ανδρέα Χριστοδούλου Μάχιμου, η οικογένειά του διοργάνωσε στο Πολιτιστικό Κέντρο Νέου Χωριού Πάφου, αιμοδοσία και δειγματοληψία για το Καραϊσκάκειο Ίδρυμα, αφιερωμένη στη μνήμη του.

Την Κυριακή, 1 Φεβρουαρίου 2026, τελέστηκε στον ιερό ναό Αγίου Μηνά στη γενέτειρά του, το πρώτο ετήσιο μνημόσυνο του Μάχιμου. Το Νέο Χωριό Κυθρέας εκπροσώπησε ο γράφων ως κοινοτάρχης, συνοδευόμενος από τη σύζυγό του Κωνσταντία Λαμπρία. Πολλοί ήταν αυτοί που τίμησαν με την παρουσία τους την μνήμη του εκλιπόντος. Με τη συμπλήρωση ενός έτους και την τέλεση του πρώτου ετήσιου μνημοσύνου του Ανδρέα Χριστοδούλου Μάχιμου, η οικογένειά του διοργάνωσε στο Πολιτιστικό Κέντρο Νέου Χωριού Πάφου, αιμοδοσία και δειγματοληψία για το Καραϊσκάκειο Ίδρυμα, αφιερωμένη στη μνήμη του. Η συμμετοχή των ανθρώπων που ανταποκρίθηκαν στην πρόσκληση της οικογένειας ήταν πολύ μεγάλη, πράγμα που αποδεικνύει πόσο αγαπητός ήταν οι αξέχαστος Αντρέας.

Στο πλαίσιο του μνημοσύνου το ΔΗΚΟ τίμησε τον Αντρέα Μάχιμο σε αναγνώριση της συμμετοχής του στην προάσπιση της Δημοκρατίας και της νομιμότητας ενάντια στο προδοτικό πραξικόπημα της 15ης Ιουλίου 1974. Την τιμητική πλακέτα παρέλαβε η σύζυγός του Στάλω.

Φίλε και αξέχαστε Αντρέα, αιωνία σου η μνήμη, θα ζεις πάντα στις καρδιές μας.

Ως ένδειξη ελάχιστης εκτίμησης για την τεράστια βοήθειά του στο κατεχόμενο χωριό μας το Κοινοτικό Συμβούλιο τίμησε τον Μάχιμο με επίδοση τιμητικής πλακέτας στο πλαίσιο της ετήσιας συνεστίας που πραγματοποιήθηκε τις 14 Ιανουαρίου 2024 στο κτήμα Κουσιουμή.

Στο «Ισάι» του Ομίλου Γυναικών Νέου Χωρίου Κυθρέας, αφιερωμένο στην παγκόσμια ημέρα της γυναίκας, τιμήθηκαν δύο Νιοχωρίτισσες για την προσφορά τους στο έργο του Ομίλου, η κα Λένια Ζερβού και η κα Δώρα Ανδρέου.

Επιτυχημένη η εκδήλωση του Ομίλου Γυναικών

ΤΗΣ ΔΩΡΑΣ ΑΝΔΡΕΟΥ

Πραγματοποιήθηκε και φέτος, το Σάββατο 7 Μαρτίου 2026, στις 3:30 μ.μ., στο ξενοδοχείο Κλεοπάτρα το «Ισάι» του Ομίλου Γυναικών Νέου Χωρίου Κυθρέας, αφιερωμένο στην παγκόσμια ημέρα της γυναίκας.

Η κοινωνική αυτή εκδήλωση, με την ευκαιρία της γιορτής της γυναίκας, έγινε με το πέρασμα των χρόνων θεσμός, ένας ετήσιος θεσμός που προσφέρει τη δυνατότητα συνάντησης και συνεύρεσης των γυναικών του χωριού μας. Άλλωστε αυτός ήταν ο στόχος της ίδρυσης του Ομίλου μας στις 10 Μαρτίου, 2007. Μια καινούργια έπαλη αγώνα, μέσα σε πνεύμα συναίνεσης, σύμπνοιας και ομόνοιας για τη διατήρηση της μνήμης του κατεχόμενου χωριού μας και την καλλιέργεια της συνοχής του κόσμου μας.

Με μια στέρεη και πλατιά αντίληψη της ζωής οι νέες γυναίκες μας, απόλυτα συνειδητοποιημένες, θέλησαν ν' αφήσουν πίσω τους τα συνθήματα και τους λαϊκισμούς του παρελθόντος, τον διχασμό και την αντιπαλότητα και να σμίξουν τον κόσμο του χωριού μας που πάλευε να επιβιώσει μέσα στην προσφυγιά.

Προοδευτικές και δραστήριες χάραξαν έτσι τον δρόμο μας και πρωτοπορούν μέχρι σήμερα, μπροστάρηδες στον αγώνα μας για να κρατηθούμε στις ρίζες μας, για να έχουμε συνέχεια και εμείς και το χωριό μας. Αυτό είναι το χρέος μας στη γη που μας γέννησε και δεν θα αφήσουμε να βήξει ποτέ ο πόθος της επιστροφής στα άγια χώματα του χωριού μας.

Ο Όμιλος Γυναικών του χωριού μας στα 19 χρόνια δραστηριοποίησης του οργανωσε ποιάδες εκδηλώσεις και δράσεις, πάντα με επιτυχία και συνεργάστηκε με τις κοινοτικές και εκκλησιαστικές αρχές και όλα τα οργανωμένα σύνολα του χωριού μας.

Στη φετινή εκδήλωση η προσέλευση των γυναικών μας ήταν αθρόα. Νιοχωρίτισσες και άλλες φίλες του Ομίλου, βαθιά συγκινημένες αντάμωσαν για ακόμα μια φορά. Μέσα στην κατάμεστη αίθουσα ταξίδεψαν νοσταλγικά, βγάζοντας αβίαστα απ' τη μνήμη τους τα βιώματά τους στ' αγαπημένο τους χωριό, το Νέο Χωριό Κυθρέας. Για να αποδείξουν έτσι ότι ο πόνος της απώλειας παραμένει κυριαρχικό στοιχείο στις ζωές όλων μας, όσα χρόνια κι αν πέρασαν απ' τη μέρα του ξεριζωμού μας.

Στην ομιλία της η πρόεδρος του Ομίλου Γυναικών Νέου Χωριού Κυθρέας κα Μαρία Ευθυμίου αναφέρθηκε στη σημασία και στο νόημα της Ημέρας της Γυναίκας. Στη συνέχεια τιμήθηκαν δύο Νιοχωρίτισσες για την προσφορά τους στο έργο του Ομίλου, η κα Λένια Ζερβού και η κα Δώρα Ανδρέου.

Το πρόγραμμα περιελάμβανε και τρα-

γούδια από νεανικό σύνολο που απόλαυσαν πραγματικά οι παρευρισκόμενες. Και στο τέλος τόμπολα με πολλά δώρα.

ΠΡΙΝ ΑΠΟ 19 ΧΡΟΝΙΑ

Η πρώτη εκδήλωση του Ομίλου Γυναικών Νέου Χωριού Κυθρέας έγινε στις 16 Μαΐου 2007. Ήταν το «Τσάι Γνωριμίας» όπου τιμήθηκαν οι συγχωριανές μας ηλικίας πέραν των 85 χρόνων. Δεκαεννέα χρόνια πέρασαν από τότε. Ο Όμιλος Γυναικών του χωριού μας οργάνωσε πολλές εκδηλώσεις και δράσεις, πάντα με επιτυχία και συνεργάστηκε με τις κοινοτικές και εκκλησιαστικές αρχές και όλα τα οργανωμένα σύνολα του χωριού μας. Και συνεχίζει. Και θα συνεχίζει για όσο ακόμα χρειαστεί. Μας το εγγυώνται οι δυναμικές γυναίκες του Ομίλου μας που εδώ και 19 χρόνια γράφουν τη δική τους ιστορία προσφοράς στο τουρκοπατημένο χωριό μας και στην Κύπρο μας.

Οι «ανασκαφές» στο κοιμητήριο συνεχίζονται...

ΜΑΡΙΤΣΑ ΤΤΟΦΗ Χ΄ ΦΕΛΛΑ,
ΘΑΝΟΥΣΑ 28.8.1961. ΕΤΩΝ 78. Ο
σταυρός εξείχε ελαφρά μέσα από
χώματα, στον κεντρικό διάδρομο,
λίγα μέτρα από την είσοδο, προς
τα δεξιά, δίπλα από τον τάφο του
συζύγου της Ττοφή Χ΄ Φελλά.

ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΛΑΜΠΡΙΑ

Ενα από τα κύρια μελήματα του Κοινοτικού Συμβουλίου, με την ανάληψη των καθηκόντων του, ήταν η διάσωση και συντήρηση των εκκλησιών του Αγίου Χαραλάμπους και Τιμίου Προδρόμου και του κοιμητηρίου. Με συντονισμένες προσπάθειες του κοινοτάρχη και σε αγαστή συνεργασία με τον εκπρόσωπο της κυβέρνησης

στη Δικοινοτική Τεχνική Επιτροπή για την Πολιτιστική Κληρονομιά δρ. Σώτο Κτωρή, τα πιο πάνω έργα τελικά πήραν σάρκα και οστά. Η υλοποίηση των πιο πάνω στόχων έγινε κατορθωτή με τη γενναιόδωρη συνεισφορά των όπου γης Νιοχωριτών, τους οποίους και ευχαριστούμε.

Σε ό,τι αφορά το κοιμητήριο, είναι γνωστό ότι το Κοινοτικό Συμβούλιο εξέδωσε το 2019 βιβλίο με τίτλο Το ελ-

ληνορθόδοξο χριστιανικό κοιμητήριο του Νέου Χωρίου Κυθρέας- (Ιστορία-Μητρώο. Συγγραφείς του βιβλίου ο κοινοτάρχης Χρίστος Λαμπρίας και ο επιστημονικός συνεργάτης του Κοινοτικού Συμβουλίου δρ Απόστολος Γ. Κουρουπάκης. Στο βιβλίο αυτό, ανάμεσα σε άλλα, υπάρχουν τα βιογραφικά σημειώματα όσων τα ονόματα ήταν καταγεγραμμένα σε σταυρούς και κιβούρια. Ωστόσο, με την πάροδο του χρόνου, τις βροχές και την ελαφρά διάβρωση του εδάφους, αλλά και την ενδελεχή παρατήρηση διαφόρων «υπόπτων» σημείων (ελαφρά ανασήκωση χωμάτων που πιθανόν να υποκρύπτει κάποιο σταυρό) ανακαλύψαμε πρόσφατα ακόμη δύο σταυρούς.

Στον ένα αναγράφεται ΜΑΡΙΤΣΑ ΤΤΟΦΗ Χ΄ ΦΕΛΛΑ, ΘΑΝΟΥΣΑ 28.8.1961. ΕΤΩΝ 78. Ο σταυρός εξείχε ελαφρά μέσα από χώματα, στον κεντρι-

κό διάδρομο, λίγα μέτρα από την είσοδο, προς τα δεξιά, δίπλα από τον τάφο του συζύγου της Ττοφή Χ΄ Φελλά. Δίπλα από τον τάφο του Ττοφή Χ΄ Φελλά υπάρχει κιβούρι, σπασμένο με την ένδειξη : ΚΥΡ... Χ΄ ΦΕΛΛΑΣ 1956, που είναι ο τάφος του γιου του Κυριάκου, επονομαζόμενου Κύπρου.

Στον άλλο με κατεστραμμένα κάποια γράμματα αναγράφονται δύο ονόματα: ΜΙΧΑΛΗΣ Χ΄ ΠΕΤΡΗΣ ΘΑΝΩΝ ΕΤΩΝ 85, ΕΛΕΓΚΟΥ Χ΄ ΠΕΤΡΗΣ ΘΑΝΟΥΣΑ.... ΕΤΩΝ 82. Ο σταυρός κυριολεκτικά ξεθάφτηκε μέσα από όγκο χωμάτων στο βάθος της βόρειας πλευρά του κοιμητηρίου.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΚΑ ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Με τη βοήθεια κυρίως συγγενών των ανευρεθέντων αλλά και άλλων συγχωριανών, παραθέτουμε κατωτέρω βιογραφικά σημειώματα, ζητώντας

ΜΙΧΑΛΗΣ Χ΄
ΠΕΤΡΗΣ ΘΑΝΩΝ
..... ΕΤΩΝ 85,
ΕΛΕΓΚΟΥ Χ΄ ΠΕ-
ΤΡΗΣ ΘΑΝΟΥΣΑ....
ΕΤΩΝ 82. Ο σταυ-
ρός κυριολεκτικά
ξεθάφτηκε μέσα
από όγκο χωμά-
των στο βάθος της
βόρειας πλευρά
του κοιμητηρίου.

την κατανόηση και την επιείκεια σας για τυχόν λάθη. Απώτερος στόχος ο εμπλουτισμός του βιβλίου. Η προσπάθεια συνεχίζεται...

ΜΑΡΙΤΣΑ ΤΟΦΗ Χ΄ ΦΕΛΛΑ

Η Μαρίτσα Τοφή Χ΄ Φελλά – Μακρή παντρεύτηκε τον Τοφή Χ΄ Φελλά και απέκτησαν πέντε παιδιά, τον Κυριάκο (Κύπρο), τον Νικολή, τον Κωστή, τον Γιαννή (Πιπλιάνος) και τον Αγαθοκλή (Σιεϊτάνης).

Η Μαρίτσα είχε ένα αδελφό, τον Μιχάλη Μακρή, επονομαζόμενο Λαμπρατζιά, πατέρα του Αντρέα Μακρή, που

ήταν αγροφύλακας. Επίσης είχε μία αδελφή, την Ελένη, επονομαζόμενη Ατζιούρα. Η Ελένη παντρεύτηκε τον Στυλή Χατζηπετρή, από τη Μια Μηλιά, επονομαζόμενο Στύλλα, και απέκτησαν τέσσερα παιδιά, την Ειρηνού, (η οποία ήταν η μητέρα του Μιχάλη, της Ελλούς και της Στέλλας) τον Πέτρο, επονομαζόμενο Πετρούτσιο, τον Κυριάκο, μετανάστη στη Μασσαλία της Γαλλίας και τον Μιχάλη, μετανάστη στην Αγγλία. Μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο χάνονται τα ίχνη του Κυριάκου και του Μιχάλη.

ΚΥΡΙΑΚΟΣ Χ΄ ΦΕΛΛΑΣ (ΚΥΠΡΟΣ)

Ο Κυριάκος Χ΄ Φελλάς, επονομαζόμενος Κύπρος, παντρεύτηκε το 1932 τη Θέκλα Γιώρκη Χατζησάββα και απέκτησαν τρία παιδιά, τον Γιώργο (Τζώρτζη), τον Γιάννη και τη Μαρία, η οποία παντρεύτηκε τον δάσκαλο Μιχάλη Κασιή. Ο Γιάννης και ο Γιώργος μετανάστευσαν στην Αγγλία, ο πρώτος το 1955 και ο δεύτερος το 1961. Ο Γιώργος ήταν δάσκαλος και μετά το 1956 υπηρέτησε και στο δημοτικό σχολείο του χωριού μας. Αδελφια της Θέκλας ήταν ο Αντρέας Σαββίδης, κοινοτάρχης Τραχωνίου, η Ιωάννα του Κότσιπνου, και η Βασιλική, η οποία παντρεύτηκε τον Καντζιελλάρη στο Καϊμακλί. Ο Κυριάκος, ο οποίος ήταν γεωργός και κρεοπώλης, δολοφονήθηκε το 1956.

ΜΙΧΑΛΗΣ Χ΄ ΠΕΤΡΗΣ

ΕΛΕΓΚΟΥ Χ΄ ΠΕΤΡΗ

Ο Μιχάλης Χ΄ Πετρήs παντρεύτηκε την Ελεγκού Μένοικου, και απέκτησαν εφτά παιδιά, τον Πέτρο, γεννηθέντα το 1909, σύζυγο της Χρυσταλλούς Παν. Χατζηφελλά, πατέρας της Δώρας της δασκάλας, τη Μαρίτσα, (Ευτυχού) σύζυγο του Ευτυχή Αποστολίδη, τη Χρυστάλλα που ήταν ελεύθερη, τον Αντρέα, επονομαζόμενο Μιαούλη, σύζυγο της Στέλλας Καμπανελλάρη, τη Φανού, γυναίκα του Σαραμίλλα, τον Κώστα, μόλις εγκατεστημένο στο Βαρώσι, σύζυγο

Πολύτιμη η βοήθεια του συγχωριανού μας Αντώνη Βραχίμη στην ανακάλυψη των σταυρών και γενικά στη συντήρηση των σταυρών και κιβουριών.

της Παρασκευούς, από κάποιο χωριό της επαρχίας Αμμοχώστου, τον Κυριάκο, ο οποίος ζούσε στην Αίγυπτο, προσβλήθηκε από λεύκωμα και ήλθε στην Κύπρο και πέθανε τον Μάρτη του 1937, σε ηλικία 24 ετών. Ο Μιχάλης είχε αδέλφια εγκατεστημένα στην Αίγυπτο.

Αδελφία της Ελεγκούς ήταν ο Μιχάλης Μένοικος, ο Κυριάκος Μένοικος, εγκατεστημένος στην Αίγυπτο, η Χρυστάλλα Κολοकाσού, η Ιουλιανή, γυναίκα του Θεόδουλου, η Παναγιώτα, γυναίκα του Χάρη Χατζησάββα, και η Μαρίτσα, που ήταν παντρεμένη στη Συρκανιά της Κυθρέας.

Η Ελεγκού, σύμφωνα με μαρτυρία της εγγονής της Ελλούς του Ευτυχή, πέθανε στις 25 Απριλίου 1964. Η μαρτυρία αυτή επιβεβαιώνεται από την άλλη εγγονή της, τη Δώρα τη δασκάλα, η οποία θυμάται ότι η γιαγιά της πέθανε τη Λαμπρή του 1964 και η κηδεία έγινε την επομένη, Δευτέρα της Λαμπρής. Πριν πεθάνει η Ελεγκού, ειδοποίησαν τον γιο της Κώστα στο Βαρώσι να έλθει, γιατί η μάνα του ήταν στα τελευταία της. Πράγματι ήλθε, πήγε στο προσκέφαλό της και της είπε: «Μανά, ήρτα». Γύρισε, τον είδε και ξεψύχησε.

Ο ΠΕΤΡΟΣ ΣΤΗΝ ΑΙΓΥΠΤΟ

Ο Πέτρος, γιος του Μιχάλη Χατζηπετρή, γεννηθείς το 1909, πήγε στην Αίγυπτο σε ηλικία 11 ετών, όπου είχε συγγενείς και από τους δύο γονείς του. Η μητέρα του Ελεγκού είχε αδελφό τον Μιχάλη Μένοικο, ο οποίος είχε μπακάλικο. Ο πατέρας του είχε αδέλφια στην Αίγυπτο, που ήταν γνωστοί ως αδελφοί Πετρίδη με σειρά καταστημάτων αποικιακών από τα οποία ψώνιζε η αριστοκρατία της Αιγύπτου. Επίσης, είχαν και ακίνητα. Τον Πέτρο παρέλαβε στην Αλεξάνδρεια ο υπηρέτης της οικογένειάς. Στην αρχή έπαιρνε τα ψώνια με καμπριολέ στα σπίτια των αριστοκρατών. Στη συνέχεια άνοιξε δικό του κατάστημα. Κατά την παραμονή του στην Αίγυπτο μέχρι το 1939 έμενε στο ίδιο δωμάτιο, κοιμόταν στο ίδιο κρεβάτι, με τον Κυθρεώτη Πέτρο Κολιό, με τον οποίο συνδέθηκε πολύ. Επίσης, φρόντισε και πήγε στην Αίγυπτο και ο αδελφός του

Κυριάκος, γεννηθείς το 1913. Δυστυχώς, ο Κυριάκος ασθένησε με λεύκωμα, γύρισε στην Κύπρο, όπου πέθανε το 1937 σε ηλικία 24 ετών.

ΜΑΖΙ ΣΤΗ ΖΩΗ ΜΑΖΙ ΚΑΙ ΣΤΟΝ ΘΑΝΑΤΟ

Η μοίρα καμιά φορά «σκαρώνει» παράξενα παιχνίδια. Ο Πέτρος, από το Νιόχωρκο, και ο στενός του φίλος Πέτρος Κολιός, από την Κυθρέα, πέθαναν την ίδια μέρα, το 1987. Μάλιστα, συνέβη και κάτι πολύ μακάβριο. Όταν πήγε στο νεκροτομείο η κόρη του Δώρα να παραλάβει το φέρετρο, διαπίστωσε ότι της έδωσαν κατά λάθος τη σορό του Πέτρου Κολιού. Στη συνέχεια έγινε η ταφή στο κοιμητήριο του Στροβόλου, όπου η κα Δώρα διαπίστωσε εκπληκτική ότι ο τάφος του πατέρα της ήταν ακριβώς δίπλα από τον τάφο του φίλου του Πέτρου Κολιού που τον είχαν θάψει μία ώρα πριν. Οι δυο φίλοι, μαζί στη ζωή και στον θάνατο.

ΕΚΘΑΜΒΩΤΙΚΗΣ ΟΜΟΡΦΙΑΣ Η ΜΑΡΙΤΣΑ

Η Μαρίτσα ήταν πολύ όμορφη. Όταν την πήγαιναν στην Κυθρέα για να παντρευτεί, στην πορεία ήταν ένας Τούρκος καβαλάρης στο άλογό του. Τόσο πολύ μαγεύτηκε από την ομορφιά της που την παρακολουθούσε συνεχώς με αποτέλεσμα να χάσει την ισορροπία του και να πέσει από το άλογο. Η Μαρίτσα είναι η μητέρα του Κωστή του Συρκανίτη, που παντρεύτηκε στο χωριό μας την Καλλιόπη Σατσιά.

Σημ. 1: Ευχαριστούμε όσους βοήθησαν για τα βιογραφικά σημειώματα, καθώς και όσους έκαναν εισφορά για την συντήρηση των σταυρών.

Σημ. 2: Ευχαριστούμε επίσης τον συγχωριανό μας Αντώνη Βραχίμη για τη σημαντική βοήθειά του στην ανακάλυψη των σταυρών και γενικά στη συντήρηση των σταυρών και κιβουριών.

Σημ. 3: Δυστυχώς, έχει παραμείνει αδιάθετος μεγάλος αριθμός βιβλίων για το κοιμητήριο. Όσοι και όσες ενδιαφέρεστε μπορείτε να το παραγγείλετε. Τιμή €15.

● ● ●

Με την πάροδο του χρόνου, τις βροχές και την εδαφρά διάβρωση του εδάφους, αλλοιά και την ενδελεχή παρατήρηση διαφόρων «υπόπτων» σημείων (εδαφρά ανασήκωση χυμιάτων που πιθανόν να υποκρύπτει κάποιο σιαυρό) ανακαλύψαμε πρόσφατα ακόμη δυο σιαυρούς.

ΑΦΙΕΡΩΜΑ

1974

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ

ΠΑΥΛΟΣ Α. ΚΟΚΟΝΗΣ

*«Αν θα πεθάνουμε», τους
είπα, «τουλάχιστον ας
ανάψουμε κι ένα τσιγάρο»*

ΑΝΤΡΕΑΣ ΧΗΝΑΣ

*«Δος μου σε φαγώσιμα ό,τι
έχεις γιατί έχω αδελφούς 20
μαζί μου και πεινούμε»*

ΚΩΣΤΗΣ ΑΝΤΩΝΙΑΔΗΣ

*«Βουράτε να φύτε, τα
άρματα μπήκαν στο χωρκό»*

ΜΑΡΤΥΡΙΕΣ- ΑΦΗΓΗΣΕΙΣ

**ΜΙΑ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ,
ΕΝΑ ΚΑΝΤΗΛΙ ΚΙ ΕΝΑ
ΚΑΠΝΙΣΤΗΡΙ**

**Η ΜΑΡΙΤΣΑ ΤΣΙΑΡΤΑ
ΦΡΟΝΤΙΖΕΙ Τ/Κ**

**ΜΙΑ ΤΣΑΝΤΑ ΦΑΓΩΣΙΜΑ
ΕΣΩΣΕ ΜΙΑ ΖΩΗ**

ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΧΟΠΛΑΡΟΣ*

Πενταδάκτυλος

Πενήντα γρόνια πέρασαν,
οι πρόσφυγες εγέρασαν,
μακρά που τα χωρά τα τους,
που τα θωρούν που μακρυνά,
κλαίουσιν όπως τα μωρά,
εν έχουν πον παρηγορά
τζιαι κρούζει η καρδιά τους.

Εμείναν ούλλα τους βουβά,
οι κάμποι μας τζιαι τα βουνά
τζιαι ζιούμεν ένα δράμαν.
Πληγώνουμαι μα τον Θεόν,
σαν δείγνω με το δάκτυλον,
τον γέρο Πενταδάκτυλον,
τζιαι λούννουμαι στο κλάμαν.

Που τόσα γρόνια καρτερά,
τζείντα πουλιά να φκουν ξανά
πάλε να τζελαθήσουν,
να ακουστούν γλυτζιές φωνές,
πας στες ψηλές του τες κορφές,
τζι' οι πέριτιτζιες οι πλουμιστές,
να ξανακακαρίσουν.

Τζιαι σκέφτουμαι τον Διγενή,
πέρκιμον τζιαι ξαναφανεί
τον ρότσον να σηκάσει
τζιαι να πετά σαν τον ατόν,
πίσω που τον Σαρατζηνόν,
πόφτασεν ως τον Λίβανον,
για να τον η-σκοτώσει.

Πέντε δακτύλια του σ'ιερκού
'φήνει στη ρίζα του βουνού,
που κούμπησεν το σ'ιέρι.
Θεέ μου, πέψε τον ξανά,
να δρασ'ιελίσει τα βουνά,
να δκιώξει για παντοτινά,
του Τούρκου το ασκέρι.

* Ο Παντελής Χόπλαρος πήρε το πρώτο βραβείο σε διαγωνισμό που προκήρυξε την άνοιξη 2025 η Ένωση Λογοτεχνών Κύπρου (ΕΛΚ) με θέμα «Ποιητική Ανθολογία Πενταδακτύλου».

«Αν θα πεθάνουμε τουλάχιστον ας ανάψουμε κι ένα τσιγάρο»

*Ο Παύλος Α. Κοκονής αφηγείται στη «Νιοχωρίτικη Φωνή»
τη δική του περιπέτεια κατά τη διάρκεια της τουρκικής εισβολής*

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΣΤΟΥΣ ΧΡΙΣΤΟ ΛΑΜΠΡΙΑ
ΚΑΙ ΑΠΟΣΤΟΛΟ Γ. ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗ

Ο Παύλος Α. Κοκονής μιλάει στη *Νιοχωρίτικη Φωνή* για το πώς βίωσε τα πολεμικά γεγονότα κατά τη διάρκεια της τουρκικής εισβολής τον Ιούλιο και τον Αύγουστο του 1974. Από τις τρομακτικές στιγμές στο Δάλι, ως τη Μια Μηνλιά και στα φυλάκια στις πλαγιές του Πενταδάκτυλου. Ο κ. Παύλος μετά την κατάρρευση της γραμμής στη Μια Μηνλιά ακολούθησε μια δύσκολη πορεία ώσπου να φτάσει στην Ξυλοτύμβου, μέσω των βρετανικών βάσεων. Πριν μας αφηγηθεί τις εμπειρίες του από τον πόλεμο μάς μιλάει για τον παππού του, τον ιερέα του Νιοχώρκου, τον Παπαγιάννη. Ο κ. Παύλος δεν αρέσκεται να μιλάει για τον πόλεμο, αλλά τιμάει το περιοδικό μας, παραχωρώντας μας αυτή τη συνέντευξη και τον ευχαριστούμε.

–Κύριε Παύλο, πότε γεννήθηκαν και ποια είναι η οικογένειά σου;

–Γεννήθηκα στις 14 Αυγούστου 1953, γονείς μου είναι ο Αντρέας Π. Κοκονής και η Χρυστάλλα Παπαγιάννη, έχω μια μικρότερη αδελφή τη Μάρω.

–Σε ποια γειτονιά ήταν τον σπίτι σου;

–Το σπίτι μου ήτα στη γειτονιά του ελιόμυλου, γείτονές μας ήταν η Ευαν-

θία Χατζπανδρέου, η Χρυσάνθη Αντωνιάδη, η Χρυσάνθη Αθανασιάδη, ο Κυρ. Λαμπρίας, ο Γ. Χαϊρεπέτης, πιτσιρίκια παίζαμε ποδόσφαιρο κι άλλα παιχνίδια στην αλάνα, δίπλα από τον μύλο. Όταν πήγαινα στο καφενείο του χωριού, στον δρόμο συναντούσα φίλους και συγγενείς και χαιρετιόμασταν, ήταν μια ζεστή ατμόσφαιρα. Σήμερα υπάρχει αποξένωση.

–Τι δουλειά έκανε ο πατέρας σου;

–Ο πατέρας μου ήταν υποδηματοποιός, στις αρχές έφτιαχνε παπούτσια, ανδρικά και γυναικεία, μετά αγόραζε από εργοστάσια στη Λευκωσία και τα μεταπλούσε. Τα χειροποίητα παπούτσια που έφτιαχνε ο πατέρας μου ήταν πολύ γερά, θυμάμαι χωριανούς μας απόδημους από την Αγγλία, την Αυστραλία, που έρχονταν στο χωριό του παράγγελλαν χειροποίητα παπούτσια που τα φορούσαν για μια δεκαετία. Στο μαγαζί του, που ήταν στο κέντρο του χωριού, στον κύριο δρόμο, δίπλα από το καφενείο του Αντρέα της Μηνλιάς, είχε όλα τα εργαλεία και τα δέρματα τα αγόραζε από τη Λευκωσία. Πολύ συχνά στο μαγαζί μαζεύνοντουσαν και πολλοί αργόσχολοι και έλεγαν διάφορες ιστορίες. Παράλληλα, ασχολείτο και με τη γεωργία. Την τέχνη την έμαθε από ένα υποδηματοποιό στην Κυθρέα, όπου πήγαινε με το ποδήλατο. Η μητέρα μου ήταν οικοκυρά

και ασχολείτο λίγο και με τα χωράφια, μάζεμα των ελιών, είχαμε 3-4 κατσίκες, με το γάλα έφτιαχνε χαλλούμια.

–Πού πήγες δημοτικό σχολείο. Θυμάσαι ποιοι ήταν οι δάσκαλοί σου;

–Δημοτικό πήγα στο καινούργιο σχολείο και δάσκαλοί μου ήταν η Ιάσθη Κολίτση, η Αντρούλα Φωτιάδου, ο Συμεωνίδης, ο Νίκος Φιλιππίδης, ο Παπαγιώργης και ο Χρ. Λογγίνος, που ήταν διευθυντής. Συμμαθητές μου ήταν ο Πάνος Λαμπρίας, ο Νίκος Βρακάς, ο Γ. Στρατουράς, η Δώρα Χαϊρεπέτη, οι ξαδέλφες μου Αντρούλα Παπαγιάννη και Ζωή Αθανασιάδη, ο Αντώνης Ν. Πόντος κ.ά.

–Θυμάσαι τον παππού σου τον Παπαγιάννη;

–Βέβαια, θυμούμαι που ήταν τυφλός, είχε καταρράκτη, του είπαν να κάνει χειρουργική αλλά δεν έκανε, φοβόταν, έμενε μόνος του στο σπίτι μιας θείας μου που έφυγε και πήγε στην Αγγλία. Τόσο η μάνα μου όσο και η θεία μου η Δεσποινού, του έλεγαν να πάει στο σπίτι τους για να τον φροντίζουν. «Εγώ μες στο ανδρόγυ-

νο, δεν μπαίνω, θέλετε να έρχεστε να με θωρείτε, να έρχεστε», τους είπε. Εγώ τον επισκεπτόμουν τακτικά, κάπνιζε πολύ, από 12 χρονών, εγώ του έκλεπτα κανένα τσιγάρο γιατί κάπνιζα κι εγώ. Στο τέλος το κατάλαβε και μου είπε να του ανάψω ένα τσιγάρο και άναψε κι ένα εσύ. «Μα, είμαι μιστής –ήμουν 15 χρονών– παππού, του λέω. «Αναψε, ρε, τζιαι εν πειράζει». Αναβουμε το τσιγάρο και μας έπιασε στα πράσα η μάνα μου, η οποία άρχισε να φωνάζει. «Άφισέ τον να πει, ο τσιγάρος εν είναι πουσλίικι», της είπε.

Στο δημοτικό σχολείο μας είπαν να πάμε να εξομολογηθούμε. Ο παππούς μου καθόταν σε ένα σκαμνί, πήγα κι εγώ, κάθισα απέναντί του –είπαμε ήταν τυφλός– μόλις ξεκίνησα να μιλώ με κατάλαβε και με ρώτησε αν είμαι ο Παυλός, ναι, του λέγω, σήκω πήγαινε σπίτι σου, μου λέει.

Ήταν πολύ ολιγοδίατος, ξερακιανός, το φαγητό που έτρωγε ήταν καφές ανάμικτος με ζάχαρη, που το έβαζε σε ένα τενεκεδάκι, και τα ανακάτευε, και έπαιρνε μια κουταλιά κάθε τόσο. Πέθανε πάνω από 90 χρονών, ήταν δουλευτής, πήγαινε στα χωράφια. Στις αρχές έπαιρνε μια λίρα τον χρόνο, μετά επί Μακαρίου έπαιρνε 10 λίρες τον μήνα. Του άρεσαν πολύ τα φρούτα, όσο ακριβά κι αν ήταν με έστελλε στον Μένιοικο να του πάρω κεράσια, μήλα. Τον καιρό που ήταν νέος του άρεσε και το ποτό, κυρίως το κονιάκ.

–Μετά που αποφοίτησες από το δημοτικό, πού συνέχισες;

–Πήγα στο Παγκύπριο Γυμνάσιο μέχρι την Γ΄ τάξη και μετά στο Παγκύπριο Οικονομικό Λύκειο Νεοκλέους.

–Στρατό πού κατατάχθηκες. Τι θυμάσαι από τη θητεία σου πριν από τον πόλεμο;

–Όταν αποφοίτησα από το Λύκειο κατατάχτηκα στην Εθνική Φρουρά στο ΚΕΝ Λάρνακας, που ήταν κάτι παράγκες, έμεινα για 15 μέρες και μετά με πήραν στον Καράολο, στην Αμμόχωστο, για να εκπαιδευτώ ως πολυβολητής. Η επικοινωνία με την οικογένεια, πολύ δύσκολη, για να τηλεφωνήσω στο χωριό, παίρναμε από την Αμμόχωστο το τηλεφωνικό κέντρο της Λευκωσίας, λέγαμε ποιο θέλουμε, η Λευκωσία καλούσε το

«Στην Κυθρέα εμείς κτίσαμε το στρατόπεδο, ζυμώνουμε κουγκρί από το πρωί ίσαμε το βράδυ. Μετά από λίγο καιρό μετατέθηκα στο φυλάκιο έξω από τον Μαραθόβουνο, κοντά στο Τζιάος, απέναντι από τους Τούρκους».

κοινοτικό τηλέφωνο και έλεγε το όνομα αυτού που θα μιλούσε για να τον φωνάξουν. Η τηλεφωνήτρια με ρώτησε αν θα πω της μάνας μου να μου φέρει γάλα, εγώ για να κάνω χάζι της είπα ναι, το τηλέφωνο το απάντησε η θεία μου Χρυσάνθη Αθανασιάδη και είπε στη μάνα μου για το γάλα και όταν με επισκέφτηκαν την Κυριακή μου έφερε τρεις μπουκάλες γάλα.

–Μετά τον Καράολο, πού μετατέθηκαν;

–Για τις τελικές τοποθετήσεις σε μονάδες θα βοηθούσε ο συγχωριανός μας αστυνομικός, ο γιος του Τράσιπλου, που ήταν στο Βαρώσι και ήξερε τον αξιωματικό. Εμείς το βράδυ το σκάσαμε από τη μονάδα και κατεβήκαμε στο Βαρώσι, όταν επιστρέψαμε μας περίμεναν επτά δόκιμοι που μας είπαν: «Για να μη σας βγάλουμε αναφορά να μας βάλετε στα ζινίσια σας και να μας πάρετε στο κέντρο της μονάδας, 150 μέτρα απόσταση, διαφορετικά θα πάτε μετάθεση στη Γαληνόπορνη. Εμένα μου έτυχε ένας παχουλός, εγώ, ξερακιανός, πετάσσεται πάνω μου, σωριαστήκαμε και οι δύο. Την επομένη φώναξαν το όνομά μου και τοποθετήθηκα στην Κυθρέα, στο 398 Τάγμα Πεζικού, όπου ήταν και το 12ο τακτικό συγκρότημα με τον Τάσο Μάρκου. Τελικά δεν μας κατάγγειλαν.

Στην Κυθρέα εμείς κτίσαμε το στρατόπεδο, ζυμώνουμε κουγκρί από το πρωί ίσαμε το βράδυ. Μετά από λίγο καιρό μετατέθηκα στο φυλάκιο έξω από τον Μαραθόβουνο, κοντά στο Τζιάος, απέναντι από τους Τούρκους, ύστερα με πήραν στον λόχο του Λευκονοϊκού, ακολούθησε το φυλάκιο της Χαλεύκας και τέλος το φυλάκιο στη Χάλη, που είναι πάνω από την Τρυπημένη. Πήγαινα σπίτι κάθε δύο τρεις μήνες, στη Χάλη ήμασταν μόνο τέσσερις στρατιώτες, κάποτε μας έφερναν φαγητό, κάποτε όχι, ερχόταν κάθε δύο βδομάδες η μάνα μου – την έφερνε ο θεϊός μου Χρ. Κοκονής– και μας έφερνε φαγώσιμα, κυρίως ελιές και χαλλούμια.

–Μετά την απόλυσή σου, πού εργοδοτήθηκες;

–Μετά που απολύθηκα βρήκα δουλειά στο Κτηματολόγιο, στην αρχή στο σχεδιαστήριο με τον συγχωριανό μας τον Λούκα του παρπέρη, μετά στη Χωρομετρία, δούλεψα για τέσσερα χρόνια. Συγκεκριμένα, βγαίναμε έξω στα χωριά και χωρίζαμε οικόπεδα, χωράφια, οριοθετούσαμε κτήματα. Μετά τον πόλεμο πήγα στη Λιβύη, όπου δούλεψα για οκτώ μήνες. Μετά πήγα στην Ελλάδα για κάποιο διάστημα και επιστρέφοντας στην Κύπρο εργοδοτήθηκα στο αεροδρόμιο Λάρνακας, στο Τμήμα Πολιτικής Αεροπορίας, απ' όπου αφυπηρέτησα.

“
Όταν αποφοίτησα από το Λύκειο κατείχα την Εθνική Φρουρά στο ΚΕΝ Λάρνακας, που ήταν κάτι παράγκες, έμεινα για 15 μέρες και μετά με πήραν στον Καράολο, στην Αιμιόχωστο, για να εκπαιδευτώ ως ποδοβολητής.”

“

Σε κάποια φάση κώδησε η γλῶσσα μου στον ουρανίσκο και δεν κατέβαινε. Η μόνη δύση το κάτουρο, ούρησα και έβαδα κάτουρο, τι να έκανα; Δεν μπορούσα να μιλήσω, κώδιδούσε η γλῶσσα μου.

«ΠΛΗΡΗΣ ΑΝΟΡΓΑΝΩΣΙΑ, ΜΕ ΟΠΛΑ, ΜΕ ΤΙΠΟΤΕ»

–**Το πραξικόπημα πού σε βρίσκει;**

–Στο πραξικόπημα ήμουν δουλειά, στο Κτηματολόγιο, μαζί με τον Λούκα Καρτακούλλη, στα γραφεία. Να πω ένα κωμικό γεγονός, την μέρα του πραξικοπήματος ήλθε στο γραφείο ένας γέρος βρακάς να μας πουλήσει μπανάνες. Εγώ, ο Λούκας και μια συνάδελφος μπήκαμε κάτω από τα τραπέζια, κι αυτός να μας ρωτά αν θέλουμε μπανάνες. Ο Λούκας του λέει: «Αφνός μας, ρε κουμπάρε, δεν βλέπεις τι γίνεται;». Στο Κτηματολόγιο δούλευε και ο ξάδελφός μου, ο Γιαννής του Γιακουμή, που είχε αυτοκίνητο, και μαζί με άλλους δυο χωριανούς, πήραμε τον δρόμο για το χωριό. Στον κυκλικό κόμβο του Μπάτα, είχε μπλόκο και μας είπαν ότι δεν μπορούμε να πάμε στο χωριό και μείναμε εκεί σε ένα γκαράζ, όπου βγάλαμε τη νύκτα. Το πρωί πήραμε τον δρόμο από τον Άγιο Δημήτρη, μέσα από τα χωράφια, βγήκαμε στο ξωκλήσι του Αγίου Θεοδώρου και φτάσαμε στο χωριό.

Μετά από μια-δυο μέρες πηγαίναμε και πάλι δουλειά, το πρωί της 20ής Ιουλίου 1974, ξυπνήσαμε στο σπίτι, όλη η οικογένεια, εγώ στην αυλή έπινα το νεσκαφέ μου και είδα τα τουρκικά πολεμικά αεροπλάνα και άκουσα πυροβολισμούς. Το ραδιόφωνο μετέδωσε ότι οι έφεδροι πρέπει να παρουσιαστούν στις μονάδες τους.

ΤΟ ΦΥΛΛΟ ΠΟΡΕΙΑΣ ΕΓΡΑΦΕ ΔΑΛΙ

Αφήνουμε τον κ. Παύλο να μας αφηγείται πώς από το Δάλι βρέθηκε εν μέσω πυρών, και σε συνθήκες δύσκολες. Επιλέγουμε να μην τον διακόψουμε...

«Το φύλλο πορείας έγραφε ότι έπρεπε να πάμε στο Δάλι. Ήμασταν 4 χωριανοί που έπρεπε να πάμε στο Δάλι, ο Βάσος Γιαζός, ο Σωτήρης Πύρου, ο Παναγιώτης Κούννος κι εγώ. Με το αυτοκίνητο του Γιαζού ή του Σωτήρη, δεν θυμάμαι, πήγαμε στο Δάλι, στο Γυμνάσιο, πλήρης ανοργανωσιά, με όπλα, με τίποτε. Μετά από μια-δυο μέρες για κάθε 10 άτομα έδιναν στον ομαδάρχη από ένα ρόπαλο για να σκοτώνουμε τους αλεξιπτωτιστές. Κοιμόμασταν κάτω από τα

δέντρα, και φαγητό κάποτε μας έφεραν οι χωριανοί.

Ένα απόγευμα δεχθήκαμε καταιγισμό πυρών και βομβαρδισμό από τρία αεροπλάνα, εκείνη τη μέρα κάποιοι έκοψαν το νερό προς τη Λουρουτζίνα, εμείς καταφύγαμε κάτω από τα δέντρα, μέσα στα χωράφια. Έτσι φόβο που τραβήσαμε, ευτυχώς διήρκεσε μόνο για 15 λεπτά, ευτυχώς δεν είχαμε θύματα.

Περιμέναμε να έλθει ο διοικητής, τελικά ήλθε ο Αδάμος Χαρίτωνος, ο οποίος ήταν φυλακή επειδή πήρε μέρος στη δολοφονική απόπειρα εναντίον του Μακαρίου. Συμπτωματικά τον γνώριζε ο συγχωριανός μας Παναγιώτης Κούννος, ο οποίος του μίλησε. «Τι κάνεις», τον ρώτησε. «Καλά, τώρα είμαι διοικητής», του είπε, οπότε ο Παναγιώτης του ζήτησε άδεια να πάμε στο χωριό να δούμε τις οικογένειές μας, και μας έδωσε. Πήγαμε στο χωριό για δυο μέρες και είπαμε στους δικούς μας ότι είμαστε στο Δάλι.

Επιστρέψαμε στη μονάδα μας στο Δάλι. Δυο-τρεις μέρες πριν από τη β' φάση της εισβολής, ο Αδάμος μας έβαλε γραμμή και μας χώρισε. «Εσύ ποδά, εσύ ποδά», μας έλεγε. Η μια ομάδα είπε ο Αδάμος να μείνει στο Δάλι, η άλλη να επιβιβαστεί στα φορτηγά, μπήκαμε στα φορτηγά και τότε μας έδωσαν όπλα, μαρτίνια και από καμιά δεκαριά σφαίρες στον καθένα. Μας πήραν στο έμπα της Κυθρέας, κοντά στο σπίτι της Φοίβης, στο γήπεδο του ΠΑΟΚ, όπου είχε και άλλους στρατιώτες, νομίζω από το Τζιάος.

ΣΤΗ ΜΙΑ ΜΗΛΙΑ

Τελικά μας πήραν στον φράκτη της Μια Μηλιάς, στο τάγμα του Τάσου Μάρκου. Ήμασταν τρία φορτηγά, μας κατέβασαν, πεινασμένοι, διψασμένοι, ολοχώματοι. Μαζί μας ήταν ο Βάσος Γιαζός και ο Σωτήρης Πύρου. Ο φράκτης ήταν γεμάτος νερό και βγάλαμε τα ρούχα μας και κάναμε μπάνιο στον φράκτη. Θυμάμαι χαρακτηριστικά τον γαμπρό του Σαββή του Σκουλιά, από το Τσέρι, μιλήσαμε για λίγο, αλλά μετά δεν τον ξαναείδα. Μείναμε εγώ και ο Παναής του Κρεμάμενου, σαν την καλαμιά στον κάμπο. Τον Παναή τον έστειλαν στο φυ-

Στο φυλάκιο στη Χάλη, που είναι πάνω από την Τρουπημένη ήμασταν μόνο τέσσερις στρατιώτες, κάποτε μας έφερναν φαγητό, κάποτε όχι, ερχόταν κάθε δύο βδομάδες η μάνα μου και μας έφερνε φαγώσιμα, κυρίως ελιές και καλλούμια.

λάκιο προς τις Χαμίτ Μάντρες, εγώ τους είπα ότι είμαστε χωριανοί, είμαστε μαζί από την αρχή του πολέμου και θέλω να πάω μαζί του. Εντάξει, μου είπαν, να πας κι εσύ. Στο φυλάκιο ούτε φαγητό, ούτε τίποτε, ούτε χαρακώματα να προστατευθούμε. Τελικά μου έδωσαν διαταγή, ως πολυβολητής που ήμουν να πάω στο πιο προκεχωρημένο φυλάκιο. Ο Παναής ζήτησε να έλθει μαζί μου και τον άφησαν. Στο φυλάκιο ήμασταν 10 άτομα, δύο από τον Λυθροδόντα, ο ένας ανθυπολοχαγός, ονόματι Θωμάς, καλό παιδί, δύο από τα Λατσιά, δύο από το Πέρα Χωρίο Νήσου, και δύο Δαλίτες. Ήλθε μια μπουλντόζα, έβγαλε ένα όρυγμα και μας έριξαν μέσα. Μαζί μας ήταν κι ένας από το Πέρα Χωρίο Νήσου, Γιώρκος, 30 ετών, ο οποίος ήξερε τον Τάσο Μάρκου, γιατί ήταν πλασιέ κι έπαιρνε αναψυκτικά στα στρατόπεδα. Μόλις χάραξε η 14η Αυγούστου και ξεκίνησε η β' φάση της εισβολής ο Γιώρκος μας είπε: «Τελικά είχε δίκαιο ο Τάσος Μάρκου, που μου είπε ότι θα μας σκοτώσουν οι Τούρκοι το πρωί, και μου είπε μάλιστα να φύγω από το βράδυ, αφού έχω και μωρό, φύγε δεν θα γλυτώσει κανένας». Εγώ του είπα ότι αν μας το έλεγε από ψες θα φεύγαμε από το βράδυ. Δεχθήκαμε καταιγισμό πυρών, οι μόνοι που έριξαν λίγους πυροβολισμούς ήμουν εγώ και ο Παναής, οι άλλοι σκυφτοί μέσα στο όρυγμα, δεν

ξεμυτούσαν κεφάλι. Εγώ άναψα τσιγάρο και μου φώναζαν. Εγώ άναψα τσιγάρο και μου φώναζαν. «Αν θα πεθάνουμε», τους είπα, «τουλάχιστον ας ανάψουμε κι ένα τσιγάρο». Σε κάποια φάση, μας φώναζαν από ένα φυλάκιο μπροστά στο ύψωμα, να πάει κάποιος από εμάς για να αντικαταστήσει τον πολυβολητή που σκοτώθηκε. Ο πρώτος που έπρεπε να πάει και ήταν στην αρχή του ορύγματος ήταν 35άρης, άρχισε να κλαίει και να λέει ότι έχει δκυο μωρά. Τελικά λέω στον Παναή να πάμε εμείς και πήγαμε. Προ-

“

*Ένα απόγευμα
δεχθήκαμε
καταιγιισμό
πυρών και
βομβαρδισμό
από τρία αε-
ροπλάνα. [...]
Έτσι φόβο που
τραβήσαμε,
ευτυχώς διήρ-
κεσε μόνο για
15 λεπτά, ευτυ-
χώς δεν είχα-
με θύματα.*

χωρήσαμε έρπιν, αλλά οι σφαίρες έπε-
φταν όπως το χαλάζι, όπως τη βροχή.
Γυρίσαμε πίσω, τι να κάναμε; Βλέπαμε
να βγαίνουν από ένα σπίτι οι Τούρκοι,
όπως τους λιμπούρους. Ο Παναής, που
ήταν παλληκάρι, μου λέει: «Αν ήταν τον
καιρό του 1821, θα έπαιρνα μια πάλα
και θα ορμούσα να τους σφάξω, αλλά
τώρα με αυτά τα όπλα τι μπορούμε να
κάνουμε». Δεν τολμούσαμε να ξεμυτί-
σουμε κεφάλι, οι σφαίρες έσκαγαν πά-
νω στο όρυγμα. Αραιά και πού ρίχναμε
και εμείς λίγες σφαίρες, τελικά μας έλει-
ψαν οι 15-20 σφαίρες που μας έδωσαν.
Το αναφέραμε στον ανθυπολοχαγό μας
τον Θωμά, κι αυτός προσπάθησε να επι-
κοινωνήσει με το τάγμα με το τηλεφώνο
που γυρίζες την μανελλούα. Χτυπά, χτυ-
πά, καμιά απάντηση, έφυγαν όλοι, οπό-
τε γυρίζει και μας λέει: «Κοπέλια, ο σώ-
ζων εαυτών σωθείτω, όσοι γλυτώσουμε
εγλυτώσαμε».

Να αναφέρω ότι ο Παύλος, από την
Κυθρέα, αδελφός του Γιάννη, συζύγου
της χωριανής μας, Έλλης Χατζηανδρέ-
ου, ήταν μαζί μας και μας είπε ότι άκου-
σε τον λοχαγό Κίκκο να λέει στον Τάσο
Μάρκου, ότι οι Τούρκοι προσπαθούν
να μας κόψουν από κάτω με τα τανκς,
και ότι πρέπει να φύγουμε τώρα, που
προλαβαίνουμε. «Δεν θα φύγει κανένας,
όλοι εδώ θα μείνουμε», του είπε ο Τάσος
Μάρκου. Ο Κίκκος έπιασε ένα φορτηγό,
στο οποίο μπήκαν και μερικοί στρατιώ-
τες και έγινε καπνός.

Τελικά άρχισε η άτακτη οπισθοχώρη-
ση, σκυφτοί, πήραμε ένα ποταμάκι, οι
Τούρκοι μας έριχναν όλμους πίσω από
μας. Εγώ, ο Παναής και 2-3 άλλοι τρέ-
χαμε, περάσαμε τα Λακκοβούναρα, μέ-
σα στο λιοπύρι, χωρίς νερό. Σε κάποια
φάση κόλλησε η γλώσσα μου στον ου-
ρανίσκο και δεν κατέβαινε. Η μόνη λύ-
ση το κάτουρο, ούρνησα και έβαλα κά-
τουρο, τι να έκανα; Δεν μπορούσα να
μιλήσω, κολλούσε η γλώσσα μου. Όταν
προχωρήσαμε κανένα χιλιόμετρο, ήλ-
θε ένα μαύρο ελικόπτερο, πέσαμε κάτω
και είπα στον Παναή να κάνει το σταυ-
ρό του και να προσευχηθεί, γιατί ήταν
η τελευταία μας. Τελικά δεν μας πολυ-
βόλησε. Φτάσαμε στο Γυμνάσιο της
Κυθρέας, ο Γιώρκος από τα Λύμπια, 30

χρονών παντρεμένος με μωρό, ήθελε
να πετάξει το όπλο, εγώ όμως τον απέ-
τρεψα. Στην οπισθοχώρηση βρήκαμε
ακόμη ένα που ήταν μαζί μας, τον Χρυ-
σήλιο, ο οποίος καθόταν σε ένα καντάκι
κι έκλαιε. Τελικά δεν μας ακολούθησε,
δεν ξέρω τι απέγινε. Κουράστηκα πάρα
πολύ, έβκα – κατέβα τα Λακκοβούναρα,
με τόση ζέση, ο Παναής ήταν όπως το
αππιπτούρι. Του είπα ότι εγώ θα ξεκου-
ραστώ για λίγο, να φάω κανένα λεμόνι,
να πω νερό από το αυλάκι, και μετά να
συνεχίσω. Αυτός έφυγε και κατευθύν-
θηκε προς το χωριό μας να βρει τους
δικούς του και πιάστηκε αιχμάλωτος,
μαζί με άλλους 200 στρατιώτες και δύο
λοχαγούς στο Σεράγιο. Εγώ με τον Γιώρ-
κο πήγαμε στο Γυμνάσιο, όπου είδα 2-3
στρατιώτες, κρυφτήκαμε γιατί δεν ξέρα-
με αν ήταν Έλληνες ή Τούρκοι, τελικά
καταλάβαμε ότι ήταν δικοί μας. Τελικά,
πήγαμε εκεί στο Σεράγιο, μια ερμηιά,
κυκλοφορούσαν όρνιθες, γάλοι, αίγες,
γαϊδούρια, αυτοκίνητα εγκαταλελειμμέ-
να. Είδαμε να έρχεται ένα κυθρεώτικο
λεωφορείο, με 8-10 άτομα, μεταξύ των
οποίων κι ένας δάσκαλος, παρακαλέσα-
με τον οδηγό να μας πάρει μαζί του και
αυτός αρνήθηκε γιατί ήμασταν στρατι-
ώτες και αν μας συλλάμβαναν οι Τούρκοι
θα μας σκότωναν. «Κουμπάρε μου», λέω
στον οδηγό, «ή μας παίρνεις μαζί σου ή
θα σε παίξω, δεν ξέρω αν σκότώσα κανέ-
να Τούρκο, αλλά εσένα θα σε σκοτώσω,
αν δεν μας πάρεις». Κάποιος που ήταν
μαζί μας προσφέρθηκε να οδηγήσει αυ-
τός το λεωφορείο γιατί ήταν ταξιτζής και
οδηγούσε και λεωφορείο. Τελικά, ο οδη-
γός μάς έβαλε μέσα στο λεωφορείο. Κά-
ποιο επιβάτες παρακάλεσαν τον οδηγό
να πάει σε ένα σπίτι, νομίζω κοντά στο
σπίτι του Ευγένιου, που είχε μια οικογέν-
εια να την πάρουμε μαζί μας, πράγμα-
τι πήγαμε αλλά ο άντρας αρνήθηκε να
μπει με την οικογένειά του. Πληροφο-
ρήθηκα ότι τους σκότωσαν εν ψυχρώ
οι Τούρκοι. Πήγαμε στη Χαλεύκα, όπου
μας σταμάτησε ένας λοχαγός κοντοπά-
χουλος, με καμιά δεκαριά στρατιώτες.
Απευθυνόμενος στον συστρατιώτη μου
Γιώρκο, του είπα να κάνει ό,τι κάνω κι
εγώ, κι έτσι και έγινε. Ο λοχαγός μας
κάλεσε να κατεβούμε κάτω. Εγώ του εί-

πα ότι προερχόμαστε από το τάγμα του Τάσου Μάρκου, έσπασε η γραμμή της Μια Μηνιάς και γίνεται οπισθοχώρηση. «Δεν κατεβαίνουμε», του είπα, τελικά κατέβηκαν μόνο δυο-τρεις. Ο λεωφορειο-τζής ήθελε να μας κατεβάσει με το ζόρι, κι έγινε άγριος καβγάς και τους έβρισα. Τελικά, προχωρήσαμε στο Λευκόνοικο και μετά βγήκαμε στις βάσεις της Δεκέλειας. Για να μπορούμε στις βάσεις έπρεπε να παραδώσουμε τα όπλα, τι να κάνουμε, τους τα δώσαμε.

Ρωτάμε τον κ. Παύλο για τον Τάσο Μάρκου, αν τον είδε μόνο στη Μια Μηνιά...

Ναι, μερικά χρόνια μετά την εισβολή, έπινα καφέ με τον λοχαγό τον Κίκκο, τον οποίο ρώτησα τι απέγινε ο Τάσος Μάρκου. Μου απάντησε ότι πρέπει να τον σκότωσαν οι Τούρκοι. Και πρόσθεσε: «Κατά την οπισθοχώρηση μου είπε να πιάσω μερικούς στρατιώτες και να επιχειρήσω ανακατάληψη φυλακίου που κατελήφθη από τους Τούρκους. Εγώ δεν το έπραξα, έπαιξα τον πελλόν, τελικά πήγε ο Τάσος Μάρκου. Μπορεί να τον σκότωσαν δεν ξέρω».

Εγώ πιστεύω ότι ήταν αποφασισμένος να πεθάνει, αφού ο φίλος μου ο Γιώρκος μου είπε ότι ο ίδιος ο Τάσος Μάρκου τού είπε από το βράδυ: «Γιώρκο, σήκου φύε,

γιατί αύριο θα μας σκοτώσουν όλους οι Τούρκοι». Στον δε λοχαγό Κίκκο που του έδειχνε τα τανκς να προπορεύονται του είπε: «Δεν θα φύγει κανένας, εδώ θα μείνουμε, να πεθάνουμε όλοι».

ΑΠΟ ΤΗΝ ΞΥΛΟΤΥΜΠΟΥ, ΣΤΟ ΦΥΛΑΚΙΟ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΠΑΥΛΟΥ

Φτάσαμε στην Ξυλοτύμπου, σε ένα σπίτι όπου είχε ένα γέρο, τον παρακάλεσα να μου δώσει ρούχα και του έδωσα τα στρατιωτικά. Το παντελόνι ήταν πολύ κοντό, τρία κάρτα, τι να κάνουμε, το φόρεσα. Ήμουν μαζί με τον Γιώρκο, κι ένα συγχωριανό του. Πήγαμε στην Ξυλοφάγου, όπου η πεθερά του Γιώρκου είχε σπίτι. Μείναμε στο σπιτάκι αυτό, αλλά τη νύχτα δεν κοιμόμασταν, βλέπαμε εφιάλτες βομβαρδισμούς αεροπλάνων, σκοτωμούς. Αγωνιούσαμε και για τους δικούς μας. Η αλήθεια είναι ότι οι χωριανοί φρόντισαν για τη διατροφή μας. Μείναμε για μια βδομάδα, πήγα στο κέντρο του χωριού και συνάντησα τυχαία τον συγχωριανό μας, τον Γιώρκο του Κωσταρή, ο οποίος με πληροφόρησε ότι οι δικοί μου ήταν στην Ξυλοτύμπου. Ο Γιώρκος είχε αυτοκίνητο και με πήρε στην Ξυλοτύμπου, όπου βρήκα τους δικούς μου, κλάματα, συγκίνηση για την επανένωση της οικογένειας. Μια οικο-

γένεια μας παραχώρησε κάτι πισινά που είχαν και μείναμε τρεις μήνες, ήταν πολύ καλά πλάσματα. Εγώ κοιμόμουν στο καλό δωμάτιο, ενώ η αδελφή μου κοιμόταν με στο ίδιο κρεβάτι με την κόρη της οικογένειας. Ο πατέρας ήταν ο Αντρέας ο ψαράς, γιος τους ήταν ο Σταυρής, η κόρη τους λεγόταν Κούλα, είχαν γιο στην Ελλάδα καθηγητή, είχαν και ένα παππού βρακά, λεβεντόγερο, ο οποίος ήθελε να παίζουμε χαρτιά 66, συνήθως τον κέρδιζα και θύμωνε. Έπρεπε να παρουσιαστώ στη μονάδα μου, με παρότρυνε και ο πατέρας μου επειδή ήμουν και δημόσιος υπάλληλος. Τελικά, έμαθα ότι έπρεπε να πάω στο Μαρώني να παρουσιαστώ στο τάγμα του Ματαφιά, ήμασταν περίπου 300 στρατιώτες. «Εδώ θα αφήσετε τα βρώμικα τομάρια σας, δεν θα φύγει κανείς από εδώ», μας είπε ο Ματαφιάς. Ένας φαντάρος διαμαρτυρήθηκε για την κατάσταση του οπλισμού και ειδικά του τυφεκίου γνωστού

ως μαρτίνι. Ο Ματαφιάς επέμενε ότι το μαρτίνι είναι καλό όπλο. Η εμπειρία μας ήταν διαφορετική, με το που ρίχναμε 20 σφαίρες, έβραζε πολύ, χοχλούσε.

Κατόπιν μετατέθηκα στον ΚΕΝ των Πολεμίδων, γύρω στον Οκτώβριο. Ύστερα, με πήραν σε προκεχωρημένο φυλάκιο στον Άγιο Παύλο, κοντά στους Τούρκους. Ήμασταν όλοι και όλοι τρεις στρατιώτες, ο λοχαγός μας ήταν στην Κυθρέα, και ο πατέρας μου τον βοήθησε, ιδιαίτερα στο πραξικόπημα. Ο πατέρας μου του είπε ότι ο γιος του θα ήταν στον λόχο του και τον παρακάλεσε να με βάλει σε κανένα καλό πόστο. Εντάξει του είπε ο λοχαγός. Στην παράταξη του λόχου εγώ ντράπηκα να του πω ότι είμαι ο γιος του Αντρέα Κοκονή και να με προσέξει. Έσυρε με στο πιο μπροστινό φυλάκιο, τρία άτομα, βγάσαμε σκοπιά, οκτώ ώρες την μέρα. Οι Τούρκοι ήταν απέναντί μας. Ανταλλάσσαμε βρισιές με τους Τούρκους, κάποτε φιλεύαμε... Την 1η Απριλίου 1975, ήμουν εκεί και με πήραν τηλέφωνο από το φυλάκιο της Λήδρας και μου είπαν ότι τα μεσάνυχτα θα έριχναν πυροβολισμούς. «Παρετάτε τα μασκαράλίκια και εμείς είμαστε μέσα στα μούτρα τους, δεν θέλουμε φασαρίες», του είπα. Εμείς θα κάνουμε», μου είπε, οπότε φώναξα τον Τούρκο σκοπό απέναντι και του είπα ότι απόψε μπορεί να ακούσει πυροβολισμούς. «Εμείς δεν θα ρίξουμε, οπότε μη ρίξετε ούτε εσείς», του είπα. «Εντάξει, κουμπάρε», μου είπε. Άρχισαν οι πυροβολισμοί από τη Λήδρας, εμείς τίποτε, ωστόσο κάποιος δικός στρατιώτης πήγε πίσω από ένα σπίτι και έριξε μια ριπή. Τότε άρχισε καταιγισμός πυρών από την πλευρά των Τούρκων.

Ένα άλλο περιστατικό που θυμάμαι, στην κατεχόμενη πλευρά υπήρχε ένα μεγάλο γουρούνι, που πέρασε τη διαχωριστική γραμμή και ήλθε στη δική μας πλευρά. Πήρα το όπλο και του έριξα μερικές ντουφεκιές, χωρίς όμως να το πετύχω. Ο Τούρκος σκοπός φώναξε: «Εν δικός ο σθοοίρος, να πκιερώσεις για να τον πιάσεις». «Πόθεν ως τα πόθεν εν δικός σου ο σθοοίρος, έφερες τον που την Τουρκία», του είπα.

Στο μεταξύ φιλέψαμε με τους Τούρ-

κους, έμαθα και λίγα τουρκικά, μια μέρα με φώναξε ο σκοπός να πάω απέναντι, ήταν Τούρκος όχι Τουρκοκύπριος φαντάρος από την Κωνσταντινούπολη, μόλις πλησίασα –ήταν πανύψηλος– με έσφιξε στην αγκαλιά του, εγώ φοβήθηκα, μου λέει: «Μακάριος και Ντενκτάς τωρά γιαττάκ, κοιμούνται, εμείς όττου σπιρ». Μου έδωσε ένα χαρτάκι με τη διεύθυνση του στην Κωνσταντινούπολη για να τον επισκεφτώ. Μας είδε ένας στρατιώτης των Ηνωμένων Εθνών, και το είπε στο λοχαγό μου, ο οποίος με ρώτησε τι μου έδωσε. Του είπα ότι μου έδωσε τη διεύθυνσή του. «Αυτό που κάνεις είναι προδοσία», μου είπε. Του επανέλαβα ότι το μόνο που μου έδωσε ήταν η διεύθυνσή του. «Να σώσεις τα πράματά σου και θα φύγεις», μου είπε και με έστειλε στον κυκλικό κόμβο του Μπάτα, όπου πέρασα ζωή χαρισάμενη, τα φυλάκια των Τούρκων ήταν μακριά.

–Με την οικογένειά σου είχες επαφή;

–Αραιά και πού έπαιρνα άδεια και πήγαίνα και τους έβλεπα. Έμειναν στην Παλλουριώτισσα, δίπλα από το φαρμακείο ΠΙΤΕΡ, είχε σπίτι και μας το παραχώρησε. Στο σπίτι αυτό έμενε η οικογένειά μου, και η οικογένεια της θείας μου Δεσποινούς με τις κόρες της που ήταν κι αυτές παντρεμένες. Πληρώναμε ενοίκιο, δεν θυμάμαι πόσο καιρό μέيناμε εκεί. Έκανα ένα χρόνο έφεδρος, απολύθηκα το καλοκαίρι του 1975.

–Μετά την απόλυσή σου, τι έκανες;

–Επέστρεψα στο Κτηματολόγιο, ήμουν έκτακτος, είχα όμως περασμένες τις κυβερνητικές εξετάσεις πήγα πολλές φορές συνέντευξη για χωρομέτρηση, αλλά δεν με προσέλαβαν. Ένας συνάδελφός μου μου είπε εμπιστευτικά ότι με είχαν χρωματισμένο αριστερό και δεν πρόκειται να με μονιμοποιήσουν. Είδα μια αγγελία στην εφημερίδα ότι ο ηγέτης της Λιβύης Γκαντάφι ήθελε εργατικό δυναμικό, εγώ πήγα ως τοπογράφος. Μαζί μου πήγε ο Παύλος από την Κυθρέα, συμπέθερος του Σώτου Χατζηνανδρέου, και ακόμη ένας συνάδελφος της Χωρομετρίας. Ο μισθός ήταν ψηλός, £350 τον μήνα και τρεις ώρες υπερωρία, είτε δουλεύεις είτε όχι. Αν κάναμε οκτώ

μήνες, δουλέψαμε οκτώ ώρες, δεν είχε δουλειά, μας έπαιρναν στον κάμπο αλλά δουλειά δεν είχε. Εμείς βαρεθήκαμε, ζητήσαμε να μας δώσουν να κάνουμε για να απασχοληθούμε, αλλά τίποτε. Το φαγητό ήταν κάθε μέρα ρύζι με κρέας πολύ σκληρό, πολύ πιθανόν καμηνλίσιο, διαμαρτυρηθήκαμε και η απάντηση ήταν, σε όποιον δεν αρέσει να φύγει. Εγώ πήρα την απόφαση να φύγω και τελικά με ακολούθησαν ακόμη τρεις. Με τη συνοδεία Άραβα επιστάτη πήγαμε στην τράπεζα, μας έδωσε από μια τσάντα με δολάρια και την επομένη αναχωρήσαμε με προορισμό την Ελλάδα.

–Πόσο καιρό έμεινες στην Ελλάδα;

–Έμεινα για τρεις μήνες, όσα λεφτά πήρα τα ξόδεψα. Μου τηλεφώνησε ο γαμπρός μου ότι άνοιξαν θέσεις στην Πολιτική Αεροπορία και του είπα να μου κάνει αίτηση. Επέστρεψα και προσλήφθηκα το 1978. Για τρεις μήνες ήμουν στον δίαυλο και βοηθούσα στο παρκάρισμα των αεροπλάνων. Μετά άνοιξαν θέσεις στο Γραφείο Αεροναυτικών Πληροφοριών, έκανα αίτηση και προσλήφθηκα και έμεινα μέχρι την αφυπηρέτησή μου.

–Αυτή η εμπειρία του πολέμου τι σου άφησε;

–Αν σου πω ότι δεν μου άφησε τίποτε το ιδιαίτερο, θα το πιστέψεις; Φόβο, μεγάλο φόβο, ένιωσα στους αεροπορικούς βομβαρδισμούς στο Δάλι, στη Μια Μηνιά όχι, δεν ξέρω γιατί. Στο Δάλι έκανα την προσευχή μου και είπα: «Θεέ μου, να γλυτώσω και κάθε Κυριακή θα πηγαίνω εκκλησία, ύστερα, άλλαξα γνώμη, δεν μπορώ να πηγαίνω κάθε Κυριακή εκκλησία». Πολλές φορές συμπολεμιστές αρέσκονται να μιλούν συνέχεια για τις εμπειρίες του πολέμου, εμένα δεν μου αρέσει αυτό, ωστόσο σε εσάς μιλάω, γιατί είναι το περιοδικό αυτό είναι διαφορετικό, είναι το περιοδικό του χωριού μας.

–Μετά από όλα αυτά θα πήγαίνες στο χωριό;

–Μα πού να πάμε, εδώ έχουμε το σπίτι μας, εκεί δεν έχουμε τίποτε, θα πηγαίνω ως επισκέπτης, να γυρίζω να βλέπω τα χωράφια που μας έδωσαν οι γονείς μας.

“

Πολλές φορές συμπολεμιστές αρέσκονται να μιλούν συνέχεια για τις εμπειρίες του πολέμου, εμένα δεν μου αρέσει αυτό, ωστόσο σε εσάς μιλάω, γιατί είναι το περιοδικό αυτό είναι διαφορετικό, είναι το περιοδικό του χωριού μας.

ΑΦΙΕΡΩΜΑ 1974

«Προτιμώ να σκοτωθώ παρά να παραδοθώ»

*Ο Αντρέας Χίννας, επικεφαλής
20 στρατιωτών, από τον
Πενταδάκτυλο βρέθηκε
στις ελεύθερες περιοχές,
μέσα από μία δαιδαλώδη
διαδρομή*

Ο Αντρέας Χήνας από το Κάιρο όπου βρισκόταν για επαγγελματικούς και προσωπικούς λόγους βρέθηκε στην Κύπρο, για να καταταχθεί και να πολεμήσει για την πατρίδα του. Από τον Πειραιά, και αλλάζοντας δύο πλοία, αποβιβάστηκε στη Λεμεσό και από εκεί έσπευσε στο χωριό του, απ' όπου μετέβη στο Φυλλέρι, όπου ήταν η έδρα του 391 Τάγματος Πεζικού. Η περιπέτεια του Αντρέα Χήνα επί κυπριακού εδάφους άρχιζε και από τις πλαγιές του Πενταδακτύλου, επικεφαλής μιας ομάδας στρατιωτών, γνωρίζοντας την περιοχή, κατάφερε να βγει σώος στις ελεύθερες περιοχές, μέσω βρετανικών βάσεων. Βέβαια, ο κ. Αντρέας μάς μιλάει και για τα ανέμελα παιδικά του χρόνια στο Νιόχωρκο, αλλά και για την επαγγελματική του πορεία στα τουριστικά επαγγέλματα.

–Κύριε Ανδρέα, πότε γεννήθηκες και ποια είναι η οικογένειά σου;

–Γεννήθηκα στις 14 Μαΐου 1950, γονείς μου ήταν ο Χριστόδουλος Χήνας και η Μαρίτσα Πίτσιλλου, έχω δύο αδέρφια τον Παναγιώτη, που γεννήθηκε το 1948 και τον Στέλιο γεννηθέντα το 1953.

–Το πατρικό σου σπίτι πού ήταν;

–Στα βορειοδυτικά του χωριού, κοντά στα σύνορα με την Κυθρέα. Γείτονές μου ήταν ο Τρίγγος, ο Σκουλιάς, ο Δκιολάρης, οι Σιαμπουρήες, υπήρχε και μια αλάνα που παίζαμε ποδόσφαιρο, όμως, γύρω στο 1970 έκτισε ο Πάμπης και η αδελφή του Έλλη, παιδιά του Κυριάκου Ταλατίνη.

–Με τι ασχολείτο ο πατέρας σου;

–Ήταν γεωργός, ασχολείτο και με την κτηνοτροφία, η μητέρα μου στο σπίτι οικοκυρά αλλά και στα χωράφια. Καλλιεργούσε σιτηρά, φύτευε κουκιά, είχαμε ελιές, λεμονιές και συκιές.

Ο ΤΙΜΙΟΣ ΠΡΟΔΡΟΜΟΣ

–Από τη γειτονιά σου τι θυμάσαι;

–Θυμούνται την εκκλησία του Τίμιου Προδρόμου, μεγαλώσαμε στην αυλή της εκκλησίας. Οι φίλοι μου στη γειτονιά ήταν ο μ. Κωστής Χριστούδης, ο

Σωτήρης του Χατζηκούρρου, ο Αντρέας του Λεάνδρου, κ.ά.

–Θυμάσαι κάτι χαρακτηριστικό από τον Πρόδρομο;

–Θυμούνται την κατάνυξη και το δέος που ένιωθα. Όταν πηγαίναμε στην άλλη εκκλησία, του Αγίου Χαραλάμπους δεν ένιωθες την ίδια κατάνυξη που ένιωθες στον Πρόδρομο. Μικροί στο εκκλησάκι του Προδρόμου που παίζαμε ακούγαμε ότι ο Άγιος ήταν μέσα και έψελνε, φοβόμασταν και φεύγαμε. Μόνος μου μικρός σε ηλικία 6-7 χρονών δεν έμπαίνα, μετά που μεγάλωσα έμπαίνα. Γιόρταζε στις 7 Ιανουαρίου και γινόταν πανηγύρι, έρχονταν μερικοί μικροπωλητές οπωρικών, σουσιούκκου και άλλα παρόμοια. Επίσης, έρχονταν και από τα διπλανά χωριά, κυρίως από την Κυθρέα. Η πόρτα ήταν ξεκλειδωτή και πήγαιναν γυναίκες και άναβαν τα καντήλια. Υπήρχε ένα μικρό εικονοστάσι και η εικόνα του αγίου που ήταν πολύ παλιά, ήταν στα δεξιά στον τοίχο. Δεν υπήρχε καμπαναριό, είχε σήμαντρο, ο Στέλιος Χριστούδης το κρατούσε κι εμείς το κουνούσαμε κι έπαιζε.

–Θυμάσαι αν στην αυλή του Προδρόμου είχε νεκροταφείο;

–Ναι, θυμούνται 3-4 σταυρούς, ο ένας μαρμάρινος, πού ήταν πιο κοντά στην εκκλησία, και οι άλλοι μεταλλικοί, πιο πίσω προς το τρίγωνο, δεν θυμούνται να υπήρχαν ονόματα.

–Σας μιλούσαν οι γονείς σας για τον Τίμιο Πρόδρομο;

–Ναι, η μάνα μου, μου έλεγε ότι όταν ήταν του Προδρόμου και δεν έκαναν το πανηγύρι, ένα αναμμένο κοφίνι ανέβαινε πάνω από το ιερό. Πολλές φορές ακούγαμε ψαλμωδίες χωρίς να υπάρχει κανένας μέσα στην εκκλησία. Πιο μεγάλοι αναρωτιόμασταν αν υπάρχει κανείς μέσα... δεν υπήρχε, είναι ο άγιος και ψέλνει, λέγαμε.

–Πού πήγες σχολείο;

–Πήγα στο καινούργιο σχολείο, δασκαλοί μου ήταν ξεκινώντας από την Α' τάξη: η Ρίτα, η Αθηνούλα Παπαγιάννη, ο Καρατσιόλης, ο Ευγένιος, ο Παπαγιώργης και ο Κορέλλης που ήταν διευθυντής. Συμμαθητές μου ήταν ο Σταύρος Λαμπρίας, ο Αντρέας Λεάνδρου, ο

“

Γύρω στα 800 άτομα, επιβιβαστήκαμε στο πλοίο «Ρέθυμνο» και ξεκινήσαμε για Κύπρο να καταταγούμε εθελοντές. Στη Ρόδο μας γύρισαν πίσω, ο έκτος αμερικανικός στόλος. Ή γυρνάτε πίσω ή σας βουτιά-ζω, αυτή ήταν η απειδή στον πλοίαρχο.

Αντρέας του Ηλίκκου, ο Κωστής Δελνιάννης, η Ελλού του Γιώργκα, που ήταν γειτόνισσά μου, η Έλλη Χατζηνανδρέου, η Ρούλα Τσιάρρη, η Ευανθία του Σοφόκλη Ζερβού και η Ευανθία του Γιάγκου Ζερβού, ο Παμπής του Αποστολή. Δεν θα το πιστέψετε, ήμασταν 45 μαθητές.

–Τι θυμάσαι από τα παιδικά σχολικά σου χρόνια;

–Πρέπει να πω ότι ήμουν το ζιζάνιο της τάξης, πολύ άτακτος. Είχα ένα σκύλο, τον Άρν, πολύ υπάκουος, ψηλός, με συνόδευε στο σχολείο έμπαινα στην τάξη και με περίμενε απ’ έξω. Ο Παμπής του Αποστολή είχε ένα λυκόσκυλο και επειδή τσακωνόμασταν, έβαζε το σκύλο του να με δαγκώσει, ο Άρν μου, όμως, τον έβαζε κάτω. Μια φορά ο κ. Κορέλλης με έβγαλε στον πίνακα και επειδή δεν απάντησα είχε μια βίτσα της ροδιάς. «Άνοιξε το χέρι σου», μου λέει. Το άνοιξα, όταν πήγαινε να με χτυπήσει το τραβούσα πίσω, μια φορά με πέτυχε και έβγαλα μια κραυγή από τον πόνο, ο σκύλος, πετάχτηκε στο παράθυρο. Σχολούσαμε, κι εγώ του έδενα την παλάσκα μου (τσάντα ρούχινη που μου έραβε η μάνα μου) στον λαιμό του και του έλεγα: «Σπίτι, ρε» και αμέσως πήγαινε τρεχτός στο σπίτι και έδινε την παλάσκα στη μάνα μου.

–Πού πήγες γυμνάσιο;

–Πήγα τρία χρόνια στο Παγκύπριο Γυμνάσιο και μετά στο Οικονομικό Λύκειο Νεοκλέους. Πήγαινα με το λεωφορείο του χωριού, από το ΟΧΙ, που παρκάρανε τα λεωφορεία, μετά έπαιρνα το ποδήλατό μου ως το Λύκειο, το άφηνα στο Μπαϊρακτάρη, στο ΟΧΙ.

–Μετά την αποφοίτησή σου, τι έκανες;

–Κατατάχτηκα στην Εθνική Φρουρά, υπηρέτησα έξι μήνες στα ΛΟΚ, έγινε ένας καβγάς στην οδό Ρηγαίνης με τους Εσατζήδες και έπνιξαν ένα λοκατζή με το φουλάρι του. Διοικητής των ΛΟΚ ήταν ο Παπαποστόλου και της ΕΣΑ ο Νικολόπουλος, οι δύο αξιωματικοί προκειμένου να αποτρέψουν τους καβγάδες που ήταν σύννητες φαινόμενο ανάμεσα σε λοκατζήδες και εσατζήδες, αποφάσισαν να μεταθέσουν βαθμοφόρο από τα ΛΟΚ στην ΕΣΑ για να γνωρίζουν οι λοκατζήδες τον πρώην λοκατζή και να

αποφεύγονται οι καβγάδες. Έτσι μετατέθηκα στην ΕΣΑ ως λοχίας. Συνολικά υπηρέτησα 16 μήνες.

–Μετά που απολύθηκες από τον στρατό συνέχισες τις σπουδές σου;

–Πήγα ένα χρόνο στην Πάντειο, στην Αθήνα, και μετά πήγα στο Κάιρο με υποτροφία, σε Σχολή Τουριστικών Επαγγελμάτων, που ήταν του ελληνικού δημοσίου, από το 1970-72. Επέστρεψα στην Κύπρο και έψαχνα για δουλειά, η μάνα μου ήταν δευτέρα ξαδέλφη του Γλαύκου Κληρίδη, που τότε ήταν πρόεδρος της Βουλής. Πηγαίναμε κάθε Παρασκευή στο γραφείο του και μου είπε ότι η θέση που άνοιξε στον ΚΟΤ είναι δική μου. Το πίστεψα, οπότε γύρισα στο Κάιρο για να αρραβωνιαστώ. Γυρίζω στην Κύπρο Γενάρη του 1973, και μαθαίνω ότι τη θέση την έδωσαν σε άλλο. Η μάνα μου επιμένει να πάμε στον Γλαύκο, πήγαμε, εκείνος επιμένει ότι η θέση είναι δική μου, και τηλεφωνεί, μπροστά μας, όπως μας είπε, στον πρόεδρο του ΚΟΤ, Φρίξο Πετρίδη. «Να, συμφωνεί και ο Φρίξος», μας είπε, οπότε εγώ δεν άντεξα και του είπα ότι η θέση έχει ήδη δοθεί σε άλλο και μάλλον προσποιήθηκε ότι τηλεφωνούσε του Φρίξου Πετρίδη, ενώ μιλούσε στην ιδιαιτέρα του... «Είναι και θρασύς», λέει στη μάνα μου, οπότε φύγαμε. Τότε, γύρισα στην Ελλάδα και εργάστηκα σε ξενοδοχείο στο Πόρτο Χέλι, που άνοιγε προ του Πάσχα και έκλεινε τον Σεπτέμβριο.

–Στην Κύπρο τότε γύρισες;

–Όταν έκλεισε το ξενοδοχείο τον Οκτώβριο του 1973, γύρισα στην Κύπρο και η αρραβωνιαστικιά μου γύρισε στην Αλεξάνδρεια. Σκοπός μου ήταν να πάω και στη Γαλλία, όπου σπούδαζε ο αδελφός μου Παναγιώτης για να μάθω τα γαλλικά, ουσιαστικά μετακινούμουν τακτικά από Κύπρο, Ελλάδα, Αίγυπτο.

ΜΕ ΤΑ ΤΟΥΡΚΑΚΙΑ

–Είχες δει ποτέ Τούρκους να μπαίνουν στον Πρόδρομο;

–Εγώ δεν είδα, αλλά η Ροδού, που έμενε απέναντι και καθάριζε την εκκλησία και άναβε τα καντήλια, μου είπε ότι έβλεπε Τούρκους να μπαίνουν στην εκκλησία και να ανάβουν το καντήλι.

–Έκανες παρέα με Τούρκους;

–Για να πάω στα κτήματά μου, περνούσα από τον τουρκομαχαλά, αλλά πάντοτε τσακωνόμουνα με τουρκόπουλα, γιατί μια μέρα ο γιος του Μασάρη γέμισε τη χούφτα του αλάτι, και όταν περνούσαμε με τον αδελφό μου, τον Παναγιώτη, πίσω από το κάρο που το έσερναν τα βόδια, το έριξε στα μάτια του αδελφού μου. Εγώ νευρίασα και πήρα τη σφεντόνα και τους έριχνα πέτρες. Με τους μόνους που έπαιζα ήταν οι γιοι του Αλήτσουρου, που το σπίτι του ήταν δίπλα στο σπίτι της Ροδούς του Καννή. Εκείνοι ήταν ήσυχoi, παίζαμε λουκκούι με τα αθάσια.

–Από το 1964, όταν έφυγαν από το χωριό, τι θυμάσαι;

–Θυμούμαι που έφυγαν από το χωριό, και δυστυχώς πολλοί χωριανοί μας καταλήστευσαν τα σπίτια τους, μέχρι έπιπλα και πορτοπαράθυρα κουβαλούσαν, εγώ είδα με τα μάτια μου, δεν θα πω ονόματα, αλλά υπάρχει ένας μύθος για το ποιοι τα καταλήστευσαν, και όντως είναι μύθος, γιατί η πραγματικότητα είναι άλλη...

ΣΤΟ «ΙΑΣΩΝ»!

–Πότε έφυγες ξανά από την Κύπρο;

–Έφυγα τέλος Ιανουαρίου 1974 και πήγα στην αρραβωνιαστικιά μου στο Κάιρο. Εκεί στις 15 Ιουλίου 1974, ακούμε από το ραδιόφωνο ότι έγινε πραξικόπημα στην Κύπρο. Είπα στην αρραβωνιαστικιά μου ότι η λήψη του ραδιοφώνου δεν ήταν καλή και θα πάω στην Αθήνα για να ακούω καλύτερα τις ειδήσεις. Με πίστεψε, επιβιβάστηκα σε πλοίο και πήγα στην Αθήνα. Στο μεταξύ έγινε η εισβολή, πήγα στα γραφεία της ΕΦΕΚ και συστάθηκε ένα σώμα εθελοντών, γύρω στα 800 άτομα, επιβιβαστήκαμε στο πλοίο «Ρέθυμνο» και ξεκινήσαμε για Κύπρο να καταταγούμε εθελοντές. Στη Ρόδο μας γύρισαν πίσω, ο έκτος αμερικανικός στόλος. Ή γυρνάτε πίσω ή σας βουλιάζω, αυτή ήταν η απειλή στον πλοίαρχο. Επιστρέψαμε στον Πειραιά, σκορπιστήκαμε όπως το κοπάδι, οπότε άκουσα μια φωνή: «Στο “Ιάσων”! ήταν το κρουαζιερόπλοιο “Ιάσων”, ανεβήκαμε πάνω, χωρίς εισιτήριο, χωρίς έλεγχο, χωρίς τίποτε, όταν πλησιάζαμε την Κύπρο, ο καπετάνιος οδήγησε το πλοίο προς την Αλεξάνδρεια, οπότε διερωτήθηκα τι γί-

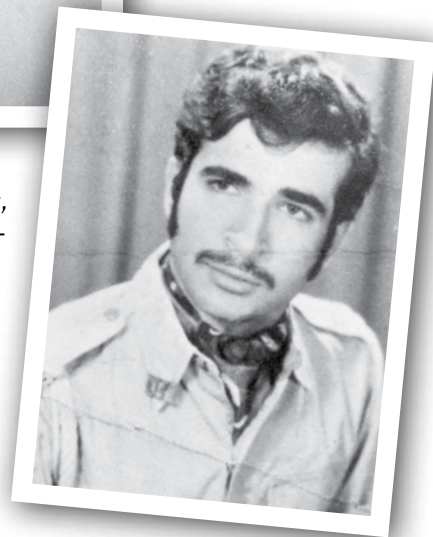
Κατατάχτηκα στην Εθνική Φρουρά, και υπηρέτησα έξι μήνες στα ΛΟΚ. Αργότερα μετατέθηκα στην ΕΣΑ, ως λοχίας, όταν αποφάσισαν να μεταθέσουν βαθμοφόρο από τα ΛΟΚ στην ΕΣΑ. Συνολικά υπηρέτησα 16 μήνες.

νεται. Ο καπετάνιος, έμπειρος, έκανε απότομη στροφή και κατευθύνθηκε νότια της Κύπρου και μας κατέβασε στη Λεμεσό, την 1η Αυγούστου 1974, ήμασταν γύρω στα 250 άτομα.

ΛΙΜΑΝΙ ΛΕΜΕΣΟΥ – ΠΕΝΤΑΔΑΚΤΥΛΟΣ

Ο κ. Αντρέας συνεχίζει την αφήγησή του... και εμείς τον ακούμε, προσπαθώντας να καταλάβουμε την αγωνία του. Ο κ. Χρίστος είχε τη δική του αγωνία βέβαια, όντας στρατιώτης και με τον αδελφό του ήδη νεκρό, κατά τη διάρκεια του πρώτου γύρου. Εγώ [σ.σ. Απ. Κουρουπάκης] πασχίζω να αντιληφθώ το κλίμα των ημερών.

«Μαζί με άλλα έξι άτομα πήραμε ταξί και ήλθαμε στη Λευκωσία, κατέβηκα στο ΟΧΙ. Μπήκα στο λεωφορείο του Λοϊζου, ήταν σχεδόν άδειο. Δίπλα στην οπίσθια πόρτα καθόταν ο δάσκαλος ο Λαμπρίας, μαυροφορεμένος. Τον σεβόμουν, μόλις τον είδα τον χαιρέτησα, δεν του έλεγα κύριε, του απευθυνόμουν ως θκυει Κική, και του είπα: «Θκυει Κική, γιατί φοράς μαύρα», βούρκωσαν τα μάτια του και μου είπε: «Χάσαμε τον Κωστάκη, ρε Αντρίκκο». Βουβαμάρα, δεν είπαμε τίποτε άλλο. Φτάσαμε στο χωριό, κατεβήκαμε από το λεωφορείο, με χτύπησε ελαφρά στον ώμο και μου είπε: «Ήρεμα, ρε Αντρίκκο, νούσιμα», εντάξει, θκυει Κική, του είπα και τράβηξα για το

“

*Βουβαριάρα,
δεν είπαμε
τίποτε άδάδο.
Φτάσαμε στο
χωριό, κατε-
βήκαμε από το
δευφορείο, με
κτύπησε εδα-
φρά στον ύμιο
και μου είπε:
«Ήρεμα, ρε
Αντρίκκο, νού-
σημα».*

σπίτι μου, δεν θα το ξεχάσω ποτέ.

Όταν έφτασα στο σπίτι είχα λυσσάξει που πληροφορήθηκα τον θάνατο του Κωστάκη, μόλις με είδε η μάνα μου λιποθύμησε. «Πού ήρθες, γιε μου, μες στη φωτιά», μου είπε. Ήδη ο Κουτσοβέντης έπεσε. Με πλησίασε ο γείτονας μου ο Σι-ακαλλής και με ρώτησε αν θέλω να κα-ταταχτώ. «Γιατί ήρθα», του είπα. «Πού θέλεις να πας», με ρώτησε, στην πρώτη γραμμή, να τους βλέπω με τα μάτια μου, του απάντησα. Με πήρε με το λαντ ρό-βερ στο Φιλλέρι, όπου ήταν η έδρα του 391 Τάγματος Πεζικού.

Ο διοικητής της μονάδας μου είπε ότι θα με στείλει στην Καρκά, που ήταν το ύψωμα πάνω από την Κλεπίνη και τον Άγιο Επίκτιτο. «Όπου θέλεις στείλε με, φτάνει να είναι βουνό, και όχι πεδιάδα» του είπα. Στην Καρκά δεν είχε κανένα Νιοχωρίτη, ήταν μόνο ο Γιακουμής του Χρίστου του Κούννου, στο ύψωμα Κό-ρακας, προς το μοναστήρι του Χρυσο-στόμου. Υπεύθυνος αξιωματικός ήταν ο Κύπριος λοχαγός Παμπόρης, στον οποίο τόνισα ευθύς εξαρχής ότι εγώ δεν παρα-δίνομαι, προτιμώ να σκοτωθώ παρά να παραδοθώ.

Η ΔΕΥΤΕΡΗ ΦΑΣΗ

Στις 14 Αυγούστου 1974 ξεκίνησε η β' φάση της εισβολής, θυμούμαι τους Τούρκους να έρχονται από τον Άγιο Επί-κτιτο σε φάλαγγα κατ' άντρα, μας έβα-ζαν τα πλοία από τη θάλασσα, μας βομ-βάρδιζαν τα αεροπλάνα, κόλαση πυρός, χαμός. Ήλθε εντολή από το τάγμα «ανα-δίπλωση στον Γιαϊλά», που για να είμαι ειλικρινής δεν γνώριζα τι σημαίνει. Η οπισθοχώρηση ήταν άτακτη, ο σώζων εαυτόν σωθείτο. Το μόνο που κάναμε με τον λοχαγό Παμπόρη ήταν να ανατινά-ξουμε μια μεγάλη γέφυρα στο δρόμο Κυθρέας – Κλεπίνης – Αγ. Επικτήτου. Μετά έχασα τον Παμπόρη, ο οποίος εί-χε λαντ ρόβερ. Φτάσαμε με τα πόδια στη Χαλεύκα και ρωτούσαμε ο ένας τον άλλο πού πάμε, οι αξιωματικοί χασιμιοί. Κου-ράστηκα κάθισα σε μια πέτρα και έβλε-πα κάτω το χωριό μου, επίσης έβλεπα σαν αυτοκινητάκια τα τανκς να κατευθύ-νονται προς τα ανατολικά...

Περνούσε ένα φορτηγό με στρατιώ-

τες που ήταν στον Άγιο Χρυσόστομο και έφευγαν αφού έσπασε η γραμμή της Μια Μηνιάς. Ανάμεσα σε αυτούς και ο συγχωριανός μου ο Γιακουμής του Χρί-στου του Κούννου. «Ρε Αντρίκκο, είντα που κάμνεις δαμέ», με ρώτησε. «Ελύσαν τα παπούτσια, πού να πάω», του λέω. «Ανέβα πάνω στο φορτηγό», μου είπε. Ανέβηκα στο φορτηγό και μας πήρε ως την Τρυπημένη και κάρκε η μηχανή του αυτοκινήτου. Κατεβήκαμε από το φορ-τηγό, αλλά έχασα τον Γιακουμή. Μαζί με άλλους φτάσαμε στο Λευκόνοικο, αλλά οι κάτοικοι είχαν φύγει. Με ακο-λούθησαν 21 στρατιώτες κυρίως από την Αραδίππου και τη Λάρνακα οι οποί-οι όμως δεν γνώριζαν την περιοχή. Εγώ γνώριζα τον μεσαρίτικο κάμπο, γι' αυτό τέθηκα επικεφαλής της ομάδας. Τους είπα να κατευθυνθούμε νότια, και επει-δή γνώριζα και τα τουρκικά χωριά, τα αποφύγαμε και φτάσαμε στην κοίτη του ποταμού του Πιδκιά. Ένας στρατιώτης είχε ραδιοφωνάκι και ακούγαμε το ΡΙΚ, οπότε αφού το ΡΙΚ μεταδίδει σημαίνει είναι ελεύθερο. Τους είπα να πάμε ανα-τολικά και να βγούμε στην Αγλαντζιά. Ακούγαμε το ΡΙΚ, που μετέδιδε: «Αι ημέ-τεροι δυνάμεις αναδιπλούνται ομαλώς». Περπατούσαμε στην κοίτη του ποταμού, βγαίνοντας εκτός της κοίτης, παρατηρή-σαμε ότι οι Τούρκοι κάθε 100-150 μέτρα είχαν ένα πολυβολητή, τότε σε άρμα, τότε λαντ ρόβερ και μας πυροβολούσαν.

ΣΤΟ ΠΑΛΑΙΚΥΘΡΟ

Τελικά φτάσαμε στο Παλαίκυθρο, βράδυ, όπου είχα συγγενείς, πήγα στο σπίτι της θείας μου Ελένης. Μόλις με είδε φώναξε: «Πού ήρθες γιε μου, οι Τουρτζιοι μας φώναξαν με τα μεγάφωνα να μείνουμε στα σπίτια μας». «Φεύκω, θκεια, δεν ήρτα, δώσε μου σε φαγώσι-μα ό,τι έχεις γιατί έχω άλλους 20 μαζί μου και πεινούμε». Μου έδωσε ψωμιά, χαλλούμια και ντομάτες και πήγα πίσω στον ποταμό. Αφού φάγαμε, τους είπα ότι δεν ξέρουμε στην απέναντι όχθη τι θα συναντήσουμε, όποτε βγαίναμε από την κοίτη μας πολυβολούσαν. Εισηγή-θηκα να πιάμε την κοίτη του ποταμού και να πάμε προς τα ανατολικά, γνώριζα ότι ο Πιδκιάς κατέληγε στην Αμμόχω-

στο. Τελικά αυτό κάναμε, περπατούσαμε όμως τα βράδια, εγώ μπροστά και ακολουθούσαν οι άλλοι 20. Μετά από δύο μέρες, την Παρασκευή, βγήκαμε κάπου που ο ποταμός ήταν πολύ ξέβαθος, δεν είχε όχθες και δεν υπήρχαν πουθενά ελεύθεροι σκοπευτές.

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΧΝΑ ΣΤΙΣ ΒΑΣΕΙΣ

Το Σάββατο είδαμε μπροστά μας ένα χωριό, δεν ξέραμε ποιο είναι, κανείς δεν ήξερε, μπήκαμε το βράδυ στα πρώτα σπίτια, ψάχναμε να βρούμε για να καταλάβουμε ποιο χωριό είναι, βρήκαμε γαμήλιες φωτογραφίες, και ένα επιστολόχαρτο που έγραφε Άχνα, τότε καταλάβαμε ότι είμαστε στην Άχνα. Φτάσαμε σε ένα ψηλό μαντρότοιχο, και βλέπουμε ένα λεβεντόγερο με ένα δίκαννο να μας φωνάζει: «Σταματάτε τζιαμέ». «Παππού, εμείς είμαστε», του είπα οπότε αυτός φώναξε δυνατά: «Εβκάτε ρε τζιαί ήρταν τα κοπέλια τα δικά μας» και έριξε δυο ντουφεκιές. «Παππού δεν ήρταμε, φεύκουμε, θέλω να μας πεις πώς θα βγούμε στις βάσεις». Μας είπε να ακολουθήσουμε ένα δρόμο χωρίς να λοξοδρομήσουμε και θα μας βγάλει στο φυλάκιο του Εγγλέζου. Τον ευχαριστήσαμε ανταλλάξαμε ευχές για καλή τύχη και προχωρήσαμε. Φτάσαμε στο φυλάκιο, οπότε ο φρουρός μας φώναξε: «Αλτ, τις ει;». Μου είπε να παραδώσουμε τα όπλα για να μπούμε στις βάσεις «No way, αποκλείεται, we prefer to die, προτιμούμε να πεθάνουμε», του είπα, μιλούσαμε αγγλικά. Ειδοποίησε και ήλθε ένα λαντ ρόβερ, με δυο άτομα, εκ των οποίων ο ένας μιλούσε ελληνικά και μας είπε ότι οι εντολές που είχαν ήταν ότι έπρεπε να παραδώσουμε τον οπλισμό μας για να περάσουμε στις βάσεις. Εγώ αρνήθηκα επίμονα και τον ρώτησα. «Πού ξέρω εγώ αν εσύ δεν με παραδώσεις στους Τούρκους», τον ρώτησα. «Μα αμφισβητείς τις κυρίαρχες βρετανικές βάσεις», μου είπε. «Δεν αμφισβητώ κανένα, εσύ τώρα με αμφισβητείς», του απάντησα. Μετά από συζήτηση, μας εισηγήθηκε να αφήσουμε τα όπλα στο λαντ ρόβερ, το οποίο θα εκκινείτο με χαμηλή ταχύτητα, και θα ακολουθούσαμε πεζή. «Όχι, ένας από εμάς θα κάτσει δίπλα από τον

οδηγό, θα κρατά το όπλο του και να ξεκινήσουμε, πού ξέρω αν ο οδηγός δεν αναπτύξει ταχύτητα», του είπα. Τελικά δέχτηκε και έκατσα δίπλα από τον οδηγό, κρατώντας το όπλο μου και είπα στον οδηγό, αν αναπτύξει ταχύτητα θα τον πυροβολήσω. «Ταμάμ», μου λέει οπότε κατάλαβα ότι ήταν Τούρκος. Έτσι κι έγινε μέχρι που φτάσαμε στον κούκο, που ήταν η οριοθέτηση των βάσεων. Πήραμε τα όπλα μας και κατευθυνθήκαμε προς τα εδάφη τα δικά μας, εκείνη την ώρα περνούσε ένα φορτηγό, από τη Ορμήδεια, το σταμάτησα και είπα στον οδηγό: «Επιτάσσεσαι». Ανεβήκαμε όλοι στο φορτηγό και είπα στον οδηγό να μας πάρει στο πλησιέστερο στρατόπεδο της Εθνικής Φρουράς.

ΚΕΝ ΛΑΡΝΑΚΑΣ – ΜΑΖΩΤΟΣ

Μας πήρε στο ΚΕΝ Λάρνακας, εκεί λοχαγός ήταν κάποιος Λοΐζου, από τον οποίο ζήτησα να μας πάρει στη μονάδα μας. «Πού είναι η μονάδα σας», με ρώτησε. «Πού θέλεις να ξέρω», του είπα, οπότε επικοινωνήσαμε με τα γραφεία και μας είπε ότι η μονάδα μας ήταν στο έμπεδο του Μαζωτού. Τελικά, μας μετέφεραν με στρατιωτικό όχημα στο Μαζωτό, όλα αυτά το Σάββατο. Τι ήθελα να πάω στο Μαζωτό. «Πού ήσουν», με ρωτά ο υποδιοικητής. «Εγώ πού ήμουν, εσύ πού ήσουν, φύγατε και μας αφήσατε πάνω στο ύψωμα, έχεις τρεις μέρες που περπατάμε», του είπα. «Εγώ έφυγα μπροστά να ανοίξω τον δρόμο της αναδιπλώσης», μου απάντησε. «Εγώ πάντως χασιμιός δεν ήμουν εσύ ήσουν χασιμιός», του είπα.

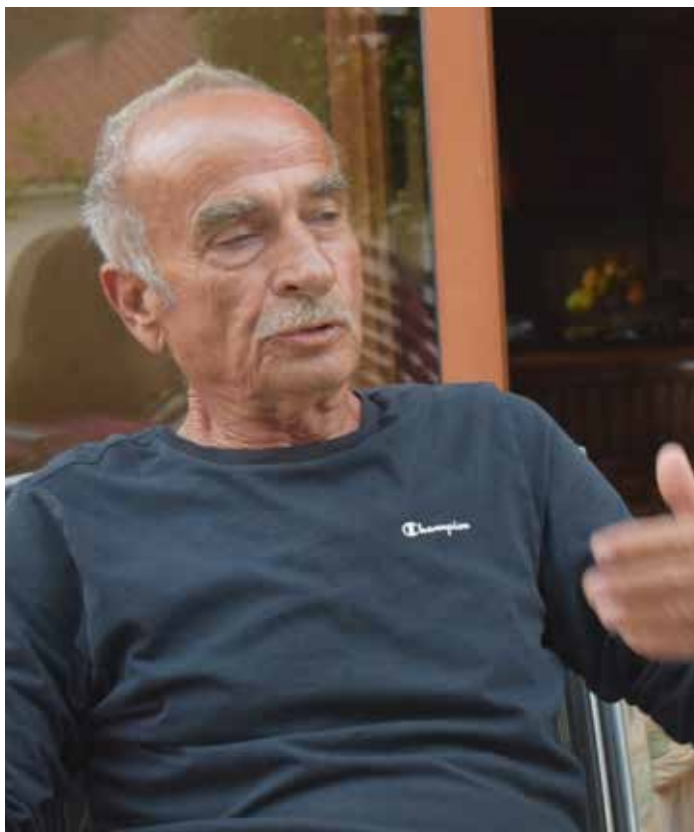
ΘΑ ΡΙΞΩ ΠΕΤΡΑ ΠΙΣΩ ΜΟΥ...

Εγώ ανησυχούσα για τους δικούς μου, και προσπάθησα να τους εντοπίσω. Τελικά έμαθα ότι ήταν στην Βαβατσινιά σε κάποιο σπίτι, αλλά κοιμούνταν μέσα σε ένα στάβλο. Πήγα και τους βρήκα, η μάνα μου μόλις με είδε λιποθύμησε. Από τη Βαβατσινιά έφυγαν και πήγαν στο Μένοικο, από το οποίο καταγόταν ο Ευριπίδης, αρραβωνιαστικός της ξαδέλφης μου Κικούλας Χόπλαραου.

Απολύθηκα γιατί είχα εγγραφή στην Πάντειο, ανέβηκα στο πλοίο με προορισμό την Αθήνα, και είπα θα ρίξω πέτρα

“

Εισηγήθηκα να πιάμε την κοίτη του ποταμιού και να πάμε προς τα ανατολικά, γινύριζα ότι ο Πηδκιάς κατέδραγε στην Αιμιόχωστο. Τεδικά αυτό κάναμε, περπατούσαμε όμως τα βράδια, εγώ μπροστά και ακολουθούσαν οι άλλοι 20.

πίσω μου. Μετά απολύθηκε και ο αδελφός μου Στέλιος, ο οποίος είχε εγγραφεί στο Οικονομικό της Νομικής και μαζί με τον ξάδελφό μου Γιώργο Χόπλαρο, 15 χρονών τότε ήλθαν στην Αθήνα. Όταν έφτασα στην Αθήνα, έπαιρνα επίδομα από τη Νομαρχία Αττικής, ως φοιτητής της Παντείου, αλλά δούλευα στις οικοδομές για να επιβιώσουμε τρία άτομα. Στο μεταξύ ήλθε από την Αγγλία ο ξάδελφός μου ο Χρίστος με σαφή εντολή της μάνας του: «Θα πας στην Αθήνα να βρεις τον Αντρέα και να τον φέρεις μαζί σου, αν δεν τον βρεις να μην έλθεις». Ήρθε οδικώς με την τζάγκουαρ του. Άρχισε να περιφέρεται στα στέκια των Κυπρίων στου Ζωγράφου μέχρι που με εντόπισε. Μου είπε τον σκοπό που ήλθε, οπότε εγώ του είπα ότι δεν είμαι μόνος μου, είναι και η αρραβωνιαστικιά μου, η Σοφία, να έλθει και αυτή μου είπε, οπότε ειδοποίησα τη Σοφία και ήλθε. Να σημειώσω ότι η Σοφία δεν είχε ιδέα πού ήμουν, νόμιζε ότι ήμουν Αθήνα, την πληροφόρησε με επιστολή η ξαδέλφη μου Κικούλα ότι πήγα στην

Κύπρο και πολέμησα, ότι είμαι ζωντανός, και βρίσκομαι στην Αθήνα.

Ο ξάδελφός μου μου είπε: «Θα σου βγάλω εισιτήριο, να πας στην Αίγυπτο, εγώ θα γυρίσω στο Λονδίνο, θα έλθω κι εγώ στην Αλεξάνδρεια, να παντρευτείτε και να επιστρέψουμε όλοι στο Λονδίνο». Έτσι κι έγινε, παντρευτήκαμε στις 19 Ιανουαρίου 1975 στον Άγιο Σάββα στην Αλεξάνδρεια, μας πάντρεψε ο Πατριάρχης Νικόλαος.

Πήγαμε στην Αγγλία, όπου έμεινα για πέντε χρόνια μέχρι το 1980, δούλευα στο φισιάδικο του ξαδελφού μου, μετά έφτιαξα το δικό μου. Μια καλή πρωία, παίρνω μια επιστολή από το υπουργείο Εσωτερικών της Βρετανίας ότι ή θα εγκατέλειπα τη χώρα ή θα με απέλυαν, όλα αυτά επί Θάτσερ, ζήτησα παράταση παραμονής για έξι μήνες μέχρι να γεννήσει το δεύτερο παιδί μας η γυναίκα μου, το πρώτο, ο γιος γεννήθηκε το 1975. Το αίτημα εγκρίθηκε. Αυτό με έσωσε γιατί πούλησα το μαγαζί. Γυρίσαμε στην Αθήνα, όπου είχα διαμέρισμα και μέναμε στην Αθήνα, καμιά σκέψη για Κύπρο. Στο μεταξύ ήλθαν και οι γονείς μου από την Κύπρο, ο ξάδελφός μου Γιώργος γύρισε Κύπρο, ο Στέλιος φοιτούσε ακόμη.

Για ένα χρόνο δούλεψα σε μια υπεραγορά, είχα κάνει αιτήσεις σε διάφορες υπηρεσίες, επί διακυβέρνησης ΠΑΣΟΚ. Παίρνω μια επιστολή από την Ολυμπιακή Αεροπορία, να παρακαθίσω σε γραπτές εξετάσεις, έδωσα εξετάσεις τις οποίες πέρασα και με κάλεσε για συνέντευξη ο πρόεδρος της εταιρείας. Δεν είχα ούτε μέσο ούτε τίποτε, αυτά το 1981. Μπαίνω μέσα και μου λέει: «Για έλα εδώ ρε, εσύ, Κύπριε, πού ανήκεις». Και του απαντώ: «Τι σημαίνει, πού ανήκω, κύριε πρόεδρε, εγώ είμαι Έλληνας εθνικόφρονas πατριώτης, σοσιαλιστής στην καθημερινή ζωή». Χτυπά δυνατά τα χέρια του στο τραπέζι, οπότε εγώ λέω, αμάν, μάλλον θα με διώξει. «Να φύγεις τώρα, προσλαμβάνεσαι αμέσως, οι άλλοι θα προσληφθούν τον άλλο μήνα», μου είπε. Όντως προσλήφθηκα αμέσως, όπου εργάσθηκα μέχρι το τέλος του 1983. Αρχές του 1984, η «Amathus Navigation», που εκπροσωπούσε την

«Ολυμπιακή» στην Κύπρο, και παράλληλα εξυπηρετούσε και την «Air France», έψαχνε κάποιον να αναλάβει την εξυπηρέτηση της «Air France» στη Λάρνακα. Ο διευθυντής της «Amathus Navigation», ο Στέλιος Κολιός, αιγυπτιώτης, με καταγωγή από την Κυθρέα, υπέβαλε το αίτημα στον πρόεδρο της «Ολυμπιακής». «Έχω κάποιον, αλλά δεν τον βλέπω να νιώθει ιδιαίτερα περήφανος που είναι Κύπριος, δεν ξέρω αν θέλει να έλθει», του είπε. Μου έκανε την πρόταση, κι εγώ του είπα αν είναι προσωρινά πάω, στο μεταξύ άρχισαν τα προβλήματα υγείας της μάνας μου, και αποδέχθηκα την πρόταση, αλλά, ως γνωστόν, ουδέν μονιμότερο του προσωρινού. Ο πρόεδρος της «Ολυμπιακής», Νότης Πέλλας, μου παραχώρησε άδεια άνευ απολαβών για έξι μήνες και να γυρίσω πίσω, όποτε ήθελα. Στην Κύπρο βρήκε δουλειά και η Σοφία, στην «Arab Bank», γιατί γνώριζε την αραβική γλώσσα.

–Όλη αυτή η Οδύσσεια, Κύπρος, εισβολή, πόλεμος, Αλεξάνδρεια, Αθήνα, Λονδίνο, τι σου άφησε;

–Πόνο και απογοήτευση, που σήμερα οι Κύπριοι ξέχασαν τους πρόσφυγες, τις τουρκοκυπριακές περιουσίες δεν τις κρατούν πρόσφυγες, τις κρατούν τόπακες, γιατί να την κρατά ο τόπακας και όχι εγώ, που είχα 150 στρέμματα, η οποιοσδήποτε άλλος πρόσφυγας, δεν δικαιούμαι εγώ ένα στρέμμα τουρκοκυπριακής γης και μια ελιά να κρεμαστώ; Έκανα αίτηση στην Υπηρεσία Διαχείρισης τ/κ Περιουσιών, προσκομίζοντας και τα κοτσίανια της περιουσίας μου στα κατεχόμενα, μα δεν υπάρχουν διαθέσιμα μου είπε η υπάλληλος. Όταν ελευθερωθεί κάποιο κομμάτι θα σε ειδοποιήσουμε, περιμένω ακόμη. Νιώθω πικρία, ένας αγώνας άδικος. Γιατί αυτό το κράτος με το μισό κατεχόμενο, να βλέπεις τους μισούς με διαφορετικό μάτι, από τους άλλους μισούς.

ΕΝΙΩΣΑ ΠΡΟΔΟΜΕΝΟΣ

–Άξιζε να πολεμήσεις γι' αυτήν την πατρίδα;

–Άξιζε, αλλά με τα ιδανικά του τότε, γιατί εμείς μεγαλώσαμε, με τα ιδανικά της ΕΟΚΑ του 55-59, τον Αύγουστο του 1974,

ένιωσα προδομένος, απελπισμένος.

–Αυτός ο πατριωτισμός που πουλάνε κάποιοι είναι κάλπικος, ψεύτικος;

–Ναι είναι ψεύτικος, ποιοι είναι οι εθνικόφρονες και ποιοι οι πατριώτες, μπορείς να μου το εξηγήσεις, μπορείς να βάλεις το σύνορο ανάμεσα σε αυτές τις δυο λέξεις;

–Για σένα ποιο είναι το σύνορο;

–Για μένα είναι το ίδιο, απλώς εμείς οι Έλληνες διαχωρίσαμε και τις λέξεις, τον δεξιό τον είπαμε εθνικόφρονα και τον αριστερό πότε-πότε πατριώτη και πότε προδότη, λάθος, λάθος...

–Πήγες ξανά στο χωριό;

–Όχι, δεν ξέρω αν θα μπορέσω να αντέξω να πάω στον τόπο που μεγάλωσα, τα χώματα που περπάτησα και να βρω τα πόδια μου να γυρίσω.

–Το σκέφτεσαι το χωριό;

–Τώρα αυτή τη συζήτηση που κάνουμε αν την δώ στο όνειρο μου δεν θα την δώ εδώ στο σπίτι μου, αυτό δεν είναι το σπίτι μου, το σπίτι μου είναι αυτό που γεννήθηκα, στο Νιόχωρκο.

–Αισθάνεσαι αρνητικά για τους Τούρκους;

–Ναι, οι παλιοί χωριανοί μου έλεγαν ο Τούρκος γιοφύρι τζιαι αν γενεί, μεν περάσεις που πάνω του. Και να εκμυστηρευτώ και μια προσωπική εμπειρία. Όταν το 1980 πήγα στην Αγγλία και εργαζόμουν στο φισιάδικο του ξαδέλφου μου, δούλευε και ένας Τουρκοκύπριος, που μιλούσε πολύ λίγα ελληνικά, οι σχέσεις μας ήταν πολύ καλές. Μια καλή πρωία μου λέει: «Πε, Αντρέα, τώρα εμείς μαζί, αύριο αν γενεί πόλεμος, είντα που να κάμουμε;». «Τι θα κάνουμε, τίποτε δεν θα κάνουμε», του απάντησα. «Όχι, εν κάμουμε ο ένας του άλλου», μου λέει. «Αφού επιμένεις, να γράψουμε σε ένα χαρτάκι τι θα κάμει ο ένας στον άλλο», του είπα. Και αυτό έγινε. Εγώ στο χαρτάκι έγραψα ότι θα τον φρόντιζα, θα του έπαιρνα τσιγάρα και σάντουιτς, αυτός έγραψε ότι θα κόψει το κεφάλι μου, θα το πετάξει στη μια μεριά και στην άλλη το κορμί μου. Του λέω: «Ρε, δεν ντρέπεσαι, να με σκοτώσεις, γιατί;», του λέω. «Εγώ έτσι εν να κάμω», μου απαντά. Έγινε έξω φρενών, και τον έδιωξα, στην εβδομάδα πάνω όμως τον επαναπροσέλαβα.

“

Τώρα αυτή τη συζήτηση που κάναμε αν την δώ στο όνειρο μου δεν θα την δώ εδώ στο σπίτι μου, αυτό δεν είναι το σπίτι μου, το σπίτι μου είναι αυτό που γεννήθηκα, στο Νιόχωρκο.

ΤΑΚΗΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

Ενθάδε κείμεθα

Ενθάδε κείμεθα... ενθάδε κείμεθα...
Εμείς οι υποφαινόμενοι
γέροι κάτοικοι Νεοχωρίου
σκοτωμένοι εν ψυχρώ από τους Τούρκους
με το επιτύμβιο μας ανά χείρας
αναζητούμε την πλάκα του τάφου μας
να το επιγράψουμε.
Ενθάδε κείμεθα... πού κείμεθα;
Θαμένοι στην αulή του σπιτιού μας.
κάπου εκεί στα κράσπεδα του χωριού μας,
έξω στον ανοιχτό κάμπο ή άταφοι
με τα κόκκαλά μας γυμνά
στο βέβηλο βλέμμα του ήλιου;
Ενθάδε κείμεθα... πού κείμεθα;

Ως εν παρεκβάσει, ποιήματα (Λευκωσία 1982)

ΤΑΚΗΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΗΣ

Πρόσφυγες

Πολεμούμε πώς να βολευτούμε μέσα σε τέσ-
σερα μέτρα αντίσκηνο
που το δέρνει η μάνητα της βροχής κι αγριιά-
δα του ανέμου
πώς να χωρέσουμε από κάτω και πού να βο-
λέψουμε τη ψυχή μας
που δε συμβιβάζεται κι όλο και μας φεύγει
να πάει πέρα να σεργιανίσει στη χαμένη πα-
τρίδα.
Οξύμωρη ζωή που μ' όλο το τραγικό της
πρόσωπο
παραδόξως διαλάθει σχεδόν αδιάφορη
δίχως να χαράσσει διάρκεια και δίχως ν'
αφήνει ίχνη
σα να θέλει ν' αγνοήσει το παρόν
και να ζήσει μονάχα για το χτες και το αύριο.

Ως εν παρεκβάσει, ποιήματα (Λευκωσία 1982)

ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΧΟΠΛΑΡΟΣ

Ο αγνοούμενος

Είσιεν μέλλον καϋμόν, τζιαι στην ζωή της σαν σκοπόν
η μάνα τ' Αναστάση,
τζιείν' τον μονάκριβόν της γιον, πέμπει τον εξωτερικόν,
γιατρον να τον σπουδάσει.

Στα δκυο του γρόνια φοιτητής ήτουν ο πρώτος της σχολής,
χαρίσματα γεμάτος,
ήτουν παιδί της προκοπής, υπόδειγμα της αρετής,
μα τζιαι καλοσυνάτος.

Είσιεν προστάτην τον Χριστόν, πάντα κοντά εις τον Θεόν,
με πίστην τζιαι ελπίδα,
μα γίνειν τζιείνο το κακόν τζιαι στρέφεται εις το χωρκόν,
καλιεί τον η πατρίδα.

Στην Κύπρον που εστράφηκεν, έφεδρος κατατάκτηκεν
κοντά στο περιγιάλι,
μα άτυχος εφάνηκεν, ο Αναστάσης χάθηκεν,
όπως τζιαι τόσοι άλλοι.

Χαμένοι μες την προσφυγιά, τζείνοι που χάσασιν παιδικιά,
εν το χωρεί ο νους τους,
έναν τον άλλον αρωτά, άλλοι ποτζει τζι' άλλοι ποδά,
γυρεύουν τους δικούς τους.

Φωτογραφίαν τους κρατούν τζιαι όπου πάσιν αρωτούν
λουσμένοι μες το κλάμα.
Έχουν μες τζεινούς που βουρούν τζιαι τόσα γρόνια καρτερούν
τζιαι τ' Αναστάς' η μάνα.

Μα ήρταν κάποιες εποχές, που γίνηκαν επιτροπές,
για τους αγνοουμένους,
π' αρκέψαν οι ανασκαφές, βρίσκουν σε λάκκους, σε λαξίες,
ομαδικά θαμμένους.

Κάποτε εβρεθήκασιν τζιαι ταυτοποιηθήκασιν,
του γιου τα κόκκαλά του.
Φίλοι π' ακολουθήσασιν, στην εκκλησιάν την πήρασιν,
λουσμένην του κλαμάτου.

Τζιαι με το ζόριν να σταθεί, η γέρημη να σηκωθεί,
που πας το καροτσούν.
Μα 'μεινεν σαν την παλαβή, μέσα στο φέρετρο θωρεί,
τσας έναν κοκκαλούν.

Επήραν την εις το θαφκίον, σε τόπον ξέχωρον, καλόν,
του ήρωα ο τάφος,
μ' αφούτις εν είδεν τον γιον, ούτε τον φίλησεν νεκρόν,
είπεν εκάμαν λάθος.

Τζιαι τον Θεόν παρακαλεί, τον γιον της πέρικι ξαναδεί
τζειν' τον καλοσυνάτον.
Φωτογραφίαν του κρατεί τζιαι δείγνει την ποδά ποτζει
τζι ακόμα καρτερά τον.

Δύο ανθρώπινες πράξεις του 1963 που γλύτωσαν τρεις ανθρώπους από τον θάνατο το 1974

ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΛΑΜΠΡΙΑ

Το Νέο Χωρίο Κυθρέας και το Παλαιόκυθρο ήταν τα μόνα χωριά της ευρύτερης περιοχής Κυθρέας που ήταν μικτά, ζούσαν δηλαδή και Τουρκοκύπριοι. Σύμφωνα με την πρώτη απογραφή που διενήργησε η βρετανική αποικιακή διοίκηση το 1881, στο χωριό μας ζούσαν 578 άνθρωποι. Το 1891 ζούσαν 532, εκ των οποίων 415 χριστιανοί και 117 μουσουλμάνοι. Τότε οι Βρετανοί χρησιμοποιούσαν τη θρησκεία για να διαχωρίσουν τις δύο κοινότητες, αργότερα εφφύραν –και όχι τυχαία– τον όρο Ελληνοκύπριος και Τουρκοκύπριος. Με την ανακήρυξη της Δημοκρατίας το Νέο Χωρίο Κυθρέας αριθμούσε 1387 κατοίκους, εκ των οποίων 1157 Ε/κ και 230 Τ/κ.

Οι σχέσεις ανάμεσα στους Έλληνες και Τούρκους του χωριού μας, σύμφωνα με μαρτυρίες τόσο Ε/κ όσο και Τ/κ, ήταν άριστες. Συνεργάζονταν στις δουλειές τους ιδιαίτερα στα χωράφια, πήγαιναν στα ίδια καφενεία, πήγαιναν στους γάμους, στη γειτονιά οι γυναίκες κάθονταν μαζί χωρίς κανένα πρόβλημα.

Ωστόσο, τις καλές αυτές σχέσεις διατάραξαν οι δικοινοτικές συγκρούσεις που ξέσπασαν τον Δεκέμβριο του 1963 και συνεχίστηκαν το 1964. Το χωριό μας δεν θα μπορούσε να αποτελέσει εξαίρεση. Ωστόσο, δεν υπήρξαν επεισόδια σύγκρουσης ή φιλονικίες. Ο κοινοτάρχης και ο ιερέας του χωριού με τη βοήθεια των χωριανών προσπάθησαν να διατηρήσουν ένα ήσυχο κλίμα όπως το παρελθόν, μεταδίδοντας το μήνυμα στους

Τ/κ συγχωριανούς τους ότι δεν είχαν να φοβηθούν τίποτε. Δυστυχώς, όμως, τις αποφάσεις τις έπαιρνε η κυβέρνηση χωρίς να λαμβάνει υπόψη τις τοπικές αρχές. Για το χωριό μας και ολόκληρη την περιοχή της Κυθρέας μέχρι το Λευκόνειο αποφάσιζαν, με εξουσιοδότηση της κυβέρνησης, κάποιοι άνθρωποι από την Κυθρέα και το Λευκόνειο.

Οι άνθρωποι αυτοί έδωσαν αυστηρές οδηγίες στους μπακάληδες του χωριού να μην πωλούν είδη πρώτης ανάγκης στους Τ/κ. Επίσης, τους είχε απαγορευθεί να αλέθουν σιτάρι στον αλευρόμυλο του χωριού. Από την άλλη μεριά υπήρχαν και αρκετοί Τ/κ φανατικοί εξτρεμιστές, μέλη της ΤΜΤ (υπήρχαν και Νιοχωρίτες μέλη της ΤΜΤ), οι οποίοι εξανάγκασαν με οδηγίες της τουρκικής ηγεσίας τους Τούρκους συγχωριανούς μας να εγκαταλείψουν τα σπίτια τους. Το ίδιο έγινε και στο Παλαιόκυθρο.

Η ΜΑΡΙΤΣΑ ΤΣΙΑΡΤΑ ΦΡΟΝΤΙΖΕΙ Τ/Κ

Όταν έφυγαν οι Τούρκοι του χωριού άφησαν πίσω τους ένα γέρο, ο οποίος φαίνεται ότι δεν είχε στενούς συγγενείς, τον Χασάν εφέντη. Το σπίτι του ήταν κοντά στο σπίτι της Μαρίτσας του Τσιάρτα. Η Μαρίτσα, ούσα καλοσυνάτη γυναίκα με υψηλό το αίσθημα της προσφοράς στον συνάνθρωπό της, έστω και αν δεν ήταν χριστιανός, πήγαινε καθημερινά και φρόντιζε τον Τούρκο. Του καθάριζε το σπίτι, του έπλενε, του έπαιρνε φαγητό. Ο Τούρκος βαθιά συγκινημένος την ευχαριστούσε και παρακαλούσε τον Θεό να την έχει καλά. Η Μαρίτσα φρόντιζε τον Τούρκο για μερικούς μήνες,

● ● ●
*Ο κοινοτάρχης
και ο ιερέας
του χωριού
με τη βοήθεια
των χωριανών
προσπάθησαν
να διατηρή-
σουν ένα ήσυ-
χο κλίμα όπως
το παρελθόν,
μεταδίδοντας
το μήνυμα
στους Τ/κ συγ-
χωριανούς τους
ότι δεν είχαν
να φοβηθούν
τίποτε.*

Η Μαρίτσα Τσιάρτα με τη θυγατέρα της Κωνσταντίνα φουρνίζουν πρόσφορα στην αυλή του σπιτιού της Κωνσταντίνας στο Τραχώνι, το 1967.

Το ζεύγος Χρίστου και Μαρίτσας Τσιάρτα στην αυλή του σπιτιού της θυγατέρας τους Κωνσταντίνας στο Τραχώνι, το 1967. Ο Χρίστος Τσιάρτας διετέλεσε για πολλά χρόνια νεωκόρος στον Άγιο Χαράλαμπο.

● ● ●

Η Μαρίτσα του Τσιάρτα πήγαινε καθημερινά και φρόνιζε τον Τούρκο Χασάν εφέντη. Αργότερα ο Χασάν εφέντης πλήροφόρησε τόσο τους συγγενείς του όσο κι αδελφούς ότι όλους αυτούς τους μήνες τον φρόνιζε η Μαρίτσα προς την οποία χρωστούσε αιώνια ευγνωμοσύνη.

*«Εσύ δεν είσαι
η Μαρίτσα του
Τσιάρτα, που
φρόντιζες τον
παππού μου,
τον Χασάν
εφέντη το '64;».
«Ναι, εγώ
είμαι», της
απάντησε.
«Να μη φοβά-
σαι τίποτε, δεν
θα σας πειράξει
κανένας».*

οπότε μια μέρα ήλθαν συγγενείς του, ευχαρίστησαν τη Μαρίτσα και τον πήραν μαζί τους στον θύλακα του αμιγώς τ/κ χωριού Τζιάος. Ο Τούρκος αυτός πληροφορήθηκε τόσο τους συγγενείς του όσο κι άλλους ότι όλους αυτούς τους μήνες τον φρόντιζε η Μαρίτσα του Τσιάρτα προς την οποία χρωστούσε αιώνια ευγνωμοσύνη.

ΤΟΥΡΚΙΚΗ ΕΙΣΒΟΛΗ - ΞΕΡΙΖΩΜΟΣ

Φτάνουμε στον μαύρο Ιούλη του 1974, με το προδοτικό πραξικόπημα και τη βάρβαρη τουρκική εισβολή. Στη δεύτερη φάση στις 14 Αυγούστου 1974, καταλήφθηκε και το χωριό μας. Η Μαρίτσα και ο σύζυγός της Χρίστος Τσιάρτας, επί δεκαετίες νεωκόρος της εκκλησίας του αγίου Χαραλάμπους, αρνήθηκαν όπως πολλοί άλλοι να φύγουν παρά τις προτροπές των παιδιών τους. Στο τέλος μπήκαν σε ένα αυτοκίνητο mini, που οδηγούσε ο Γιώρκος του Κουτσόγιαννου, με τα παιδιά τους του, τη μητέρα του Παρασκευού και τη θεία του Ελεγκού –το σασί του αυτοκινήτου σερνόταν στην ασφαλτο. Οι ηλικιωμένοι, κατέβηκαν από το αυτοκίνητο, λέγοντας στον Γιώρκο: «Φύγε να γλυτώσεις την οικογένειά σου, εμείς είμαστε γέροι». Κι αυτό έγινε. Τελικά τον Τσιάρτα, τη γυναίκα του Μαρίτσα, την Παρασκευού και την Ελεγκού, τους συνέλαβαν οι Τούρκοι και τους οδήγησαν στη Βώνη, όπου υπήρχαν πολλοί αιχμάλωτοι, ανάμεσά τους και πολλοί Νιοχωρίτες. Οι συνθήκες διαβίωσης άθλιες.

Μια μέρα, μία Τ/κ πλησίασε τη Μαρίτσα και τη ρώτησε: «Εσύ δεν είσαι η Μαρίτσα του Τσιάρτα, που φρόντιζες τον παππού μου, τον Χασάν εφέντη το '64;». «Ναι, εγώ είμαι», της απάντησε. «Να μη φοβάσαι τίποτε, δεν θα σας πειράξει κανένας». Απευθυνόμενη στον επί καθήκοντι Τούρκο αξιωματικό του είπε να μην τους ενοχλήσει και πήγε στο σπίτι της και τους έφερε φαγώσιμα, ψωμί, ελιές, καλλούμι, ντομάτες. Ο Χρίστος Τσιάρτας είχε στην τσέπη του £200 και δεν του τις πήραν. Με την ανταλλαγή των αιχμαλώτων οι τέσσερις ηλικιωμένοι επέστρεψαν στις ελεύθερες περιοχές τον Οκτώβριο του 1974. Έτσι εξελίχθη-

κε μια ανθρώπινη ιστορία, σε συνθήκες πολέμου με σκοτωμούς, βιασμούς, καταστροφές, εξευτελισμούς.

ΠΑΡΟΜΟΙΑ ΙΣΤΟΡΙΑ ΜΕ ΤΟΝ ΜΑΥΡΟ

Όπως γράψαμε πιο πάνω, το 1964 δεν επιτρεπόταν σε Τ/Κ χωριανούς μας να ψωνίσουν από τα μπακάλικα. Οι μπακάληδες, ιδίως ο Μένοικος, με βαριά καρδιά αναγκάστηκαν να υπακούσουν στις εντολές άνωθεν. Μια μέρα, το 1964, ένα 12χρονο Τουρκάκι πήγε στον Μένοικο, με ένα χαρτάκι με τα πράγματα που ήθελε να ψωνίσει. Ο Μένοικος –τι να κάνει, δεν του άφησαν άλλη επιλογή– αρνήθηκε να το πωλήσει. Το Τουρκάκι γύρισε στο σπίτι του κλαίγοντας. Την όλη σκηνή παρακολούθησε ο συγχωριανός μας Χρίστος Μαυράκης (Μαύρος) και προσφέρθηκε να το βοηθήσει. Γέμισε μια τσάντα με φαγώσιμα και τα έδωσε στο Τουρκάκι, το οποίο τον ευχαρίστησε με δάκρυα στα μάτια.

Ο ΜΑΥΡΟΣ ΚΡΥΜΜΕΝΟΣ ΣΤΟ ΣΕΝΤΕ

Με την κατάληψη του χωριού τον Αύγουστο του 1974, ο Χρίστος Μαυράκης (Μαύρος) αρνήθηκε να φύγει και κρυβόταν στο σπίτι του, στο σέντε όπου κοιμόταν και τραβούσε και τη σκάλα που χρησιμοποιούσε για να ανεβεί. Μετά από μερικές μέρες οι Τούρκοι άρχισαν να γυρνούν από γειτονιά σε γειτονιά για να μαζέψουν όλους τους εγκλωβισμένους. Έξω από το σπίτι του Μαύρου περνούσε ο Ζαντής, με συνοδεία ένοπλου στρατιώτη. Ο Ζαντής είπε στον Τούρκο, ότι μέσα στο σπίτι ήταν και ο Μαύρος και του φώναζαν, οπότε βγήκε με τα χέρια ψηλά. Ο στρατιώτης τους οδήγησε εκεί που ήταν και οι άλλοι μαζεμένοι. Καθ' οδόν βρήκαν Τ/κ υπαξιωματικό ο οποίος πλησίασε τον Μαύρο. «Εσύ δεν είσαι ο Μαύρος», τον ρώτησε. Ο Μαύρος του απάντησε καταφατικά και ο Τ/κ υπαξιωματικός του είπε ότι ήταν το Τουρκάκι που του είχε δώσει την τσάντα με τα φαγώσιμα και έθεσε τον Μαύρο υπό την προστασία του μέχρι τη μεταφορά του στις ελεύθερες περιοχές. Τον οδήγησε στη Βώνη όπου υπήρχε στρατόπεδο συγκέντρωσης αιχμαλώτων. Περνώντας έξω από το σπίτι του Νίκου Αθανασιά-

δη, δίπλα από το σχολείο, ο Τ/κ είδε ότι ο Μαύρος δεν φορούσε παπούτσια. Και του είπε να μπει στο σπίτι του Ν. Αθανασιάδη να πάρει ένα ζευγάρι παπούτσια, πράγμα που έκανε.

Στη Βώνη εκεί που τους κρατούσαν παρεισέφρησε κι ένας Ε/κ στρατιώτης από τη Λακατάμια, ο οποίος κοιμόταν δίπλα από τον Μαύρο και φοβόταν ότι θα τον σκοτώσουν. Στο μεταξύ ο γιος του Μαύρου, ο Κάσσανδρος, που ήταν φροντιστής του Γενικού Νοσοκομείου Λευκωσίας, μεσολάβησε μέσω των Ηνωμένων Εθνών για την απελευθέρωση του πατέρα του, στέλνοντας ακτινογραφίες που έδειχναν ότι ο πατέρας του ήταν καρδιακός. Μια μέρα ήλθαν στρατιώτες των Ηνωμένων Εθνών, τη συνοδεία του Ραούφ Ντενκτάς, και ο Μαύρος, που ήξερε αγγλικά, τους πληροφόρησε για τον Ε/κ στρατιώτη, τον οποίο και κατέγραψαν κι έτσι σώθηκε. Ο Ντενκτάς εκνευρίστηκε με την όλη εξέλιξη της υπόθεσης. Μετά την απελευθέρωση τό-

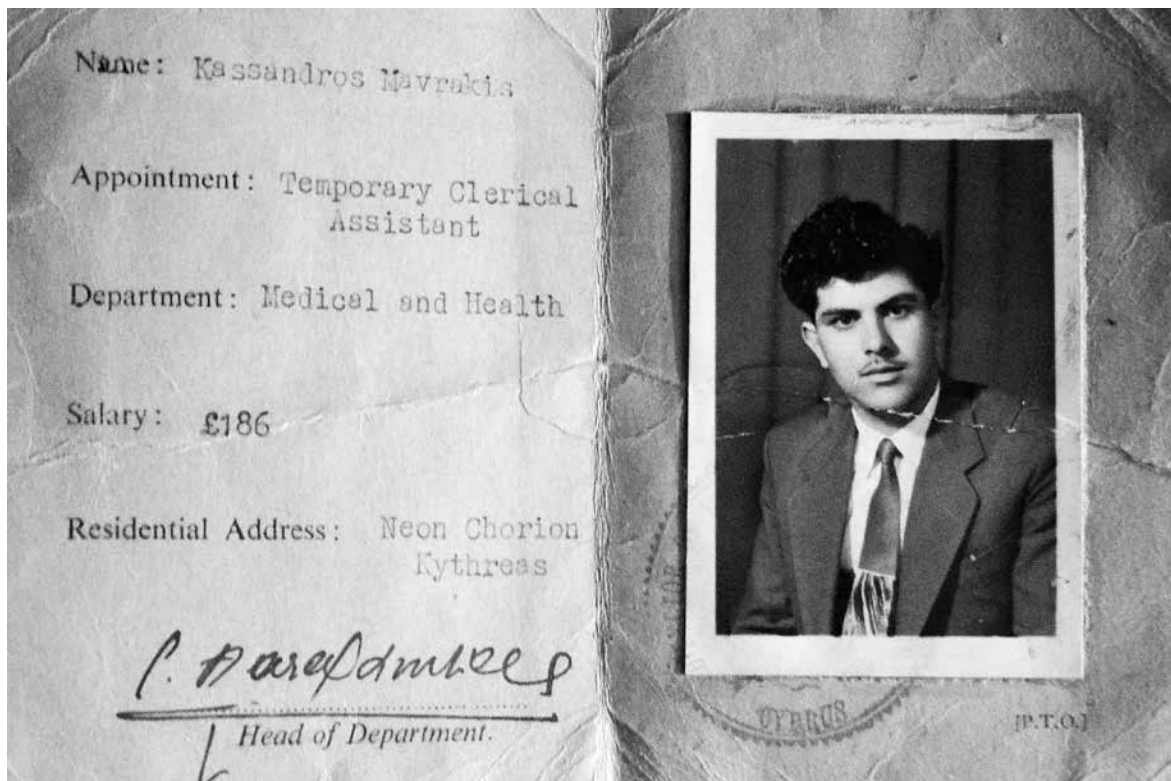
σο του Μαύρου όσο και του στρατιώτη και την επιστροφή τους στις ελεύθερες περιοχές, ο στρατιώτης πήγε στο νοσοκομείο και ευχαρίστησε τον Κάσσανδρο, που ο πατέρας του του έσωσε τη ζωή.

Άλλη μια ανθρώπινη ιστορία, όπως και πολλές άλλες που εξελίχθηκαν κατά την εισβολή. Ωστόσο, οι ιστορίες αυτές ήταν η εξαίρεση. Δυστυχώς, οι Τούρκοι εισβολείς διέπραξαν σωρεία εγκλημάτων κυρίως εν ψυχρώ δολοφονίες. Το χωριό μας, όντας το πρώτο χωριό, μετά την κατάρρευση της γραμμής της Μια Μηλιάς, πλήρωσε βαρύ τίμημα. Αριθμεί συνολικά 74 πεσόντες και εν ψυχρώ δολοφονηθέντες. Ανάμεσα στους εκτελεστές, σύμφωνα με πληροφορίες, και Τουρκοκύπριοι Νιοχωρίτες όπως και από το Μπεύ Κιογιού και την Επηχώ.

Πενήντα δύο χρόνια μετά οι πληγές χαίνουν, δεν έκλεισαν. Ας ελπίσουμε ότι θα βρεθεί μια λύση για επανένωση του νησιού μας και επιστροφή στις ρίζες μας.

● ● ●

*«Εσύ δεν είσαι ο Μαύρος»,
τον ρώτησε.
Ο Μαύρος του απάντησε καταφατικά και ο Τ/κ υπαξιωματικός του είπε ότι ήταν το Τουρκάκι που του είχε δώσει την ισάνια μετά το φαγώσιμα και έθεσε τον Μαύρο υπό την προστασία του.*

Ο γιος του Μαύρου, ο Κάσσανδρος, που ήταν φροντιστής του Γενικού Νοσοκομείου Λευκωσίας, μεσολάβησε μέσω των Ηνωμένων Εθνών για την απελευθέρωση του πατέρα του, στέλνοντας ακτινογραφίες που έδειχναν ότι ο πατέρας του ήταν καρδιακός.

Τα «Χασαμπουλιά» και η άτυπη συνεργατική εταιρία «Ππουφ»

Ο Κώστας Αντωνιάδης εξηγεί στη «Νιοχωρίτικη Φωνή» πώς πήρε σάρκα και οστά η επιχειρηματική του ιδέα το καλοκαίρι του 1974

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΣΤΟΥΣ ΧΡΙΣΤΟ ΛΑΜΠΡΙΑ
ΚΑΙ ΑΠΟΣΤΟΛΟ Γ. ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗ

“

Σιγά ρε που θα τα καταφέρετε, εν να κάμειτε ππουφ», μας είπε. Εμείς επιμέναμε και μάδισα δύσαμε το όνομα στην εταιρεία «Ππουφ».

Ο Κώστας Αντωνιάδης μάς αφηγήθηκε τη δική του επαγγελματική ιστορία, λίγο πριν από τον Αύγουστο του 1974. Δύο καλοκαιρινοί μήνες δουλειάς και απόλαυσης. Ο Κώστας από 11 χρονών στο τράκτορ, και αυτή η άτυπη προϋπηρεσία, αλλά έμπρακτη εμπειρία έφερε τη δημιουργία της εταιρίας «Ππουφ», μιας πρωτότυπης συνεργατικής εταιρίας φορτοεκφόρτωσης Σιτηρών... που πήρε το όνομά της από τη δυσπιστία του κοινοτάρχη Σοφοκλή Ζερβού: «Σιγά ρε που θα τα καταφέρετε, εν να κάμειτε ππουφ», τους είπε και ο Κώστας με την παρέα του, απέδειξαν ότι μπορούσαν να τα καταφέρουν. Ο Κώστας Αντωνιάδης μάς αφηγείται επίσης πώς βίωσε την περίοδο του καλοκαιριού, που από την ανεμελιά της εφηβείας και την εταιρία «Ππουφ» βρέθηκε πρόσφυγας, σε μια πόλη...

–Κύριε Κώστα, τότε γεννήθηκαν και ποια είναι η οικογένειά σου;

–Γεννήθηκα στις 30 Μαΐου 1958, γονείς μου ο Πέτρος Αντωνιάδης, γιος του Λαόκωλου και η Χρυσάνθη Κοκονή, κόρη του Κότσιπνου, είμαστε τέσσερα αδέρφια, η Ιωάννα, ο Σωτήρης, η Μάρω και εγώ. Ο παππούς μου ο Κότσιπνος, επειδή έκανε μόνο κόρες, με κρατούσε και καπάρτιζε, είχα και το όνομά του. Όταν ήμουν δύο χρονών, απ’ ό,τι μου είπαν, η μάνα μου μου φορούσε φου-

στανούδκια, τζιαι ο Κότσιπνος εκαπάρτιζε, τζιαι είπαν του, δεν είναι γιος, είναι κόρη, αφού φορά φουστανούδκια, και μου κατέβασε τα ρούχα για να τους δείξει ότι είμαι γιος.

–Πού ήταν το πατρικό σου σπίτι;

–Το σπίτι μας ήταν απέναντι από τον μύλο, μεγάλωσα στη γειτονιά του ελιόμυλου και αλευρόμυλου, μετά που σκολάζαμε ως το βράδυ παίζαμε στο γήπεδο του μύλου με τα γειτονόπουλα, κυρίως ποδόσφαιρο, αλλά και άλλα παιχνίδια, όπως το γερμανικό, σκατούλικά, λιγκρί. Ένα διάστημα κάναμε ασπίδες και ακόντια και παίζαμε πόλεμο.

–Τι θυμάσαι από τη γειτονιά του μύλου ως παιδί;

–Αυτό που θυμούμαι χαρακτηριστικά στον μύλο είναι τον θκειο μου τον Κολότζια, τον υπεύθυνο του αλευρόμυλου, το όνομά του Λούκας, από την Κυθρέα. Ήθελα πάρα πολύ να πιάσω το ποδήλατό του, που ήταν πολύ ψηλό, γιατί και ο ίδιος ήταν ψηλός. Μια μέρα με στέλλει η μάνα μου να ψωνίσω από τον μπακάλη. Εγώ δεν πήγαινα, γιατί χάλασε το ποδήλατό μου. «Να πάεις να πεις του Λούκα να μου δώσει το ποδήλατό του και να πάω να ψωνίσω», της είπα. Πράγματι πήγε και μου το έδωσε.

Ένα άλλο που θυμούμαι είναι τον Κούλλη του Ξύστρου τον γείτονά μου, έχουμε δύο μήνες διαφορά στην ηλικία, μεγαλώσαμε μαζί, ο πατέρας του τον έγγραψε πιο μεγάλο και πήγε τον προηγούμενο χρόνο σχολείο, πήγα και εγώ

μαζί του. Δασκάλα μας η κυρία Αντρού-
λα Φωτιάδου, από το Παλαικυθρο, φώ-
ναξε τα ονόματα, εγώ της είπα ότι δεν με
φώναξε. «Εσύ να πάεις και να έλθεις του
χρόνου», μου είπε, αφού με ήξερε, ερχό-
ταν στη γιαγιά μου την Ιωάννα.

–Σε ποια σχολεία πήγες;

–Πήγα στο δημοτικό το καινούργιο,
εγώ δεν έφτασα το παλιό, γυμνάσιο
πήγα στην Κύθρεα, το 1970, είμαστε οι
πρώτοι που πήγαμε στο Γυμνάσιο Κυ-
θρέας, το καινούργιο κτήριο, και οι πρώ-
τοι που ξεκινήσαμε το Λύκειο, πήγαίνα
με το ποδήλατο.

–Ο πατέρας σου με τι ασχολείτο;

–Ο πατέρας μου ήταν εργολάβος οι-

κοδομών, η μητέρα μου ήταν οικοκυρά,
ωστόσο στον πατέρα μου άρεσε η γεωρ-
γοκτηνοτροφία, γι' αυτό αγόρασε και
χωράφια, γιατί δεν κληρονόμησε από
τον πατέρα του. Να πω πώς ασχοληθή-
καμε με την εκτροφή αγελάδων. Θυμά-
μαι πως ένα Άγιο Σάββατο, το 1967, η
μάνα μου είπε στον πατέρα μου ότι δεν
αγόρασε ρίφι. Της είπε ότι θα πάει στην
αγορά στη Λευκωσία να φέρει. Πράγμα-
τι πήγε, αλλά μας έφερε ένα δαμαλάκι,
και όχι ρίφι. Η μάνα μου διαμαρτυρήθη-
κε, τελικά της είπε ότι αγόρασε και μια
αίγα με δυο ρίφια. Εκείνο το δαμαλάκι
το ταίζαμε με το μπιμπερό, και έγινε μια
από τις καλύτερες αγελάδες, έβγαζε 32

“

*Οδηγούσα το
τράκτορ από
11 χρονών.
Μια μέρα, δί-
γο πριν φτάσω
σπίτι μου, στο
σταυροδρόμι,
με έπιασε ο
Χριστάκης ο
αστυνομικός,
με κατέβασε
από το τράκτορ,
στο μειαξύ ήλ-
θε ο πατέρας
μου και μου
είπε να του πω
ότι είμαι 12
χρονών.*

οκάδες το 24ωρο. Μας έκανε εφτά γέν-
νες, αλλά δεν μας έκανε θηλυκό, τελικά
την πήρε ο Αθανάσιος του Αχανιό. Με
αφορμή το δαμαλάκι, ασχοληθήκαμε
και με την αγελαδοτροφία, είχαμε στά-
βλο με τέσσερις αγελάδες. Το βάρος της
κτηνοτροφίας το ανέλαβε η μάνα μου κι
εγώ. Ο πατέρας μου νοίκιαζε από Τούρ-
κους χωράφια στο τσιουφλικούι, και
φυτεύαμε τριφύλλια, μονοετή και πολυ-
ετή, καλαμάγκρα, και παράλληλα φυ-
τεύαμε και ρέντα (ντομάτες, αγγούρια,
βαζάνια, μπουστάνια). Να σημειώσω ότι
ο πατέρας μου είχε πολύ καλές σχέσεις
με τους Τούρκους, μάλιστα εργοδοτού-
σε 4-5. Ο Φακρής, που ήταν χωριανός
μας, πήγε στο Μπεύκιογιου, κάθε μέρα
ήταν σπίτι μας. Είχε δικά του χωράφια,
δίπλα από αυτά που νοικιάζαμε, φύτευε
μολοχία και πατάτες, και επειδή δεν είχε
μεταφορικό μέσα του τα πήγαινα εγώ με
το τράκτορ στο σπίτι του. Η μάνα μου
φώναζε, που όντας 15-16 χρονών πήγαι-
να στο Μπεύκιογιου, ο πατέρας μου την
καθησυχάζε. «Αφού πάει με τον Φακρή,
γιατί φοβάσαι», της είπε.

**–Όντως η μπιτέρα σου ασχολείται
και με την καλλιέργεια μεταξοσκώ-
λκα;**

–Ναι είχαμε συκαμιές. Θυμούμαι όταν
φύγαμε το 1974 είχαμε δυο δέσμες με
μετάξι, επίσης ασχολείται και με τη βού-
φα.

ΣΤΟ ΤΡΑΚΤΟΡ ΑΠΟ 11 ΧΡΟΝΩΝ

–Από μικρός στο τράκτορ λοιπόν...

–Εγώ παρόλο ότι ήμουν μικρός οδη-
γούσα το τράκτορ από 11 χρονών. Μια
μέρα, λίγο πριν φτάσω σπίτι μου, στο
σταυροδρόμι, με έπιασε ο Χριστάκης ο
αστυνομικός, με κατέβασε από το τρά-
κτορ, στο μεταξύ ήλθε ο πατέρας μου και
μου είπε να του πω ότι είμαι 12 χρονών.
Ο πατέρας μου τον παρακάλεσε να μην
με καταγγείλει. «Εγώ θα τον γράψω και
ό,τι θέλεις κάμε», του είπε. Πήγε ο πατέ-
ρας μου στον λοχία τον Κυριάκο και το
έσβησε. Μετά από 3-4 μήνες με ξανά-
πιασε, με κατέβασε από το τράκτορ, με
έγραψε, πάλι το έσβησε ο πατέρας μου.
Τελικά όποτε με έπιανε δεν με έγραφε,
απλώς με κατέβαζε από το τράκτορ. Το
απόγευμα που θα έλθει ο πατέρας σου,

να το πάρει. Εγώ μόλις απομακρυνόταν
το έπαιρνα.

Να σας πω ότι ασχολήθηκα και με το
αλώνισμα. Ο πατέρας μου μου αγόρασε
αλώνευτική μηχανή και αλωνεύκαμε.
Αλώνεψα του Χατζή, αλλά με το δικό
του τράκτορ. Θυμούμαι ότι 13 Αυγού-
στου 1974, πήρα την αλώνευτική στου
Σάββα Χρ. Κούννου και αλωνεύκαμε. Το
μεσημέρι μου είπε να σταματήσω γιατί
ήθελε να βαφτίσει το παιδί του, κυκλο-
φορούσαν φήμες για δεύτερη εισβολή.
Έτσι κι έγινε!

Η μάνα μου δεν καθόταν στο τράκτορ
να τη φέρω γιατί φοβόταν, επειδή εγώ
έτρεχα. Κάθε μέρα έκοβα τριφύλλι με
την ππάλα, το έβαζα πάνω στο τράκτορ
και το έφερνα στο σπίτι. Μάλιστα στο
χωράφι με το τριφύλλι, υπήρχε ένα μαύ-
ρο φίδι, και εγώ δεν ήθελα να το σκο-
τώσω, γι' αυτό πριν αρχίσω να κόβω
το τριφύλλι, γύριζα μέσα στο τριφύλλι,
όπου το εντόπιζα κυρίως στην άκρη και
τότε άρχιζα το κόψιμο, και ο Φακρής
μου έλεγε να μη σκοτώσω το φίδι. Ο
πατέρας μου επειδή ήταν εργολάβος η
βοήθειά του στη γεωργοκτηνοτροφία
ήταν κυρίως το πότισμα που ήταν όλο
το βράδυ. Επίσης στην αυλή του σπιτιού
είχαμε εσπεριδοειδή τα οποία ποτίζαμε
με το νερό λάκκου και για την άντλησή
του χρησιμοποιούσαμε χειροκίνητη
τουλούμπα, πολύ λίγοι είχαν στο χωριό
τουλούμπα.

**–Μεγάλη εμπειρία στο τράκτορ,
λοιπόν. Πώς ξεκίνησε η ιδέα να βο-
θάτε με πληρωμή στη φορτοεκφόρ-
τωση σιτηρών;**

–Το καλοκαίρι του 1974, που ήταν κα-
λοχρονιά, ξεκίνησε μετά τις 20 Ιουνίου
η παραλαβή κριθαριού στην αποθήκη,
που ήταν το σπίτι του παππού μου Κώ-
στα Κοκονή (Κότσιννου), το οποίο αγό-
ρασε το Κοινοτικό Συμβούλιο και το με-
τέτρεψε σε αποθήκη. Ήμουν έξω από
την αποθήκη, γύρω στο μεσημέρι, και
ήλθε ο Τάκης του Κκόνιου με τον Πάμπο
του Τηλέμαχου, με καμιά 15αριά σά-
κους, και με παρακάλεσαν να τους βο-
νηθώ να ξεφορτώσουν το κριθάρι. Σε
λίγο ήλθε κάποιος άλλος χωριανός μας
και μας παρακάλεσε να τον βοηθήσου-
με στην εκφόρτωση του κριθαριού, ακο-

λουθήσαν κι άλλοι, οπότε γεννήθηκε η ιδέα να κάνουμε μια συνεργασία μεταξύ μας που θα παρείχε αυτή την υπηρεσία. Είπαμε στον κοινοτάρχη, Σοφοκλή Ζερβό, την ιδέα μας και αυτός μας είπε: «Σιγά ρε που θα τα καταφέρετε, εν να κάμετε ππουφ», μας είπε. Εμείς επιμέναμε και μάλιστα δώσαμε το όνομα στην εταιρεία «ππουφ». Τελικά, με την πάροδο του χρόνου, ο κοινοτάρχης μας σύστηνε σε όσους δεν είχαν το μέσο της μεταφοράς και εκφόρτωσης του κριθαριού. Μάλιστα μας προσφωνούσε ως «χασαμπουλιά».

–Ποια ήταν η διαδικασία της φορτοεκφόρτωσης;

–Η διαδικασία είχε ως εξής: με το τράκτορ και την άμαξα που έσερνε πηγαίναμε στο σπίτι του παραγωγού, φορτώνουμε τα σακιά στην άμαξα, τα μεταφέραμε στην αποθήκη και ο κοινοτάρχης το ζύγιζε. Η χρέωση ήταν δυο σελίνια ο σάκος. Χρησιμοποιούσα το τράκτορ του πατέρα μου και ο Τάκης το τράκτορ του πατέρα του. Είχαμε πολλή δουλειά. Μας βοηθούσαν ο Πάμπος του Τηλέμαχου και ο Κούλλης του Ξύστρου, μετά ήρθε και ο Χριστάκης Κούννος, ο οποίος ήταν φαντάρος, και ερχόταν σκαστός. Πάνω

στην άμαξα για να λύνουν τον σπάγκο των σακιών –εύκολη δουλειά– ήταν ο Άκης Κελεπέσινης και ο Άκης Χρ. Κοκονής, που ήταν πιο μικροί. Για 2-3 μέρες λόγω της πολλής δουλειάς χρειαζόμασταν ακόμη ένα τράκτορ και ήρθε ο Νάκης του Ξύστρου, που ήταν πιο μεγάλος μας τρία χρόνια, με το τράκτορ του πατέρα του, μας βοήθησε επίσης με τράκτορ ο Δημήτρης του Γιάγκου, κι αυτός πιο μεγάλος μας. Όλοι αυτοί ήταν υπάλληλοι της εταιρείας «Ππουφ», διευθυντές ήμουν εγώ και ο Τάκης του Κκόνιου. Τα γραφεία της εταιρείας στεγάζονταν στο μαγαζί του Σοφοκλή Χατζηπαντώνη, που έφτιαχνε κάγκελα, δίπλα από το σπίτι της Ελενίτσας Λαμπρία. Κάθε μεσημέρι πηγαίναμε στο μαγαζί του Σοφοκλή και τρώγαμε συνήθως χαλούμι με καρπούζι, με την μάνα μου να διαμαρτύρεται γιατί της έφαγα τους κούζους με τα χαλούμια.

–Θυμάσαι κάποιο χαρακτηριστικό περιστατικό;

–Θυμούμαι χαρακτηριστικά ένα περιστατικό με κάποιο παραγωγό, τον Αντωνή τον Τουρουρού, ο οποίος ήλθε με το δικό του τράκτορ και να ξεφορτώσει το κριθάρι του. Η άμαξα έπρεπε να προ-

Σχολικό έτος 1969, τάξη Ε, ο Κώστας Αντωνιάδης δεύτερος από δεξιά στην πρώτη σειρά, πάνω.

“

Ο Αντρίκκης του Κούκου μας δάνεισε καισαρόδα και βράσαμε τις πατάτες, φάγαμε τις πατάτες με αλάτι, για μένα ήταν το πιο γλυκί φαΐ που έφαγα.

σεγγίσει πολύ το σημείο εκφόρτωσης, όμως έπρεπε να πλησιάσει με την όπισθεν, πράγμα πολύ δύσκολο γιατί απαιτούσε ιδιαίτερες ικανότητες οδήγησης. Ο κοινοτάρχης μου είπε να βάλω εγώ το τράκτορ του Αντωνή, λόγω πείρας. Ο Αντωνής θίχτηκε, «γιατί εγώ εν το βάλλω τζιαι εν να το βάλει ο μιτσής;» του είπε. «Αυτό που σου λέω», του λέει ο κοινοτάρχης, όμως εκείνος επέμενε και προσπάθησε να το βάλει. Όσο κι αν

προσπάθησε δεν τα κατάφερε, προκαλώντας μάλιστα ζημιά, ρίχνοντας μια συρτή πόρτα κάτω. Ο मुखτάρης νευρίασε και του λέει: «Κατέβα κάτω, τζιαι άφησε τον μιτσή να το βάλει, πού ξερείς εσύ...!». Τελικά αυτό έγινε.

Να αναφέρω ακόμη ένα περιστατικό. Μια μέρα ξέσπασε πυρκαγιά στον κάμπο, στην τοποθεσία «Ποσταννίκια», ήλθε ο λοχίας της αστυνομίας, ο Κυριάκος, και παρακάλεσε τον मुखτάρη να στείλει τράκτορ με τις σβάρνες για να τη σβήσουν. «Ρε Χασαμπουλιά, ποζέξε τις άμαξες, ζέξε

τις σβάρνες και να πάτε να σβήσετε την φωτιά». Εγώ του είπα: «Δεν πάω, γιατί συνέχεια μας κυνηγά η αστυνομία να μας καταγγείλει που οδηγούμε τράκτορ, και τώρα που μας έχει ανάγκη να σβήσουμε την φωτιά δεν έχει πρόβλημα;». Ο τσιαούσης της αστυνομίας γυρίζει και μου λέει: «Εσύ, ειδικά, είσαι ο μόνος που δεν πρέπει να μιλάς, γιατί σου χάρισα πολλά πρόστιμα, και επίσης όταν βρεθήκαμε στο γιοφύρι του Πετονατζιού που δεν χωρούσε το τράκτορ σου και το λαντ ρόβερ μου να περάσουν, έβαλα πισινή, σου έδωσα προτεραιότητα να περάσεις και δεν σε κατάγγειλα». Μετά από αυτό πήγαμε και σε μισή ώρα σβήσαμε την φωτιά.

—Μετά το κριθάρι...;

—Ολοκληρώσαμε τη μεταφορά του κριθαριού και αναρτήσαμε ανακοίνω-

ση στην πόρτα της αποθήκης που έλεγε ότι «Η εταιρεία Ππουφ θα αρχίσει τη μεταφορά του σιταριού στις 20 Ιουλίου». Η λειτουργία τελικά διήρκεσε μια βδομάδα. Τελικά, ποκαθάρισα £100. Επειδή ένωθα υποχρεωμένος σε κάποιους φίλους, πολύ μεγαλύτερους μου, που είχαν αυτοκίνητο, και πολλές φορές μας έπαιρναν όπου θέλαμε, τους έκανα το τραπέζι στην ψαροταβέρνα «Ακαπούλκο», στον Παχύαμμο, παραλία κοντά στον Άγιο Επίκτητο, και πλήρωσα £20. Αυτό έγινε ημέρα Πέμπτη. Το Σαββατοκύριακο πήγαμε και μείναμε σε ξενοδοχείο στην Κερύνεια, εγώ, ο Πάμπος του Τηλέμαχου, ο Τάκης του Κκόνιου και ο Κούλλης του Ξύστρου. Εντύπωση μου έκανε το πρόγευμα, είχαμε επιλογή, κυπριακό ή English breakfast, παραγγείλαμε English breakfast.

«ΣΤΟ ΤΣΙΟΥΦΛΙΚΟΥΪ ΗΤΑΝ ΓΕΜΑΤΑΜΕ ΔΙΚΟΥΣ ΜΑΣ ΣΤΡΑΤΙΩΤΕΣ, ΤΙ ΝΑ ΑΠΕΓΙΝΑΝ;»

—Ερχόμαστε στις 15 Ιουλίου 1974, στο πραξικόπημα, που σε βρίσκει;

—Εγώ κοιμόμουν, έξω κάτω από τα δέντρα, ήρθε η μάνα μου που άκουσε από το ραδιόφωνο ότι έγινε πραξικόπημα, με ξύπνησε και μου είπε ότι έγινε πραξικόπημα.

—Εσύ, ως 16χρονος, κατάλαβες τι σημαίνει πραξικόπημα;

—Όχι, καλά-καλά τι σημαίνει η λέξη δεν ήξερα, ακούγαμε από το ραδιόφωνο που μετέδιδε ότι ο Μακάριος είναι νεκρός. Η οικογένειά μου βέβαια ήταν δεξιά.

—Η 20ή Ιουλίου 1974, πού σε βρίσκει;

—Πάλι κοιμόμουν κάτω από τα δέντρα και με ξύπνησε η μάνα μου, που μου είπε ότι ήλθαν οι Τούρτζιοι, κοιτάζω στον ουρανό και είδα τα τουρκικά μεταγωγικά αεροπλάνα. Αυτή ήταν η πρώτη εντύπωση, ακούγονταν και πυροβολισμοί. Θυμούμαι τη Δευτέρα, το πρωί, μας πήρε με το λεωφορείο ο Σάββας Τρίχας να σβήσουμε τη φωτιά στη Χαλεύκα, είμαστε όλοι 16χρονοι, της γειτονιάς. Θυμούμαι τον Σώτο του Χατζή που έκατσε πάνω στην καμπίνα του λεωφορείου για να δει αν έρχεται

Επειδή ένωθα υποχρεωμένος σε κάποιους φίλους, πολύ μεγαλύτερους μου, που είχαν αυτοκίνητο, και πολλές φορές μας έπαιρναν όπου θέλαμε, τους έκανα το τραπέζι στην ψαροταβέρνα «Ακαπούλκο», στον Παχύαμμο, παραλία κοντά στον Άγιο Επίκτητο, και πλήρωσα £20.

Το καλοκαίρι του 1974, που ήταν καλοχρονιά, ξεκίνησε μετά τις 20 Ιουνίου η παραλαβή κριθαριού στην αποθήκη, που ήταν το σπίτι του παππού μου Κώστα Κοκονή (Κοινοτικού), το οποίο αγόρασε το Κοινοτικό Συμβούλιο και το μετέτρεψε σε αποθήκη.

ΑΙ ΤΙΜΑΙ ΤΩΝ ΣΙΤΗΡΩΝ

Αγοπητή Σύνταξις.

Ο θερισμός των σιτηρών θρίσκει αυτή την εβδομάδα προς το τέλος του. Φέτος, έχουν καλλιεργηθεί και σπορή πολύ περισσότερες όριμες σκαλών, διότι λόγω της περυσινής ανομβρίας, οι γεωργοί δεν άφηναν πολλά χωράφια υπό άγρωνα πουσιν. Υπολογίζεται ότι έχουν καλλιεργηθεί πάνω από 1.500.000 στρέμματα, ενώ σε κανονικές χρονιές εκκαλιεργούντο περί το 1.000.000 στρέμματα.

Τα αποτελέσματα της συγκομιδής ποικίλλουν κατά περιοχή. Υπάρχουν περιοχές που έφεραν καλά αποτελέσματα, ιδιαίτερα της ποικιλίας κριθής «Αττικής Νέσος».

και 75 μίλες για το κριθάρι (προς-γούμενη τιμή 40 μίλες).

Γι' αυτό και δικαιολογημένα διαρωτώνται οι αυτοπαραγωγοί, γιατί αυτή η καθυστέρηση και γιατί οι τιμές δεν ανεκοινώθηκαν πρό της συγκέντρωσης;

Το πρόβλημα της συντήρησης συγκέντρωσης βασανίζει τους σιταράδες μας. Ενώ υπολογίζεται παραγωγή 100 χιλ. τόν. κριθής και 80 χιλιάδες τόν. σιταριού, η Επιτροπή Σιτηρών έχει όποση κεντρική χωρησία για 35 χιλιάδες τόν. Πρόβλημα που δημιουργεί καθυστέρηση και δυσκολίες, παλαιωμένες και ζημιές για τους παραγωγούς μέχρις ότου φτάσει η σειρά τους να τα

Τέρμα στην αδράνεια

από χρόνια οι θεριστικές μηχανές έμειναν σε αδράνεια λόγω έλλειψης ανταλλακτικών. Φέτος, όμως, άρχισαν αυτές τις μέρες να κάνουν την εμφάνισή τους στους αγρούς θερίζοντας κριθάρι. (Η φωτογραφία ελήφθη σε περιοχή της Μεσοαφίας).

κανένα αεροπλάνο να ειδοποιήσει τον σιωφέρη. Μας κατέβασε στη Χαλεούκα κι έφυγε, ένας δασοφύλακας μας έδωσε τσάπες και φτυάρια για να πάμε προς το βουνό να σβήσουμε τη φωτιά. Ενώ πηγαίναμε, είδαμε πολλούς στρατιώτες που οπισθοχωρούσαν οι οποίοι μας είπαν ότι χτυπούν συνέχεια τα αεροπλάνα και δεν είχαν αντιαεροπορικό, «πού πάτε, είστε τρελοί, γυρίστε πίσω», μας είπαν και γυρίσαμε πίσω. Αργά το απόγευμα περνούσε ένα φορτηγό και τον παρακάλεσαμε και μας πήρε στο χωριό, οι μανάδες μας όλες στον δρόμο, στη γειτονιά, ανήσυχες, να μας περιμένουν.

–Θυμάσαι να έχει στρατό στο χωριό;

–Θυμώμαι έφεδρους στο δημοτικό σχολείο, που τους έγραφαν και τους έστελλαν σε διάφορες αποστολές. Χαρακτηριστικά θυμώμαι τον Κωστή Α. Λαμπρία, που πήγε στο σχολείο με το δίκαννο, τη ζώνη με τα φυσίγγια και τον περτικοδέτη, αυτό έγινε στις 20 Ιουλίου, πρώτη μέρα της εισβολής, μάλιστα θυμώμαι εκείνη τη μέρα, ήταν Σάββατο, έβρεξε. Τη Δευτέρα έφεραν ένα κοπάδι

πρόβατα τουρκικό, έσφαζαν τα ζώα και έψηναν ψητά και παίρναμε το φαγητό στους στρατιώτες, εγώ το έπαιρνα με το τράκτορ, έπαιρνα και με το αυτοκίνητο, πήρα φαγητό σε φυλάκιο κάτω από το Συχαρι. Επίσης πήρα και δύο φορές νερό με την υδροφόρα, που κουτσάκωνα στο τράκτορ.

–Φτάνουμε στις 14 Αυγούστου 1974, πώς φύγατε;

–Αρον-άρων, ήμασταν πίσω από το σπίτι μας, κάτω από τις συκαμιές, η δική μου οικογένεια και η οικογένεια του Χατζή. Στις 10:15 το πρωί ήρθε ο Σοφοκλής του Αθανάση, ο οποίος τραυματίστηκε στον πρώτο γύρο στο χέρι και ήταν με άδεια, και μας είπε: «Βουράτε να φύγετε, τα άρματα μπήκαν στο χωρκό, είναι έξω από την εκκλησία». Τρέξαμε μπήκαμε στο αυτοκίνητο ένα τράγιαφ, με τις αδελφές μου, εγώ οδηγός. Ο πατέρας μου, η μάνα μου και η γειτόνισσά μας η Κουκλού στο αυτοκίνητο του πατέρα μου, ο Σώτος, γιος της Κουκλούς ανέβηκε στο φορτηγό του Ιώβ, κρατώντας και το δίκαννο. Η μάνα μου φώναζε να πάρουμε και την Ελενίτσα, μάνα

Θυμώμαι ότι 13 Αυγούστου 1974, πήρα την αλωνευτική του Σάββα Χρ. Κούννου και αλωνεύκαμε. Το μεσημέρι μου είπε να σταματήσω γιατί ήθελε να βαφτίσει το παιδί του, κυκλοφορούσαν φήμες για δεύτερη εισβολή. Έτσι κι έγινε!

“

«Βουράιτε να φύγετε, τα άρματα μπήκαν στο χωρικό, είναι έξω από την εκκλησία». Τρέξαμε μπήκαμε στο αυτοκίνητο ένα τράγιαφ, με τις αδεσφές μου, εγώ οδηγός. Ο πατέρας μου, η μάνα μου και η γειτόνισσά μας η Κουκλδού στο αυτοκίνητο του πατέρα μου, ο Σύτος, γιος της Κουκλδούς ανέβηκε στο φορτηγό του Ιύβ, κρατύντας και το δίκαννο.

της Κουκλούς, ηλικιωμένη, η οποία δεν ήθελε να φύγει στο τέλος τη βάλαμε και αυτή στο αυτοκίνητο και φύγαμε. Πέρασε από μπροστά μας ο μουxtάρης με το τράκτορ και ο λοχίας της αστυνομίας Κυριάκος με μοτοσικλέτα με κατεύθυνση το Παλαίκυθρο. Ο πατέρας μου είπε να μην πάμε στο Παλαίκυθρο, πιάσαμε τον δρόμο από το τσιουφλικούι, προς τους ευκαλύπτους του Ομπασιν, μετά από τη Βώνη βγήκαμε στον αυτοκινητόδρομο Λευκωσίας – Αμμοχώστου με κατεύθυνση το Βαρώσι. Τα χωράφια στο τσιουφλικούι ήταν γεμάτα με δικούς μας στρατιώτες, τι να απέγιναν;

–Ως πού φτάσατε;

–Ως την Αγκαστίνα περιμέναμε και τον Χατζή που ακολουθούσε με το τράκτορ, που για κάποιο λόγο δεν ανέπτυσσε ταχύτητα. Τελικά το άφησε και τότε διαπίστωσε ότι είχε τραβηγμένο τον αέρα γι' αυτό δεν ανέπτυσσε ταχύτητα. Μπήκε και ο Χατζής στο αυτοκίνητο του πατέρα μου. Σε κάποιο βενζινάδικο που σταματήσαμε να βάλουμε βενζίνη, βρήκαμε τον συγχωριανό μας, τον Αντρέα Ρούμπα, ο οποίος μας είπε να τον ακολουθούμε για να πάμε στο σπίτι του στο Βαρώσι. Φτάσαμε στο Βαρώσι και τελικά αποφασίσαμε να πάμε στις βάσεις των Εγγλέζων στον Άγιο Νικόλαο. Ο Ρούμπας είχε βρετανικό διαβατήριο, μόλις φτάσαμε ο Ρούμπας έδειξε το διαβατήριό του, στην αρχή αρνήθηκαν, μετά όμως μας άφησαν και μπήκαμε, είμαστε από τους πρώτους. Βρήκαμε καταφύγιο στην άκρη του δάσους της Άχνας, έφερα πάλες (δεμάτια) και κοιμηθήκαμε πάνω τους. Στο μεταξύ ήλθαν και άλλοι πρόσφυγες και αρκετοί Νιοχωρίτες, ανάμεσά τους και η οικογένεια Κούννου. Την άλλη μέρα πήγα με τον Σάββα Κούννο και τον Χριστάκη Κούννο σε ένα χωράφι που είχε ένα φορτηγό γεμάτο πατάτες και στο έδαφος καρπούζια, με τον ιδιοκτήτη να είναι εκεί. Τον παρακαλέσαμε να μας πουλήσει, όχι να μας χαρίσει, πατάτες και καρπούζια, αυτός αρνήθηκε επίμονα. Δεν είχαμε άλλη επιλογή, πήγαμε το βράδυ και πήραμε δυο καλάθους των ακρήστων γεμάτους πατάτες και 2-3 καρπούζια. Ο Αντρίκκης του Κού-

κου μας δάνεισε κατσαρόλα και βράσαμε τις πατάτες, φάγαμε τις πατάτες με αλάτι, για μένα ήταν το πιο γλυτζί φαί που έφαγα.

–Πόσο μέινετε εκεί; Μετά πού καταλήξατε;

–Στο δασάκι της Άχνας μέيناμε για εννιά μέρες, μετά πήγαμε στο Τσέρι, μέινουμε σε ένα σπίτι που είχε μόνο μια πόρτα, την πόρτα του μπάνιου, στο μεταξύ την οικογένεια του Χατζή και τη γιαγιά Ελενίτσα τους κατεβάσαμε στον συμπεθέρο του Χατζή, τον πεθερό της Κατινούλας, στη Λευκωσία. Στο Τσέρι μέيناμε για ένα μήνα και μετά νοικιάσαμε σπίτι, στην οδό Ξάνθης Ξενιέρου στη Λευκωσία, κάτω από το ΟΧΙ, μέيناμε μέχρι το 1978, οπότε κτίσαμε σπίτι σε οικόπεδο που αγόρασε ο πατέρας μου στην ενορία Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης.

–Οι Τούρκοι υπάλληλοι του πατέρα σου δεν του είπαν τίποτε για τα γεγονότα της εισβολής από πριν;

–Όταν έγινε το πραξικόπημα, το εργοτάξιο ήταν στην Παλλουριώτισσα, κοντά στο στρατόπεδο του ΒΜΗ, «άτε ρε Πετρή, έλα να φύουμε», του είπε ο Φακρής, ο πατέρας μου του είπε να περιμένουμε, αυτός επέμενε να φύγουν και όντως έφυγαν, ήλθαν στο χωριό νωρίς και δεν αποκλείστηκαν στη Λευκωσία. Μόνο ο Φακρής ήταν από την περιοχή μας, οι άλλοι ήταν από τον Κοτσιάτη. Φεύγοντας από το σπίτι μας ο Φακρής λέει στον πατέρα μου: «Γεια σου, ρε Πετρή, δεν πιστεύω ότι θα ξαναβρεθούμε», «Μα τι είναι αυτά που λες, να ησυχάσει η κατάσταση σε 4-5 μέρες και θα ξαναπάμε δουλειά», του είπε ο πατέρας μου. «Άκουσες είναι που σου λαλώ», του είπε και έφυγε, από τότε δεν τον ξανάδαμε. Να σημειώσω ότι ο γιος του Φακρή ήταν διοικητής της περιοχής...

–Όταν έφυγες από το χωριό κάταφες να πάρεις κάτι μαζί σου;

–Το μόνο που πήρε η μάνα μου ήταν τα χρυσαφικά της, εγώ είχα μια μοντέρνα για την εποχή φωτογραφική μηχανή και το μονόκαννο κυνηγετικό του πατέρα μου που θα έφερνα μαζί μου. Όμως, όπως είπα, φύγαμε άρον άρον και δεν πήρα τίποτε. Εγώ φορούσα ένα γαλάζιο παντελόνι, που έραψα στον Παραϊκκα,

και ένα πουκάμισο μακρομάνικο ριγωτό. Όταν μέναμε στο Τσέρι, με πήρε ο πατέρας μου και μου αγόρασε δυο παντελόνια.

–Φεύγοντας από το χωριό ποιες ήταν οι σκέψεις που έκανες;

–Η σκέψη που κάναμε όλοι ήταν ότι θα φεύγαμε και θα γυρίζαμε, όταν μέναμε στο Τσέρι πιστεύαμε ότι θα γυρνούσαμε, μάλιστα πλησίασαν τον πατέρα μου κάποιοι Τσερκώτες και του πρότειναν να του πουλήσουν χωράφια, «μα τι να κάνω τα χωράφια, αφού θα γυρίσουμε στο χωριό μας», τους είπε. Επίσης, θυμούμαι μια μέρα που σχόλασα από το Λύκειο Νεοκλέους, Νοέμβριος 1974, και γύρισα στο σπίτι βρήκα τον πατέρα μου τραπεζωμένο με τον Χασάνη, υπάλ-

ληλό του από τον Κοτσιάτη. Ο Χασάνης ζήτησε από τον πατέρα μου να του υπογράψει χαρτί να του μεταβιβάσει την περιουσία του στο Νιόχωρκο και αυτός να του μεταβιβάσει την περιουσία του στον Κοτσιάτη. Ο πατέρας μου ακόμη πίστευε ότι θα γυρνούσαμε πίσω.

–Ποια ευχάριστη στιγμή στο χωριό θυμάσαι έντονα και θα ήθελες να μοιραστείς μαζί μας;

–Μα είχαμε πολλές ευχάριστες στιγμές, ζούσαμε μια ανέμελη ζωή, χωρίς προβλήματα, χωρίς στερήσεις, εγώ ήμουν ο μικρός της οικογένειας, ο πατέρας μου δεν μου χαλούσε χατίρι, ήμουν το μωρό του, κάθε Κυριακή μας έπαιρνε θάλασσα, πριν αποκτήσουμε τις αγγελάδες, μας έπαιρνε διήμερες εκδρομές...

Ψάχνοντας περιμένουμε ή ψάχνουμε περιμένοντας!

ΤΗΣ ΡΕΒΕΚΚΑΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΟΥ ΠΙΕΡΗ*

Καλοκαίρι 1974. Οι κάτοικοι των περιοχών του βόρειου τμήματος της Κύπρου μας, βρίσκονται αντιμέτωποι με ένα τεράστιο δίλημμα: να φύγουν, εγκαταλείποντας τα πάντα στη δίνη του πολέμου, ή να μείνουν στα χώματα που γεννήθηκαν και μεγάλωσαν, θέτοντας, όμως, τον εαυτό τους στη δίνη αυτή. Οι πλείστοι επιλέγουν τον πρώτο δρόμο με τη σκέψη της προσωρινής απομάκρυνσης και της γρήγορης επιστροφής τους. Αρκετοί, όμως, επιλέγουν τον άλλο δρόμο. Παραμένουν εκεί, ελπίζοντας στο σύντομο τέλος της έκρυθμης κατάστασης.

Δυστυχώς και στις δύο περιπτώσεις η εξέλιξη δεν ήταν η αναμενόμενη. Γνωστά σε όλους μας τα αποτελέσματα. Δεν ξέρω ποιοι χρειάστηκαν περισσότερη δύναμη και θάρρος. Αυτοί που έφυγαν με τις παντόφλες που φορούσαν, με το αβέβαιο μπροστά στα μάτια τους, με τον κίνδυνο δίπλα τους; Ή αυτοί που έμειναν, με τις ορδές των Τούρκων στρατιωτών να κινούνται καλυμμένοι με την ομίχλη του φόβου και του θανάτου!

Όσοι έφυγαν μετριούνται, να δουν ποιοι σώθηκαν, ποιοι χάθηκαν. Θάβουν νεκρούς, περιθάλλουν πληγωμένους, παρηγορούν και μοιρολογούν! Ελπίζουν στην αντάμωση και την επιστροφή. Σύνομα θα περάσει το κακό, λένε. Θα ξαντανταμώσουμε με όλους.

Μα αυτή η αντάμωση αργεί. Άνθρωποι κάθε ηλικίας, στην πλειοψηφία τους νέοι στρατεύσιμοι, χάνονται από τη γη. Λες και δεν υπήρξαν ποτέ, λες κι ένα χέρι έσβησε τα χνάρια τους από τούτον τον κόσμο. Αγνοούμενοι!

Τον είδε, έλεγαν, ένας συγχωριανός σκοτωμένο, την έβλεπαν κάθε πρωί στην εκκλησία που τους μαζευαν, τους άκουσε κάποια γειτόνισσα που πυρο-

βολούσαν, το ένιωσαν που ανέπνεε και έκλαιγε, τους μάζεψαν στο γκαράζ, τους μέτρησαν στα Άδανα... Υπήρχαν και πολλοί σκοτωμένοι, έλεγαν. Έτσι έγιναν τα πράγματα; Μήπως η θολούρα του πολέμου κι η σύγχυση της κατάστασης να οδηγούσε σε λάθος συμπεράσματα; Λες να μην...

Η ΕΛΠΙΔΑ ΔΕΝ ΣΒΗΝΕΙ...

Και τα χρόνια περνούν, η ψυχή ξεκουράζεται, ξεγελιέται, η ζωή κυλάει με τον τρόπο της. Η ελπίδα, όμως, της μάνας, της συζύγου, των παιδιών που έχουν πια γίνει παλικάρια και κοπέλες δεν χάνεται, δεν σβήνει. Τι κι αν θεωρητικά, μαθηματικά κάποιοι δεν θα μπορούσαν να είναι ακόμη ζωντανοί. Η ανάγκη για μια πληροφορία, για μια ταφή και ένα κλείσιμο αδήριτη.

Και φτάνουμε σε διαδικασίες πρωτόγνωρες που έχουν πια γίνει μέρος του λεξιλογίου και της ζωής μας. Εκταφή, δειγματοληψία για ταυτοποίηση DNA. Δύσκολες στιγμές, έρχονταν να ξυπνήσουν μνήμες και να θυμίσουν αλήθειες. Να δώσουν ξανά μια μικρή ελπίδα ότι επιτέλους θα λήξει η αβεβαιότητα και η άγνοια.

Χρονοβόρες οι διαδικασίες. Ξανακοιμούνται οι σκέψεις. Μπαίνει στην αναμονή η ψυχή για ακόμα μία φορά. Ο χρόνος περνά. Δεν περιμένει. Δεν τον αφορά αν κάποιοι αγωνιούν για ένα πατέρα, έναν αδελφό, ένα παιδί. Έχει έναν προδιαγεγραμμένο κύκλο να κάνει. Δεν ξέρει ότι μέσα σε κάποιες ψυχές φουττώνει ακόμη μια αντάρα, ένας θυμός, μια απογοήτευση.

Και εκεί που λες, πάει, λάθος θα ήταν, χτυπάει το τηλέφωνο και σε ενημερώνουν για την ταυτοποίηση. Σε καλούν από την Υπηρεσία Εξευρέσεως Αγνοουμένων στο Αεροδρόμιο Λευκωσίας για ολοκλήρωση της διαδικασίας.

● ● ●

*Κάποιος το
ανάβει. Λιβανί-
ζει. Μια μυστα-
γωγία σε ένα
σύμπαν, θαρ-
ρείς παράδω-
δο. Στους ποδύ
τυχερούς, πδάι,
κάποια προ-
σωπικά αντι-
κειμένα, που
το χύμα δεν
καιάφερε να
εξαφανίσει.*

Μια παρουσίαση σε ένα άσπρο πανί να δίνει λεπτομέρειες, να αναλύει ποσοστά, να παρουσιάζει πληροφορίες που ανατρέπουν ή επιβεβαιώνουν όσα ο καθένας είχε σχηματίσει στο μυαλό του τόσα χρόνια. Σε ένα τραπέζι, τα οστά. Σε κάποιους εμφανή τα σημάδια της ριπής στο στήθος, του μαρτυρικού τέλους. Δίπλα, ένα βάζο με υπέροχα, άσπρα λουλούδια, μια φωτογραφία του νεκρού, πιστοποιημένα πλέον, ανθρώπου, ένα καντήλι κι ένα καπνιστήρι. Κάποιος το ανάβει. Λιβανίζει. Μια μυσταγωγία σε ένα σύμπαν, θαρρείς παράλληλο. Στους πολύ τυχερούς, πλάι, κάποια προσωπικά αντικείμενά, που το χώμα δεν κατάφερε να εξαφανίσει.

Κι αμέσως μετά οι σκέψεις, οι συλλογισμοί που κρύβονται επιμελώς στην έννοια Αγνοούμενος.

Άραγε πώς ένιωσε εκείνες τις ώρες; Πρόλαβε να πονέσει; Κατάλαβε τι θα συνέβαινε; Είχε κάποιον κοντά του τις τελευταίες του στιγμές; Τώρα θα ηρεμήσει...

Και μετά από λίγες μέρες η κηδεία. Η προετοιμασία της να ενώνει ξανά τις οικογένειες. Να συντονιστούν, να συμφωνήσουν ημερομηνίες, να προλάβουν να έρθουν οι ξενιτεμένοι, να, να, να. Όλα όσα αρμόζουν. Ένα κασελάκι, τυλιγμένο με τις σημαίες του κράτους και του έθνους συνοδεύει εθνοφρουρών. Ένα κλειδί να παραδίδεται σε κάποιον δικό του.

Η Αγγελική Κούννου στο Αεροδρόμιο Λευκωσίας, καπνίζει τον πατέρα της Χρίστου Κούννου, κατά την ενημέρωση για την ταυτοποίηση DNA.

Και να που χρόνια μετά οι συγγενείς καλούνται να επιστρατεύσουν δυνάμεις, να σταθούν, να αντέξουν. Γιατί γι' αυτούς, αυτή η μέρα είναι η μέρα που πραγματικά αποχαιρετούν τον άνθρωπό τους. Βιώνουν εξ αρχής την απώλεια, θρηνούν, αλλά ταυτόχρονα κλείνουν έναν τεράστιο κύκλο. Μια απουσία χρόνων που τυλιγόταν από ένα σύννεφο αβεβαιότητας και άγνοιας, αρχίζει σιγά-σιγά να ξεδιαλύνει και να γίνεται πια γεγονός τετελεσμένο. Με τον καφέ της παρηγοριάς να μετατρέπεται σε καφέ ηρεμίας. Ίσως να ισχύει και εδώ το «μετά την καταιγίδα ακολουθεί νηνεμία».

Μια είναι η ευχή: να νιώσουν όλοι, όσοι ακόμη έχουν αγνοούμενους αυτό το κλείσιμο, αυτή την επί του τέλους ηρεμία...

* Εις μνήμη του παππού της Χρίστου Κούννου, που ταυτοποιήθηκε το 2014, μέσω DNA. Η κηδεία του τελέστηκε στον ιερό ναό Αγίου Χαραλάμπους Νέου Χωρίου Κυθρέας στην Αγλαντζιά στις 18 Ιουνίου 2014.

Το κλειδάκι από το οστο-κουτί της ταφής του παππού της Ρεβέκκας, Χρίστου Κούννου.

ΓΙΩΤΑ ΧΡΙΣΤΟΥΔΙΑ ΤΖΙΑΜΠΟΥ

Άτιτλο

Πόσα μπορούν να πουν
οι στίχοι της σιωπής
που αντηχούν σε ένα άδειο δωμάτιο
γεμάτο από την απουσία σου.

Ένα ποίημα αφιερωμένο στον παπά μου,
Αντρεα Τζιαμπο, που εκτελέστηκε, από τους
Τούρκους τον Αύγουστο του 1974 μαζί με άλλους
69 στο Ορνίθι. Ήταν 54 χρονών. Αιώνια
του η μνήμη. Ζει πάντα στην καρδιά μου.

ΓΙΩΤΑ ΧΡΙΣΤΟΥΔΙΑ ΤΖΙΑΜΠΟΥ

Μάνα

Η μάνα εν πηγή ζωής
της άνοιξης το χρώμα
σαν τες σταγόνες της βροχής
που ξεδιψούν το χρώμα.

Η μάνα εν πάντα δίπλα σου
εν όπως την σκιά σου
τζιαι στέκεται εμπόδιο
σε όσους προσπαθήσουν
να κλέψουν τα όνειρα σου.

Έσει ανοικτή μιαν αγκαλιά
τζει μέσα να φωλιάσεις
τζείνα που σε πληγώνουν
ευτός να τα ξιχάσεις.

Πορεύεται μες στην ζωή
μα'ν' το όνειρο της ένα
να'ν τα παιδικιά της υγιή
τζιαι πάντα ευτυχισμένα.

Να σέβεστε την μάνα σας
τζιαι να την αγαπάτε
με σωστή ανατροφή
τζεινή σας έδωκε φτερά
ψηλά για να πετάτε!

Αιώνια η μνήμη όσων δεν είναι
πα κοντά μας.

Τζιαι τζείνες που εν στον ουρανό
τζιαι χρόνους μας αφήσαν
ένα μεγάλο ευχαριστώ
για όσα μας χάρισαν.

ΠΑΝΤΕΛΗΣ ΧΟΠΛΑΡΟΣ

Οι παραντζιελιές του Νικόλα *

Είχα τον σαν τον τζιύρηγ μου τον θκειο μου τον Νικόλαν,
εδίαν μου παραντζιελιές τζιαι οι κουβέντες του σοφές,
πάντα που εξαπόλαν.

Ελάλεν μου να μεν είσαι καθόλου γρεωμένος,
να σκέφτεσαι πάντα διπλά, ποττέ μεν πκιάννεις δανεικά,
για νάσ' ευτυχισμένος.

Αλίσιβερίσιν μεν κάμεις ποττέ με συγγενή σου,
τα μμάδκια σου ναν ανοικτά τζιαι δικάλεε προσεκτικά,
τους φίλους στη ζωή σου.

Να κουμαντάρεις εν καλά, μα όι να στοιβάζεις,
ούλλα με μέτρον τζιαι σειράν, με φίλους σου καμιάν φοράν,
να το διασκεδάζεις.

Μα το ποτό σου πουν να πεις να είναι μετρημένον,
γιατ' έσσω που σε καρτερούν, εν μάλον κρίμαν να σε δουν,
σουππίν τζιαι μεθυσμένον.

Τσιάρον εις το στόμα σου μεν βάλεις στην ζωή σου,
σαν τα χαρτιά αφτούμενα, ριάλια πεταξούμενα
τζιαι βλάβη στο κορμί σου.

Άμα κοπέλλα συναντάς να παρπατά καρτζί σου,
με πονηράν να μεν την δεις τζιαι πάντα να την σεβαστείς
σκέφτου την σαν αρφή σου.

Πάντα να βλέπουν σεβασμόν που λλόου σου οι γέροι,
γιατί εν να βρεθείς τζιαι σου, στην θέση τζιεινού του φτωχού
ότι τζιαιρός το φέρει.

Εγλέοησεν τον ο Θεός παιδικιά τζι' αγγόνια είεν
τζιαι ο Νικόλας έγειρεν τζιαι ήρεμα μας εφύεν,
στον ουρανό τζι' επήεν.

Μα τζιέιν' τα λόγια του στον νουν τζιαι στην καρκιάν μου,
σήμερα τζιεινές τες σοφές, του θκειου μου τες παραντζιελιές,
λαλώ τες στα παιθικιά μου.

* Πρόκειται για τον Νικόλα Χόπλαιο, σύζυγο της Αναστασίας Πίτσιλλου,
από την ποιητική συλλογή του Παντελή Χόπλαιο *Κυπριακά Τζελαδήματα*

«Καλό, εν το θυμούμαι; παδκιά παδκιά, το θυμούμαι»

*Η Ανδριανή Κελεπέσι μιλάει στη «Νιοχωρίτικη Φωνή»
για το χωριό της, τη ζωή της και τις περιπέτειες του 1974*

Φιλοξενηθήκαμε στο σπίτι της Ανδριανής Κελεπέσιη, το γένος Πεπέ, και για ακόμη μία φορά ζήσαμε το Νέο Χωριό μέσα από τις αφηγήσεις της, περιδιαβήκαμε τους δρόμους του, και συγκινηθήκαμε από τις ιστορίες της. Ιστορίες δύσκολες, που έχουν μείνει ανεξίτηλες στη μνήμη της, αλλά που δεν κατάφεραν να την πάρουν από κάτω. Η κα Ανδριανή, με βλέμμα καθαρό, και με μνήμη που μάς εξέπληξε, άνοιξε της μνήμης της τους κρουνοί και από μας γέμισε ιστορίες και θύμνησες. Στη συνέντευξη συνένδραμε και ο γιος της Αντριανού, ο Νίκος Κελεπέσιης, ο οποίος μάς λέει πως εκείνος βίωσε την προσφυγιά, σε ηλικία 10 ετών.

–Κα Ανδριανή, πότε γεννήθηκες και ποια ήταν η οικογένειά σου;

–Γεννήθηκα στις 30 Δεκεμβρίου 1936, γονείς μου ήταν ο Νίκος Πεπέ, από την Τύμπου, και η Ελένη Χατζηφελλά. Έχω ένα αδελφό τον Παναγιώτη, τέσσερα χρόνια μεγαλύτερό μου.

–Το πατρικό σπίτι σου πού ήταν;

–Ήταν σε ένα αδιέξοδο δρόμο, που ξεκινούσε απέναντι από του Αθανάση Σιόρη, γείτονές μου ήταν ο Αντρέας Πόντος, οι Μηνιούες, η Βασιλική Φωτιάδη, ο Πηνιάρχης, η θεία μου η Χρυσταλλού, η κόρη του Δικωμίτη.

–Πού πήγες σχολείο;

–Το σχολείο μας ήταν αυτό που έγινε μετά το σινεμά του Χρ. Κοκονή, φοίτησα και στις έξι τάξεις. Δάσκαλοί μας ήταν ο Χρ. Λογγίνος, που δίδασκε στην Α΄, Ε΄ και Στ΄ τάξη. Στη Β΄ τάξη δασκάλα μου ήταν η κυρία Αθηνούλα, που παντρεύτηκε τον γιο του Παπαγιάννη. Στην αρχή το σχολείο είχε μόνο δύο δασκάλους, μετά ήλθε ακόμη ένας δάσκαλος, οπότε ο κάθε δάσκαλος δίδασκε δύο τάξεις, στην Α΄ και Β΄ τάξη ήταν ο Μιχάλης Πασιαρδής, Γ΄ και Δ΄ τάξη η κυρία Αθηνούλα και Ε΄ και Στ΄ τάξη ο κ. Λέβας που ήταν και ο διευθυντής.

–Τι μαθήματα κάνατε στο σχολείο;

–Κάναμε διάφορα μαθήματα, μαθηματικά, γραμματική, κ.ά., στην Ε΄ και στην Στ΄ τάξη, τα απογεύματα, κάναμε

και αγγλικά, μάλιστα έρχονταν και μαθητές από το Τραχώνι, οι οποίοι έκαναν μόνο αγγλικά. Δεν θα το πιστέψετε, όταν η κοπέλα που με βοηθά άφησε την πόρτα ανοικτή, της είπα: “Close the door”. Δεν ξέρω πώς μου ήρθε το αγγλικό...

–Θυμάσαι αν στις τάξεις είχε σημαίες;

–Βάζαμε σημαίες, ελληνικές, όταν είχε κάποια γιορτή, δεν θυμάμαι να είχε αγγλικές σημαίες. Κάναμε γιορτές όπως στις 25 Μαρτίου, γιορτή του δέντρου, θυμούμαι και το ποίημα που απαγγέλλα: «Ευλογημένο να ’ναι ελιά το χώμα που σε τρέφει/ και ευλογημένο το νερό που πίνεις απ’ τα νέφη/ ευλογημένος τρεις φορές αυτός που σε έχει στείλει / για του λυχναρί του φτωχού και του αγίου το καντήλι» [σ.σ. Πρόκειται για την πρώτη στροφή του ποιήματος «Η ελιά» του Ιωάννη Πολέμη]. Στην αυλή του σχολείου παίζαμε διάφορα παιχνίδια, όπως κουτσαντήρι (βασιλέα).

–Ο πατέρας σου τι δουλειά έκανε;

–Ο πατέρας μου πήγε από μικρός στην Αγγλία, γι’ αυτό μιλούσε τα αγγλικά, όταν επέστρεψε στην Κύπρο, δούλεψε ως κουρέας, το κουρείο του ήταν στη Λευκωσία, στην αρχή μέναμε στην Παλλουριώτισσα, όπου ο παππούς μου από τη μητέρα μου, ο Ζεϊπέκκης, είχε ένα αδελφό, τον πατέρα του Κυριλλή του χασάπη. Εγώ κι ο αδελφός μου γεννηθήκαμε στην Παλλουριώτισσα, όταν ο αδελφός μου έγινε εφτά χρονών και έπρεπε να πάει σχολείο μετακομίσαμε στο χωριό μας. Για ένα μικρό διάστημα άνοιξε κουρείο στο χωριό, αλλά δεν δούλεψε πολύ, και δούλεψε για ένα διάστημα στη Χωρομετρία, γιατί ήταν φίλος με τον Λουκαΐδη, τον χωρομέτρη, δούλεψε ως το μεσημέρι και μετά το απόγευμα άνοιγε το κουρείο του στο χωριό, αλλά δεν είχε πολλή δουλειά. Μετά πήγαινε δουλειά με κάποιο Τουρκοκύπριο χωριανό μας, τον Μουσταφούρη, ο οποίος ψέκαζε τα λιμνάζοντα νερά. Πήγαιναν και στην Κυθρέα μέχρι το Φιλλέρι στον Πενταδάκτυλο.

–Πού είχε το κουρείο του ο πατέρας σου;

–Είχε μαγαζί δίπλα από το σπίτι της Μαρίτσας του Μίχαλου, μετά νομίζω

“

*Περνούσαμε
πολύ καλά,
κάθε Κυριακή
οι νιοπάνιρευ-
τοι και νιοχαρ-
τωμένοι, αδδά
και αδδδοι νεο-
δαίοι γεμίζαμε
το δειωφορείο
του Λοϊζου και
πηγαίναμε στη
Λευκωσία, στο
θέατρο, στα
κέντρα, όπου
ήθελε ο καθέ-
νας.*

“

*Κάναμε και αγγδικά, μά-
θησια έρχονταν
και μαθητές
από το Τραχύ-
νι, οι οποίοι
έκαναν μόνο
αγγδικά. Δεν
θα το πιστέ-
ψετε, όταν η
κοπέδα που με
βοηθά άφην-
ε την πόρτα
ανοικτή, της
είπα: «Close
the door». Δεν
ξέρω πώς μου
ήρθε το αγγδι-
κό...*

λειτούργησε κι ένα συνεργατικό εκεί.
Ήταν ο Γεώργιος Στέκας. Δεν δούλεψε
για πολύ αυτό το μαγαζί, γι' αυτό γύρισε
στη Λευκωσία, στο μεταξύ μεγάλωσε
και ο αδελφός μου και δούλεψε ως τυ-
πογράφος στη Λευκωσία.

**–Μετά που αποφοίτησες από το
σχολείο, τι έκανες;**

–Ήμουν στο σπίτι έκανα δουλειές του
σπιτιού, δεν έβγαίνα έξω, δεν επιτρε-
πόταν, η μάνα μου ήταν πολύ αυστηρή,
έδωσε ο ήλιος, ούτε να βγεις έξω, ούτε
να πάεις στη γειτονία. Με έστειλε η
μάνα μου ράψιμο στην Αγγελίνα του
Ττόουλου, που έμενε κοντά στο σπίτι
μας. Όταν είχε δουλειές στο σπίτι, δεν
με άφηνε η μάνα μου να πάω, οπότε ερ-
χόταν η Αγγελίνα και παρακαλούσε τη
μάνα μου να με αφήσει, να πάω να τη
βοηθήσω. Εγώ τη βοηθούσα και αυτή
μου έραβε τα φουστάνια μου μούχτι.
Δεν δούλεψα όμως ράφτενα, ούτε και
όταν παντρεύτηκα δεν δούλεψα. Όταν
αρραβωνιάστηκα ήμουν ελεύθερη πια,
μπορούσα να πάω όπου ήθελα.

–Πότε παντρεύτηκες;

–Αρραβωνιάστηκα το 1955, τον Κώ-
στα Κελεπέσι, παντρεύτηκα με το Ιού-
νιο του 1957 και κάναμε τρία αγόρια,
τον Άκη, γεννήθηκε στις 3 Οκτωβρίου
1960, τον Νίκο, γεννήθηκε στις 4 Νοεμ-
βρίου 1964, και τον Ρένο στις 18 Νοεμ-
βρίου 1966.

**–Παντρεύτηκες από προξενιό ή
από έρωτα...;**

–Πού να βρούμε τον έρωτα, αφού η μά-
να μας έλεγε: παρά να βγει το όνομά
σου, καλύτερα να βγει το μάτι σου. Δεν
είχε προξενιτή, μόνος του ήλθε και με
ζήτησε, ερχόταν στη γειτονιά μου, για-
τί ήταν ξάδελφος του Καρανίκκη, που
ήταν γείτονάς μας, η μάνα του Καρανί-
κη και η πεθερά μου, η Τρασίλα, ήταν
αδελφές. Όταν με ζήτησε, η μάνα μου
του είπε ότι έπρεπε να το πει και στον
γιο της τον μεγάλο, που έμενε στη Λευ-
κωσία και δούλεβε τυπογράφος. Ήταν
αποφασισμένος και είπε στους δικούς
του: «Αν δεν μου τη δώσουν θα πάω να
βρω άλλη από άλλο χωριό».

**–Η μάνα σου σε ρώτησε αν τον θέ-
λεις;**

–Ναι, με ρώτησε, και ο πατέρας μου

με ρωτούσε, με ζήτησαν και άλλοι, και
πάντα με ρωτούσε ο πατέρας μου.

–Ο άντρας σου τι δουλειά έκανε;

–Ο άντρας μου ήταν πελεκάνος στον
θείο του τον Κελεπέσι, στην Κυθρέα,
έκαναν στιασιές, πορτοπαράθυρα. Επει-
δή δεν είχε πολλή δουλειά, έγινε καλου-
πτζιής και συνεργαζόταν με εργολά-
βους. Πήγε και σε νυχτερινή σχολή και
έκανε σχέδιο. Το 1964, που γεννήθηκε ο
Νίκος αγόρασε αυτοκίνητο, πριν πηγαι-
νε με το λεωφορείο.

**–Μετά που παντρεύτηκες, πώς περ-
νούσατε;**

–Περνούσαμε πολύ καλά, κάθε Κυ-
ριακή οι νιοπάντρευτοι και νιοχαρτω-
μένοι, αλλά και άλλοι νεολαίοι γεμίζαμε
το λεωφορείο του Λοΐζου και πηγαίναμε
στη Λευκωσία, στο θέατρο, στα κέντρα,
όπου ήθελε ο καθένας, σκορπούσαμε
μες στη Λευκωσία και γυρίζαμε παρέ-
ες-παρέες. Όταν τελειώναμε πηγαίναμε
στο λεωφορείο, όπου ο Λοΐζος μας περι-
μενε υπομονετικά και μας έπαιρνε πίσω
στο χωριό.

ΟΙ ΕΚΚΛΗΣΙΕΣ

–Τι θυμάσαι από την εκκλησία;

–Θυμάμαι τον Άγιο Χαράλαμμο, τον
Τίμιο Πρόδρομο, το ξωκλήσι του Αγίου
Θεόδωρου στα χωράφια, όπου πηγαί-
ναμε στο πανηγύρι, αλλά και για άγρια
χόρτα, όπως κωστές, αρκολάχανα, καυ-
καρούες, ήταν ο περίπατός μας, πηγαί-
ναμε με τα πόδια, πηγαίναμε μέχρι τον
Πιδκιά, θυμούμαι που μια φορά είδαμε
και ψάρια, την Καθαρά Δευτέρα πήγαι-
νε πολύς κόσμος. Τον άγιο Θεόδωρο τον
έκτισε ο μάστρε Κυριάκος.

**–Ο Άγιος Πρόδρομος πότε λειτουρ-
γούσε;**

–Λειτουργούσε τη γιορτή του στις 7
του Γενάρη, γινόταν και πανηγύρι, έρχο-
νταν και από το Τραχώνι και το Παλαϊκυ-
θρο. Θυμούμαι που στη στέγη του είχε
πιάτα, νομίζω 31-32, όσες και οι οικογέ-
νιες, το χωριό μας παλιά ήταν κτισμένο
στο Κουρούκκοϊ, αλλά επειδή δεν είχε
νερό μετακόμισαν εκεί που είναι τώρα,
πιο κοντά στην Κυθρέα. Μετά θυμούμαι
που πρόσθεσαν σαν βεράντα, πρέπει να
ήταν γύρω στο 1960, γιατί ήμουν έγκυ-
ος τον Άκη και ήμουν στο κρεβάτι. Όταν

“

*Πού να βρού-
με τον έρωτα,
αφού η μάνα
μας, μας έδε-
γε: παρά βγει
το όνομα σου,
καλύτερα να
βγει το μάτι
σου. Δεν είχε
προξενική,
μόνος του ήλθε
και με ζήτησε,
ερχόταν στη
γειονιά μου.*

ερχόταν η αγγόνισσα της γιαγιάς Αννικ-
κούς από το Καϊμακλί, μας έπαιρνε στον
Άγιο Πρόδρομο, κάναμε πολύ παρέα,
κυρίως το καλοκαίρι.

**–Θυμάσαι να πήγαιναν και Τουρκά-
λες στον Πρόδρομο;**

–Ναι, πήγαιναν. Θυμούμαι απέναντι
ήταν το σπίτι του Καννή, η γυναίκα του
άναβε τα καντήλια.

**–Θυμάσαι τις γυναίκες του χωριού
να πηγαίνουν στις εκκλησίες της Κυ-
θρέας;**

–Θυμούμαι πως μας έπαιρναν και οι
δάσκαλοι περίπατο, μονοήμερη εκδρο-
μή, θυμούμαι που γυναίκες πήγαιναν
στον άγιο Γεώργιο της Βώνης. Την Κυ-

ριακή μετά τη θεία λειτουργία μερικές
γυναίκες πήγαιναν όλες μαζί παρέα στον
άγιο Γεώργιο στη Βώνη για προσκύνη-
μα. Δεν θυμούμαι να πήγαιναν στην Κυ-
θρέα, μόνο στη Βώνη και στο Τραχώνι,
κάποτε.

**–Το νεκροταφείο στην αυλή του αγί-
ου Χαραλάμπους, το θυμάσαι;**

–Ναι, πήγαινα και κάπνιζα τη γιαγιά
μου, τη Μαρίτσα Χατζηφελλά, επονομα-
ζόμενη ορφανή, ήταν κόρη του Τσαγγά-
ρη, ο παππούς μου ήταν Χατζηφελλάς,
ήταν ο Ζεϊπέκκης, η γιαγιά μου και η Αν-
νικκού, που ήταν μάνα του Τσαγγαρίδη
ήταν αδελφές, η Αννικκού ήταν γυναίκα
του Κατάβαρου, πέθαναν και οι δυο γο-

“

*«Πήγαινε, μά-
στρε Νικοδή,
εσύ που δεν
τους φοβάσαι
ιζΐαι έπαριους
να φάσιν ιζΐαι
εν κρίμα τα
Τουρκοϋδκια,
ποιΐζει που εν
της Μαρΐσας
που ήταν το
μαγαΐ του
παπά μου».
Και ο πατέρας
μου τους πή-
γαινε διάφο-
ρα τρόφιμα,
γάδα, ψωμί,
με τις κοφίνες.
Εκδαιαν τα
μυρά...*

νείς τους, γι' αυτό τις έλεγαν ορφανές,
και τους ανάγιωννε η γιαγιά τους.

–Πήγαινες και στο νέο κοιμητήριο;

–Ναι, εκεί ήταν θαμμένος ο παππούς
μου, πέθανε το 1952, 73 χρονών, εγώ
τους κάπνιζα. Μας έλεγε ότι γεννήθηκε
την ημέρα που ήλθαν οι Εγγλέζοι στην
Κύπρο, το 1878.

Η ΖΩΗ ΣΤΟ ΧΩΡΙΟ

–Θυμάσαι ποιοι είχαν λεωφορείο;

–Τα πρώτα τα είχε ο Κωσταρής με τον
Λοΐζο, μετά ήταν ο Παντελής Κίρκας, ο
Πόλλας, ο Κώστωλος και ο Μάγγας, ο
Στέλιος και ο Λόντος.

–Είχε παπλωματίνα στο χωριό;

–Ναι, είχαμε δύο, η μία ήταν η Κουσι-
ούπα, γυναίκα του Σατσιά, και η άλλη η
Σαλλαγκού, που ήταν αδελφές, παπλω-
ματίνα ήταν και η Μαρίτσα της Κορω-
νούς.

–Χαλλούμια έκανες;

–Όχι, έκαμνε η μάνα μου, εμείς δεν
είχαμε χτηνά, ο παππούς μου ο Ζεϊπέκ-
κης, γιος του Χατζηφελλά, είχε μεγάλο
κοπάδι, είχε και Τούρκους μισταρκούς,
η οικογένειά του ήταν πλούσια. Ο παπ-
πούς μου αγάπησε τη γιαγιά μου, την
Ορφανή, έθελεν την, οι δικοί του όμως
δεν εδέχονταν, νομίζω ετσιππώσεν πά-
νω της τζΐαι έπκιασεν τους ο μουχτάρης,
ο Κωστής ο Χατζηζαβρός τζΐαι πήρεν
τζΐαι τον παπά τζΐαι εχάρτωσεν τους,
τζΐαι άφηκεν τους γονιούς του παππού
μου να φωνάζουν. Έζησαν μαζί και με
το κοπάδι τα κατάφεραν και έκτισαν και
σπίτι με καμάρες.

–Εκρεμμούσατε σουσές;

–Ναι, στο σπίτι του Σιόρρη, που είχε
καμάρα.

**–Τραγουδούσατε κανένα τραγούδι,
θυμάσαι κανένα να μας πεις;**

–«Στην αγκαλιά μου σαν άστρο από-
ψε κοιμήσου/ δεν μου απομένει στον
κόσμο ελπίδα καμιά/τώρα που η νύχτα
κεντά με φιλιά το κορμί σου/ξέχνα τον
πόνο και άσε με μόνο στην ερημιά/αν
θυμηθείς το όνειρό μου, σε περιμένω
να 'ρθεις/μ' ένα τραγούδι του δρόμου να
'ρθεις/ το καλοκαίρι που λάμπει το αστέ-
ρι με φως να ντυθείς».

–Και κανένα κυπριακό;

–Ναι, το «Ψιντρή βασιλιτζιά μου», το

«τζΐαι εψές η νύχτα εσιόνιζε».

**–Πότε κρεμμούσατε σουσές, τες Σή-
κωσες, το Πάσχα;**

–Το Πάσχα κρεμμούσαμε σουσές, όχι
τες Σήκωσες!

–Στες Σήκωσες πού πηγαίνατε;

–Σε συγγενικά σπίτια, εκεί στη γειτο-
νιά μας. Την επομένη, την Καθαρά Δευ-
τέρα πηγαίναμε στα χωράφια.

–Τι φαγητά εκάμνετε;

–Κάμναμε διάφορα φαγητά, ψητά,
κουπέπια, τρι, πουρέκκια.

**–Κρέας τρώγατε; Τον καουρμά πώς
τον εκάμνετε;**

–Καλό, έσφαζε ρίφι ή αρνί, ο παππούς
μου ο Ζεϊπέκκης και το μοίραζε στη μά-
να μου και στην θεία μου. Για τον καουρ-
μά τσιγαρίζεις το κρέας αρνί με πατάτες,
στο κολοκάσι έβαζε χοιρινό.

–Είχατε λιοχώρκα;

–Όχι δεν είχαμε, αλλά ύστερα το χω-
ράφι που είχε ο παππούς μου το γεμίσα-
με με ελιές. Φύτεψε η μάμμα μου κάμπο-
σες και είχαμε και λάδι και ελιές. Μετά
που χαρτώθηκα, εγέμωσε το ο πεθερός
μου.

**–Θυμάσαι που εκτίστηκε ο ελιόμυ-
λος;**

–Ναι θυμούμαι που εβάλαν και οι
Τούρκοι λεφτά. Εβάλαν τζΐαι οι δεξιοί,
τους αριστερούς δεν τους άφησαν να
βάλουσιν.

–Είχε σινεμά το χωριό;

–Ναι, είχαμε δυο, το ένα ήταν αυτό
του Χρ. Κοκονή όπου στεγαζόταν παλιά
το σχολείο μας και το άλλο του Χαμπή
του Γιώρκα. Πηγαίναμε όμως και στην
Κυθρέα σινεμά. Θυμούμαι που ήμουν
μαθήτρια και πήγαμε εκδρομή στην
Αμμόχωστο, το λεωφορείο έβρασε από
την Κυθρέα και μας είπαν ότι τέλειωνε
το σινεμά της Κυθρέας.

–Θυμάσαι τα έργα που βλέπατε;

–Ναι, θυμούμαι είχε ελληνικά αλλά
και αγγλικά, που είχαν υπότιτλους, ο
πατέρας μου ήξερε αγγλικά και μου εξη-
γούσε. Είδαμε ένα έργο στην Κυθρέα με
τίτλο: «Κόκκινα τριαντάφυλλα» κι ένα
ξένο με τίτλο: «Γη ποτισμένη με αίμα».
Όταν ήμουν ελεύθερη πήγα να στην
Κυθρέα σινεμά πάντα με τον πατέρα μου
και έρχονταν και φίλες μου. Όταν πηγαί-
ναμε την Κυριακή μας έδιναν πρόσκλη-

ση και την Πέμπτη πηγαίναμε δωρεάν, πηγαίναμε με τα πόδια.

ΜΕ ΠΟΤΖΕΙ, ΜΕ ΠΟΔΑ

–Ποιοι ήταν οι πρωτεργάτες για να γίνει ο ελιόμυλος;

–Εκείνοι που είχαν πολλά λιοχώρκα, αλλά και οι πλούσιοι Τούρκοι χωριανοί μας με πολλά λιοχώρκα. Ύστερα όμως τον καιρό της ΕΟΚΑ δεν τους άφηναν να 'λέσουν, τζιαι εκλαίαν τα Τουρκούδκια, νηστικά, τζιαι επήαιναν ο Μένοικος και έλεγε του πατέρα μου:

«Πήαινε, μάστρε Νικολή, εσύ που δεν τους φοβάσαι τζιαι έπαρτους να φάσιν τζιαι εν κρίμα τα Τουρκούδκια, ποτζει που εν της Μαρίτσας που ήταν το μαγαζί του παπά μου». Και ο πατέρας μου τους πήγαινε διάφορα τρόφιμα, γάλα, ψωμί, με τις κοφίνες. Έκλαιαν τα μωρά...

–Στην ΟΧΕΝ πήγαίνες;

–Όχι δεν πήγαινα, παρόλο που είμαστε αριστεροί που ήταν ο πατέρας μας, με ποτζει επήαινα, με ποδά επήαινα. Να σας πω

ότι ο άντρας μου ήταν με ούλλους φίλος, τζιαι με τους δεξιούς τζιαι με τους αριστερούς, επηαινε τζιαι στους δυο συλλόγους. Δεν τον ένοιαζε τίποτε, όπως έκαμνε τζείνος έκαμνα κι εγώ.

–Θυμάσαι πού ήταν οι σύλλογοι;

–Ναι θυμούμαι, των Αριστερών ήταν το σπίτι του Σαραμίλλα, πριν είχαν ένα σύλλογο σε ένα ανωούι, δίπλα από τον δάσκαλο τον Κολλίτση, του Αυγερινού ήταν κοντά στο σπίτι μου, στο δρόμο προς του Λέβα. Στο πίσω μέρος ήταν ο παλιός ο ελιόμυλος που γύριζε με το άλογο.

ΛΑΜΝΕΤΕ ΣΤΟ ΚΑΛΟ...

–Και φτάνουμε στον Ιούλιο του 1974, πότε φύγατε;

–Να σας πω, άκουσε ο παπάς μου στα αγγλικά, που έλεγε ότι οι Τούρκοι είναι

κοντά, και το είπε στον άντρα μου. Ο άντρας μου μας έπκιασε ούλλους, εμένα, τα παιδικιά μας, τρεις γιους, και την πεθερά μου και φύγαμε. Ζύμωσα εκείνη τη μέρα και πήρα ψωμί της πεθεράς μου. «Τι μου έφερεις το ψωμί, εγώ θα έλθω να μείνω μαζί σας», μου είπε, έτσι κι έγινε. Η μάμα μου και ο παπάς μου δεν έφευγαν. Λάμνετε στο καλό, τζιαι εμάς εν μας πειράζουν οι Τούρτζιοι, ενόμιζεν ότι δεν θα τον πειράξουν οι Τούρτζιοι... Φύγαμε με το αυτοκίνητο του άντρα μου,

πήγαμε Λευκωσία, φύγαμε από τον δρόμο του Τραχωνιού, χαράματα, ακολοιθήσαμε τον κύριο δρόμο από τη Μια Μηνλιά, όχι από τα χωράφια, την ώρα που φεύγαμε έσκασε μια βόμβα, έβγαλε μαύρο καπνό, γύρισα πίσω και είπα: «Επήεν το Νιόχωρκο», από τη Λευκωσία πήγαμε ως το χωριό της Πιτσιλιάς Σαράντι.

–**Νέα από τους δικούς σου που έμειναν πίσω, πότε ξαναμάθατε;**

–Ύστερα από πολλές μέρες είπε το ράδιο, ότι η Ελένη Πεπέ κρατούσε ένα παιδί. Μας ρωτούσαν οι χωριανοί ποιο μωρό αφήσαμε, εγώ τους είπα

ότι δεν αφήσαμε κανένα μωρό, το μωρό που επήρε η μάμα μου ήταν από τις συγγένισσές της, στο σπίτι του Χάμπου του Λούκα που τους εσκότωσαν όλους οι Τούρκοι, πήγε η μάμα μου και ο παπάς μου και πήραν το μωρό και το περιποιήθηκαν. Μετά ο Ερυθρός Σταυρός μετέδωσε ότι η Ελένη Πεπέ κρατούσε ένα μωρό, του οποίου ο πατέρας Παντελής Ρωτός ήταν στρατιώτης...

–Τι ξέρετε για τον χαμό του πατέρα σας;

–Η μάμα μου ρωτούσε τους Τούρκους χωριανούς μας πού είναι ο άντρας της και οι Τούρκοι έλεγαν ότι δεν ήξεραν: Λαλεί τους, ρε εν αντρέπεστε, έφερνε σας τζιαι ετρώετε τζιαι εσείς εν ξέρετε, τι του κάνετε; Η μάμα μου και ο παπάς μου έμεναν μαζί, είχαν και το μωρό μαζί τους και

“

Η μάμα μου ήταν ποδύ ανστηρή, έδωσε ο ήλιος, ούτε να βγεις έξω, ούτε να πάεις στη γειτόνισσα. Όταν αρβανιιάστηκα ήμουν ελεύθερη πια, μπορούσα να πάω όπου ήθελα.

το φρόντιζαν, μετά οι Τούρκοι συνέλαβαν τον πατέρα μου και η μάμα μου με το μωρό πήγε στο σπίτι της Κορωνούς, σε αυτό το σπίτι μαζεύτηκαν και άλλες γυναίκες. Οι Τούρκοι δεν είπαν στη μάμα μου πού τον πήραν, τι του έκαναν, για κάποιο διάστημα ήταν μαζί στην εκκλησία του αγίου Χαραλάμπους, μετά τους χώρισαν.

-Δεν μάθατε τι έγινε;

-Ο Μιχάλης Κασιής μάς είπε ότι βρήκε κάποιο χωριανό μας Τούρκο, και του είπε εκεί στο μαγαζί του Φελλά εσυνάξαν όλους τους άντρες και σκοτώσαν κάποιους από αυτούς. Ο Πέπες εφώναζε: «Εν τούτη η ειρήνη που εν να κάμετε; Τζιαι εσείς σκοτώνετε τον κόσμο»; Και τον έπαιξαν, μάς είπε ο Κασιής, όπως του είπε ο Τούρκος στην Αγγλία. Όμως, όπως μου είπε η μάμα μου, τον πατέρα μου τον έπαιρναν καθημερινά οι Τούρκοι στον ραδιοσταθμό του Μπαϊράκ να τους μεταφράσει γιατί ήξερε και τουρκικά και αγγλικά. Τον έπαιρναν και

Μας ρωτούσαν οι χωριανοί ποιο μωρό αφήσαμε, εγώ τους είπα ότι δεν αφήσαμε κανένα μωρό, το μωρό που επήρε η μάμα μου ήταν από τις συγγενιστές της, στο σπίτι του Χάμπου του Λούκα που τους εσκότωσαν όλους οι Τούρκοι, πήγε η μάμα μου και ο παπός μου και πήραν το μωρό και το περριποιήθηκαν.

τον έφερναν κάθε μέρα. Μια μέρα δεν τον έφεραν.

-Εσύ, κυρία Ανδριανού, όλο αυτό πόσο το αισθάνθηκες;

-Αρρωστήσαμε κι εγώ και η μάνα μου...

-Όμως η μάνα σου είχε το κουράγιο να σώσει το μωρό, να κάνει ό,τι μπορούσε, να σώσει μια ζωή....

-Ναι, όταν ήλθε στις ελεύθερες περιοχές το παρέδωσε στον πατέρα του. Όταν πήγε στο σπίτι του Χάμπου, τους βρήκε όλους σκοτωμένους εκτός από το μωρό, η Νίτσου ζούσε, ήταν λοχισμένη. Ο παπός μου και η μάμα μου τη μετέφεραν στο σπίτι της Ελένης της Αντζιελούς, εκεί ήταν ο γιατρός ο επονομαζόμενος γιατράκκος από τη Χρυσίδα, και έσαζε τις πληγές της. Δυστυχώς, πέθανε η Νίτσου και την έθαψαν εκεί στις παπουτσοσυτζιές της Ελένης της Αντζιελούς. Η μάνα μου μου είπε ότι πήρε ένα φουστάνι από τα δικά μου και της το φόρεσε. Ήρθαν και μάς ρώτησαν από την

υπηρεσία αγνοουμένων, τους είπαμε ό,τι ξέραμε, πήγαν έσκαψαν αλλά δυστυχώς δεν τη βρήκαν.

Σε αυτό το σημείο ο γιος της Αντριανούς, ο Νίκος Κελεπέσιης, ο οποίος ακούει προσεκτικά τη διήγηση της μητέρας του, νιώθει την ανάγκη να παρέμβει:

«Τον παππού τον έπαιρναν οι Τούρκοι κάθε πρωί, στον Μπαϊράκ και μετέφραζε. Τη μέρα που αποφασίστηκε ότι θα επιστρέψει η γιαγιά με το μωρό, εκείνο το πρωί η γιαγιά ήλθε στη Λευκωσία και ο παππούς εξαφανίστηκε». Ο Νίκος απευθύνεται στη μητέρα του, θέλοντας να ξεκαθαρίσει η εικόνα γύρω από τον χαμό του παππού του: «Μάμα, δεν σου είπαν ότι τον παππού τον σκοτώσαν με άλλους κάπου στην παλιά Λευκωσία; Εκείνο το πρωί που χώρισε ο παππούς από την γιαγιά, όπως μάς είπε η γιαγιά, τον παππού τον πήραν στον Μπαϊράκ, και είπαν στην γιαγιά: «Εσύ φεύγεις με το μωρό, θα σε πάμε στη Λευκωσία». Ο παππούς όμως δεν επέστρεψε, έτσι έγινε ο χωρισμός. Αυτό έγινε στα μέσα του Σεπτέμβρη. Η γιαγιά μου, επειδή ο παππούς δούλευε στον Μπαϊράκ, είχε μια ελπίδα ότι ήταν ζωντανός και παρακολουθούσε μαζί με τη μάνα μου, μανιωδώς τον Μπαϊράκ. Μια μέρα και αυτό το αναφέραμε και στα Ηνωμένα Έθνη και στον Πέτρο Στυλιανού, άκουσαν το εξής: «Ο επιστολογράφος μας από το Νέο Χωρίο Κυθρέας, του οποίου το όνομα για ευνόητους λόγους δεν θα αποκαλύψουμε, μίλησε και είπε ότι είμαστε αδέρφια. Εγώ ήμουν στην Β΄ Γυμνασίου, 14 χρόνων, δηλαδή το 1978, και είδα την μάνα μου και την γιαγιά μου να χτυπιούνται και να ολοφύρονται μόλις το άκουσαν αυτό, πιστεύοντας ότι μάς έστειλε με πλάγιο τρόπο ένα μήνυμα. Ξέρω ότι οι Τούρκοι έκαναν εκτελέσεις σε μια παλιά αποθήκη στην παλιά Λευκωσία και η μεγαλύτερη πιθανότητα είναι ότι εκεί εκτελέστηκε και ο παππούς μου.

Η ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑ ΣΤΟ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ

«Ο θεός μου μου είπε ότι η φωτογραφία με το μωρό στο γραμματόσημο είναι η γιαγιά μου και ότι τη φωτογράφι-

σε ο δημοσιογράφος Λάζαρος Μαύρος, ωστόσο υπάρχει ένας κύριος ο οποίος διεκδίκησε τα πνευματικά δικαιώματα της φωτογραφίας και ισχυρίστηκε ότι το μωρό της φωτογραφίας είναι το μωρό του. Εμείς, ως οικογένεια δεν μπήκαμε σε όλη αυτή τη διαδικασία, ο γιος μου έκανε μια έρευνα και λέει ότι είναι η γιαγιά του. Τα ρούχα που φορεί το μωρό είναι τα βαφτιστικά τα δικά μου».

Η κουβέντα μας με την κα Αντριάναού συνεχίζεται, με την ατμόσφαιρα να είναι βαριά... Βρεθήκαμε για ακόμη μία φορά μάρτυρες ενός δράματος, που δεν μπορεί να αφήσει κανέναν ασυγκίνητο.

–Κυρία Ανδριανού, από όλα αυτά που συνέβησαν, το χωριό το θυμάσαι ακόμα;

–Καλό εν το θυμούμαι, παδκιά παδκιά, το θυμούμαι,

–Τι σε χαροποιεί άμα το θυμάσαι, πες μας μια ευχάριστη ανάμνηση.

–Η ευχάριστη ανάμνηση είναι που έκαμα μωρά γιατί άργησα να κάνω μωρά, τελικά έκανα τρεις γιους.

–Θα ξαναπήγαίνες στο χωριό για να μείνεις αν λυνόταν το Κυπριακό;

–Λαλώ ότι πάω, αλλά η αλήθεια είναι να πάω, ποιον να πάω να βρω, θα βρω καμιά συγγένισσα μου, καμιά γειτόνισσα μου, καμιά φίλη μου, πέθαναν όλοι, η Βασιλική, οι Ππίνες, ούλες επεθάναν. Τι θα πάω να κάνω; Λαλούμεν, πάμε, αλλά εν πάμεν.

Ο Νίκος Κελεπέσινης έφυγε από το χωριό παιδί, 10 χρονών. Ένα παιδί που όπως εκατοντάδες άλλα, απ' όλη την κατεχόμενη σήμερα Κύπρο, έχασε σε μερικές μόνο ώρες, την παιδικότητά του.

–Νίκο, εσύ πόσο χρονών ήσουν όταν φύγατε; Τι θυμάσαι;

–Ήμουν 10 χρονών και θυμάμαι τα πάντα, έχω πολύ όμορφες εικόνες από το χωριό, περνούσαμε πολύ ωραία, γι' αυτό επέλεξα να μην πάω, γιατί έχω τρομερά όμορφες εικόνες και αναμνήσεις, πήγε ο μεγαλύτερος μου αδελφός ο Άκης με τη μάνα μου. Θυμούμαι το δώρο που μου έφερε ο νονός μου, ένα όπλο που έβγαζε σπίθες. Έπεσα στο αυλάκι, και «πυροβόλησα» τον γέρο τον

Νικόλα που καθόταν στο ξωπόρτι του σε ένα σκαμνί. Ο γέρο Νικόλας έπεσε κάτω προσποιούμενος τον νεκρό. Τρέχω στο σπίτι και φωνάζω στον αδελφό μου Άκη ότι σκότωσα τον γέρο Νικόλα. Βγαίνει έξω ο Άκης και του φώναζε να σπκωθεί. Ο γέρος τίποτε, ξαπλωμένος στο έδαφος προσποιούμενος τον νεκρό. Τελικά ήλθε ο παππούς μου και του είπε να σπκωθεί γιατί αρχίσαμε να κλαίμε.

Μια άλλη ανάμνηση είναι ο ελιόμυλος, η γειτονιά του μύλου που είχε ποδοσφαιρική ομάδα, με προπονητή τον Σοφοκλή, γιο του Χατζή και της Κουκλούς, να μας μαζέψει να κάνουμε προπόνηση, να παίξουμε ποδόσφαιρο με την ομάδα της βαλανιάς, ήταν όμορφα, να πάμε στη Βώνη να αγοράσουμε σκάγια για το λάστιχο που κυνηγούσαμε στρουθούς. Πολύ όμορφες εικόνες, ήμουν στην Ε' τάξη του δημοτικού.

–Από τη μέρα που φύγατε τι θυμάσαι;

–Το πιο χαρακτηριστικό είναι η ατάκα του παππού μου: «Πηγαίνετε να φύγετε,

“

Η μάμα μου και ο παπás μου δεν έφευγαν. Λάμινετε στο καδó, ίζιαι εμάς εν μας πειράζουν οι Τούρτζιοι, ενόμijεν ότι δεν θα ιον πειράζουν οι Τούρτζιοι...

Τα κέρφια

–Από την ΕΟΚΑ τι θυμάσαι;

–Θυμάμαι που τους έπιαναν οι Εγγλέζοι, τους έπαιρναν στο σχολείο και τους έδερναν, θυμούμαι το πρώτο κέρφιο, εκείνη την ημέρα ήταν ο γάμος του Χρίστου Κοκονή με τη Χρυσούλα του Κωσταρή, έβαλαν πόμπα νομίζω στα Δκιο Γιοφύρκα, και έκαναν κέρφιο, στους γάμους όλοι έπαιρναν τα τραπέζια τους, μετά από δυο μέρες που έληξε το κέρφιο, πήγαμε και πήραμε τα τραπέζια μας. Θυμούμαι που είχε και δεύτερο κέρφιο, που κράτησε πιο πολλές μέρες και οι άντρες για να σμίξουν, να κάνουν παρέα, επετάσσουνταν που τους τοίχους, για να μη βγουν στον δρόμο. Μια μέρα πήγε η μάνα μου να φέρει νερό, και οι Εγγλέζοι προέταξαν τα όπλα τους. Τους έδειξε την κούζα και τους είπε: «Πάω να φέρω νερό να πιουν τα μωρά μου». Τελικά την άφησαν. Η βρύση ήταν μια μικρή φουντανούα, που την έβαλαν οι κάτοικοι της γειτονιάς, απέναντι από το σπίτι του Σιόρρη. Όταν είχε κέρφιο αφήναν μόνο τις γυναίκες μια ώρα να πάνε στο συνεργατικό για να ψωνίσουν. Θυμούμαι αυτούς που συλλαμβάνανε τους έπαιρναν στην Κυθρέα, στον Κεφαλόβρυσο, συνέλαβαν και τον πατέρα μου, τους πήραν στην Κυθρέα και τους βασάνισαν, ο πατέρας μου έκανε δυο νύχτες.

“

*Λαδὺν ὅτι πάω,
αδδᾶ ἡ ἀδῆ-
θεια εἶναι να
πάω, ποιον να
πάω να βρω,
θα βρω καμιά
συγγένισσα
μου, καμιά
γειπόνισσα
μου, καμιά φί-
δη μου, πέθα-
ναν ὁδοί.*

εμεῖς θα μείνουμε, αν πρέπει να κάνουμε κάτι θα κάνουμε. Θα φύγουμε. Και η γιαγιά εἶπε: «Δεν θα μπούμε τόσο πολλοί σε ένα αυτοκίνητο, μπορεί να χαλάσει και να μείνουμε οὔλλοι και να ταλαιπωρηθεῖτε. Να φύγετε». Αυτό δεν θα το ξεχάσω ποτέ, ὅπως δεν θα ξεχάσω τις δύο βόμβες που έπεσαν ὅταν προχωρήσαμε και εἴμαστε κοντά το Τραχῶνι. Το εἶδαμε ὅλοι και εἶπα: «Πάει ετέλειωσε». Θυμῶμαι ἐπίσης τον πατέρα μου που επέμενε ὅτι πρέπει να πάμε στα βουνά.

Στην αφήγηση του Νίκου, παραμβαίνει με τη σειρά της η Αντριάνα και συμπληρώνει: «Πήγαμε σε ένα μικρό χωριό της Πιτσιλιάς στο Σαράντι, ὅτε μπακάλικό εἶχε, ὅτε τίποτε, φύγαμε και πήγαμε στον Πολύστυπο. Εκεί βρήκαμε τον γιο του Κουσιουμή και μας βοήθησε να βρούμε σπίτι, σε ένα δωμάτιο

κάποιου φίλου του που ἦταν γεμάτο με φουντούκια και αθάσια, αδειάσαμε την κἀμαρη αυτή και μέναμε μέσα, μείναμε 3-4 μήνες».

–Όταν σου εἶπαν φεύγουμε, κατάλαβες τι συνέβαινε;

–Για να καταλάβετε, εμεῖς για μερικές μέρες πηγαίναμε και βοηθούσαμε τους στρατιῶτες και γεμίζαμε σακιά με χώμα και ἄμμο, μας ἔπαιρνε ο Προκόπης, με τον παππού μου τον Νικόλα, ἤμουν πολύ συνδεδεμένοι, και μας ἐξηγοῦσε. Μας εἶπε ἀπὸ την προηγούμενη νύχτα, ὅτι οἱ Τούρκοι θα κάνουν εἰσβολή στην Κύπρο, γιατί το ἄκουσε στο BBC, αὐτό τον Ιούλιο, μετὰ μας εἶπε και για τη β' φάση της εἰσβολῆς τον Αὐγουστο, μάλιστα καβγάδιζε με τον πατέρα μου, του ἔλεγε: «Ρε Κωστή, πρέπει να φύγετε και να πάρετε και πράματα». Ο πατέρας μου

αρνείτο και του έλεγε ότι θα μας κατηγορούσαν για προδότες αν φεύγαμε. Εκείνο το πρωί, στις 5, έδωσε εντολή ο πατέρας μου να φύγουμε, γιατί στο τέλος πίστεψε τον πεθερό του, τον παππού μου, γιατί του είχε πει για την πρώτη εισβολή και επαληθεύτηκε, οπότε το κατάλαβε, δεν δεχόταν όμως να φύγουμε μεταξύτες πρώτης και της δεύτερης εισβολής.

Η κα Ανδριανού προσθέτει: «Θυμώμαι που ήλθε ο Χαράλαμπος Ζερβός, αδελφός του Σοφόκλη, να μας φέρει γάλα και του είπε: “Να πάρεις την γυναίκα σου και τα παιδιά σου και να φύγεις, ακούεις τι κάμνουν οι Τούρκοι”».

Ο Νίκος συνεχίζει: «Εμείς δεν ταλαιπωρηθήκαμε ιδιαίτερα, πέραν του μαρτυρίου με τον παππού μου. Και τούτο γιατί ο παπός έκαμνε μια πολυκατοικία στη λεωφόρο Κέννεντυ, εκεί που είναι το ΑΚΗΣ ΕΞΠΡΕΣ, και του φώναξε ο ιδιοκτήτης να την τελειώσουν γρήγορα για να βάλουν κόσμο μέσα, και μας έδωσε χώρο εκεί και μείναμε. Εντάξει μας διατυλόμενιχαν «εν τα προσφυγούδκια».

–Νίκο, τι δεν πήρες μαζί σου που θα ήθελες να πάρεις κι δεν το πήρες;

–Μια φωτογραφία, τίποτε άλλο

ΤΖΙΑΙ ΤΑ ΣΙΤΑΡΚΑ ΤΖΙΑΙ ΤΑ ΚΡΙΘΘΑΡΚΑ

–Θυμάσαι αν στο χωριό είχε κάποιο Τούρκο που πουλούσε πιάτα, ποτήρια, κούζες;

–Ναι είχε, ήταν ο ανυπόλυτος, ήταν από τη Λευκωσία, η πεθερά του ήταν Νιοχωρίτισσα, ερχόταν με το τρένο, δεχόταν πληρωμή και με αβγά. Η μάνα μου εφάνισκε και μου έδινε τις θηλιές και τις έπαιρνα σε αυτή την Τουρκάλα που είχε δουλάππι και της έκανε τα κανιά, εκάννιζε της, και πηγαίναμε και τα φέρναμε τα καννιά. Η Τουρκάλα αυτή είχε μια κόρη που φάνισκε πολύ γρήγορα.

–Είχατε καλές σχέσεις με τους Τούρκους

–Φυσικά είχαμε, η μάνα μου με έστειλε σε ένα Τούρκο που πουλούσε νήματα, να της φέρω 12 θηλιές με νήματα για να υφάνει στον αργαλειό. Όταν πήγα η κόρη του Τούρκου μου μέτρησε τις θηλιές στα τουρκικά, πηρ, ικκί, τουρτζ, ντορτζ κ.λπ., στην επιστροφή μετρούσα κι εγώ στα τουρκικά, οπότε η μάνα μου,

μου είπε: «Σε έστειλα στην Τουρκάλα κι εσύ έμαθες τα τουρκικά»; Το μαγαζί του Τούρκου ήταν στη Λευκωσία αλλά πουλούσε και στο χωριό.

–Είχε ένα Τούρκο ζητιάνο;

–Ναι είχε ένα τον Κοτσίνην, είχε κι ένα ππιριλλοπόα, ο οποίος είχε ένα ψηλό γαϊδούρι, και δεν κατέβαινε από το γαϊδούρι τον έλεγαν ππιριλλοπόα, γιατί τα πόδια του δεν είχαν δάκτυλα, ήταν σαν ππιρίλλες, όταν ερχόταν τρέχαμε τα παιδιά να τον δούμε που ήταν παράξενα τα πόδια του, μάλιστα οι ποδίνες του ήταν στρογγύλες, πρέπει να τις παράγγελλε στον τσαγκάρη, νομίζω ήταν από το Μπευκίο.

–Θυμάσαι που έφυγαν οι Τούρκοι από το χωριό,

–Ναι, θυμώμαι είχε και πλούσιους που έφυγαν με τα άλογά τους, τις καρρέττες τους, έμειναν μόνο δύο γέροι, η Ναζίφη και ο άντρας της, ύστερα έφυγαν και εκείνοι. Ωστόσο, η Ναζίφη ερχόταν τακτικά και πουλούσε διάφορα πράγματα, τη βοηθούσαν όλοι οι χωριανοί μας.

–Όταν έφυγαν οι Τούρκοι από το χωριό τι έγιναν τα σπίτια τους;

–Τι να πούμε, οι δικοί μας τα ερήμαξαν, άλλοι μετέφεραν στον ώμο τους τα τραπέζια, άλλοι έβγαζαν τα πορτοπαράθυρά τους. Ύστερα που ήρταν οι Τούρτζιοι το '74, έκαναν τα ίδια, επήραν τζιαί τα σιτάρκα τζιαί τα κριθθάρκα.

–Θυμάσαι την τζαμή;

–Ναι την θυμώμαι, δίπλα είχε σχολείο, στην τζαμή μας έστελλαν οι δασκάλοι μας και μας έδιναν σπόρους – οι Τούρκοι είχαν καλούς σπόρους – και τους φυτεύαμε στον κήπο του σχολείου μας. Ο κάθε μαθητής είχε το λασάνι του, με την ταπελλούα με το όνομά του πάνω και τι φυτό φυτέψαμε. Θυμώμαι που οι Τούρκοι μου έδωσαν σπόρο χασκάσια, το χασίσι δηλαδή, και τους φύτεψα και πώς μάθαμε ότι ήταν ναρκωτικά, χασίσι; Στην Κυθρέα έκτισαν ένα κέντρο σε σχήμα πλοίου, και στον κήπο φύτεψαν χασκάσια, οι αστυνομικοί δίπλα έπιναν τον καφέ τους και δεν ήξεραν τίποτε. Ύστερα τους έδωσαν την πληροφορία ότι ήταν ναρκωτικά και τα ξερίζωσαν, τα απαγόρευσαν.

“

*Η μάνα μου
με έστειλε σε
ένα Τούρκο
που πουλούσε
νήματα, να της
φέρω 12 θη-
λιές με νήματα
για να υφάνει
στον αργαλειό.
Όταν πήγα
η κόρη του
Τούρκου μου
μέτρησε τις θη-
λιές στα τουρ-
κικά, πηρ, ικκί,
τουρτζ, ντορτζ
κ.λπ.*

«Ο καμός μου ήταν τα γράμματα, αρέσκαν μου τα γράμματα»

*Η Μαρία Νικολαΐδου Κούννου ανιστορεί
τη ζωή της στο αγαπημένο της χωριό*

ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ ΣΤΟΥΣ ΧΡΙΣΤΟ ΛΑΜΠΡΙΑ
ΚΑΙ ΑΠΟΣΤΟΛΟ Γ. ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗ

Απόγευμα, σε κάποιον συνοικισμό της πρωτεύουσας, συναντήσαμε τη Μαρίτσα Κούννου, η οποία μας υποδέχθηκε στο σπίτι της με τη γνωστή νιοχωρίτικη φιλοξενία. Έτοιμη να μάς διηγηθεί ιστορίες από τη νιοτή της, το χωριό της, τις χαρές και τις λύπες της. Κι εμείς από την άλλη έτοιμοι να ακούσουμε, να ρωτήσουμε, για να μάθουμε. Και κάθε φορά, από κάθε σπίτι φεύγουμε πιο πλούσιοι, και σε πληροφορίες και σε συναισθήματα. Έτσι και αυτή τη φορά, η Μαρίτσα Κούννου μάς δώρισε απλόχερα νιοχωρίτικες κουβέντες, χείμαρρος σε όσα αισθανόταν ότι είχαν αξία, φειδωλή σε όσα δεν άξιζαν να ειπωθούν –κατά την κρίση της και πάνω απ’ όλα ειλικρινής. Κυρία Μαρία, σε ευχαριστούμε.

–Κυρία Μαρίτσα, μιλήστε μας για την οικογένειά σας...

–Είμαι η Μαρία Νικολαΐδου Κούννου, γεννήθηκα στις 27 Ιανουαρίου 1942. Γονείς μου είναι ο Χρίστος Κούννος και η Ρεβέκκα, κόρη του Μαννάρη. Είμαστε οκτώ αδέρφια, έξι γιούδες και δυο κόρες, ο Ντορζής, ο Αντρέας, ο Σαββής,

ο Κυριάκος, η Μαρία, ο Χαμπής, ο Γιακουμής και η Κικού.

–Το πατρικό σου σπίτι σε ποια γειτονιά ήταν;

–Ήταν στη μέση του χωριού, εκεί που ήταν το σπίτι του παλιομούχταρου, του Μακρόκλα. Γείτονές μας ήταν ο Παπαγιάννης, που ήταν αδελφός του παππού μου του Μαννάρη, οι αυλές μας ήταν ανοιχτές, ο Φώκας, η Κκουλλού...

–Ο πατέρας σου τι δουλειά έκανε;

–Ο πατέρας μου ήταν ρεσπέρης, γεωργοκτηνοτρόφος, είχε κοπάδι, 120 κομμάτια, 80 πρόβατα, και 40 αιγες.

–Πού πήγες δημοτικό σχολείο. Θυμάσαι τους δασκάλους σου, τις συμμαθήτριές/τές σου;

–Το σχολείο ήταν εκείνο που έκανε το σινεμά ο Χρ. Κοκονής. Δάσκαλοί μας ήταν η κυρία Αθηνούλα, ο Αντρέας Τσιάρτας, ο κύριος Ευριπίδης, ήταν ξένος, καθόταν πάνω στο ανωούι, που ήταν στην αυλή του σχολείου. Εμένα με αγαπούσε πολύ ο κ. Ευριπίδης, ήμουν στην Γ’ τάξη και μου έδινε την κουζούα του να τη γεμίσω νερό από τη φουντάνα, που ήταν απέναντι από το σχολείο, δίπλα από το σπίτι της Πασαντούς, αλλά δεν έτρεχε και πήγαινα σε άλλη βρύση. Συμμαθήτριές μου ήταν η Ερατώ, η Ελλού του Προφήτη, η δασκάλα η Αθανασία, η Πεπού του Κουνή, ο Στυλλής του Γιάγκου, ο Ρένος, ο Μίθυλλος...

–Στο σχολείο κάνατε και γιορτές, παρελάσεις;

–Όχι δεν κάναμε, αλλά που μας έδωσαν το φλιτζάνι της βασιλίσσας της Αγγλίας, το 1953, το πετάξαμε!

–Πήγες και στις έξι τάξεις;

–Πήγα ως την Στ’ τάξη, όμως ως τη Λαμπρή, γιατί ξεκίνησε το θέρος και οι γονείς μου με πήραν στο θέρος. Είχαμε θεριστική μηχανή, πρώτα με τα βόδια και ύστερα με το τράκτορ, καθόταν ένας στο τράκτορ κι ένας στη μηχανή και έριφκε αγκάλες, τις οποίες έπαιρναν οι γυναίκες και τις έδεναν δεμάτια. Ο πατέρας δεν έκανε πολύ καιρό με τα βούδκια, έπιασε καινούργιο τράκτορ, το έφερε από την Τσεχοσλοβακία.

“

Είχαμε ένα χωράφι στον Καραπέτρο, που ήταν κοντά στο τρένο, κάτω από τα δέντρα στην σκιά, βάζαμε τις κούζες, μου έδεγαν να πάω να φέρω τις κούζες κι εγώ δεν πήγαινα γιατί φοβόμουν το ζεστό νερό που εκσφενδόνιζε το τρένο.

Ο Ντίνος και Μαρίτσα
(Κούννου) Νικολαΐδη.

Ο ΤΕΛΕΥΤΑΙΟΣ ΠΑΡΑΔΟΣΙΑΚΟΣ ΓΑΜΟΣ

–**Πότε αρραβωνιάστηκες;**

–Αρραβωνιάστηκα τον Νιόβρη του 1968 και το 1969 παντρεύτηκα. Ο άντρας μου ήταν γέννημα της χώρας, οι γονείς του ήταν από το Παλιομέτοχο. Μου τον προξένεψε ένας κουμπάρος μου, ο Τάσος, ο γαμπρός του Κολοκάση, που δούλευαν μαζί στην εταιρεία ειδών υγιεινής ΓΕΒΟ. Τον Τάσο εκάρτωσεν τον ο Σαββής του Μαρωνίτη, που ήταν αστυνομός στο Βαρώσι. Μου έχτισε σπίτι ο

πατέρας μου, απέναντι από το σπίτι του Νικολή του Πίσιση. Εγεμώσαμε κρεβάτι, θυμούμαι που ούλλο το Τραχώνι ήλθε στο γέμισμα του κρεβατιού, τα τραπέζια που έφεραν πολλοί χωριανοί, τα στρώσαμε κάτω από τις ελιές. Μπορώ να πω ότι ήταν ο τελευταίος γάμος που έγινε με τον παραδοσιακό αυτό τρόπο.

–**Τι φαγητά μαγείρευες;**

–Από όλα μαγείρευα, έκαμνα τραχανά, τσιορβά, τρι, σιλάρι, με το σιλάρι κάναμε πιτούδες, κοτζιακαρούες τις ελαλούσαμε. Έκαμνα και μούγκρα είτε με το κου-

νουπίδι, είτε με το κραμπί, στη μούγκρα χρησιμοποιούσαμε προζύμι και σινάπι, την τρώγαμε την Καθαρά Δευτέρα. Μακαρόνια με τα σκλινίτζια έκαμνε η μάνα μου.

–Θυμάσαι σε ποια χωράφια πήγαινες;

–Όπου είχαμε, στον Καννούτερη, στην Παλιοκλησιά, ποτζειίθε του ποταμού, στο Κουρούκκοϊ, στον Βούναρο της Μίας Μηλιάς, στον Τσιακκουλλούτερη...

–Στην Παλιοκλησιά, είχε καμιά εκκλησία;

–Ήταν ο Άγιος Θεόδωρος, θυμούμαι που πηγαίναμε στο θέρος και που βγάζαμε ρόβκια, πάντα έπρεπε να πάμε να προσκυνήσουμε.

ΤΟ ΠΑΝΗΓΥΡΙ ΤΟΥ ΑΗ ΘΕΟΔΩΡΟΥ

–Κάνανε και πανηγύρι;

–Ναι, τη δεύτερη Κυριακή του Οκτώβρη, διότι η μέρα του είναι 8 του Φεβράρη, μες στον χειμώνα και δεν μπορούσαμε να πάμε. Ένα-δύο χρόνια πριν από την εισβολή ψήνανε και οφτά, επίσης έκαναν λοκμάδες...

–Πήγαιναν από την προηγούμενη μέρα;

–Ο κόσμος ο πολύς πήγαινε Κυριακή, από την προηγούμενη στον εσπερινό, πήγαιναν ο παπάς, οι ψαλτάδες, εγώ που ήμουν μιτσιά, πήγαινα με τον παππού μου τον παπά, τον Παπαγιάννη. Στρώναμε χαμέ παπλώματα τζιαι ετζοιμούμαστε. Θυμούμαι τζιαι την κόρη του παπά την Δεσποινού με τον άντρα της τον Γιακουμή. Το εκκλησάκι μέσα είχε εικονοστάσι και αγία τράπεζα.

Η κα Μαρίτσα, με αφορμή τον Παπαγιάννη, συνεχίζει την αφήγησή της...

–Με τον παπά μέναμε στην ίδια αυλή, ο πατέρας του ήταν ο Ντορζής με το νάμι, την μισή αυλή τζιαι την μίαν την καμάρα με τον ηλιακό, την έδωσε του παππού μου, τζιαι τα άλλα μισά έδωκεν τα του Παπαγιάννη, τζιαι έδωκεν τζιαι του Μακρόκλα. Ενώνετο με την αυλή μας και τα χώρισε η στράτα που εκάμασιν, έκτισε τζειμέσα τζιαι ο Μακρόκλας, εκάθουνταν τζιαι οι τρεις κοντά-κοντά. Ύστερα ο παππούς μου που άρμασε την

μάνα μου, το πατρικό της στετές μου ήταν ποτζειί που ήταν της Σαλλαγκούς, στη βαλανιά. Επήεν ο παππούς μου έσω του τζιαι εδώκαν τα της μάνας μου. Ο παπάς το μισό το έδωκε της Πατούς, το άλλο καθόταν ο ίδιος. Ο παπάς τζιαι η παπαδκιά είχαν με σαν την κόρη τους, τζιαι εγώ ό,τι εθέλαν εφωνάζαν μου και τους το έπαιρνα. Θυμούμαι όταν περνούσε το τρένο, που έσερνε βαγόνια, εκσφενδόνιζε χοχλαστό νερό. Είχαμε ένα χωράφι στον Καράπετρο, που ήταν κοντά στο τρένο, κάτω από τα δέντρα στην σκιά, βάζαμε τις κούζες, μου έλεγαν να πάω να φέρω τις κούζες κι εγώ δεν πήγαινα γιατί φοβόμουν το ζεστό νερό που εκσφενδόνιζε το τρένο.

–Οι θεριστάδες τι φαγητό έτρωγαν;

–Πιλάφι πουργούρι, ελιές μαύρες, γιαούρτι, χαλούμια, μπουκκώματα τζιαι μεσημέρκα, πατάτες βραστές σαλάτα, κουτσιά.

ΟΙ ΕΛΙΕΣ ΠΟΥ ΕΒΓΑΙΝΑΝ ΉΤΑΝ ΑΡΦΑΕΣ ΜΕ ΤΟ ΚΑΜΠΑΝΑΡΚΟ

–Μετά το σχολείο σε έστειλαν να μάθεις καμιά τέχνη;

–Εγώ έμεινα σπίτι και βοηθούσα στις δουλειές, αλάτιζα ελιές, έβκαίνα πάνω στη μούττη της ελιάς, οι ελιές που έβγαιναν ήταν αρφάες με το καμπαναρκό. Η

“

Όταν πήγαινα να σαρίσω την μάντρα, πριύτα περνούσα από τον Πρόδρομο, να τον σαρίσω, να προσκυνήσω και μεϊά να πάω στην μάντρα.

“

*Εγώ έμεινα
σπίι και βο-
νούσα στις
δουλειές,
αδάησα εδής,
έβκαίνα πάνω
στη μούιτη της
εδιάς, οι εδής
που έβγαίναν
ήταν αρφάες
με το καμπα-
ναρκό.*

μάνα μου με έμαθε να κάνω χαλούμια, έβραζα 40-50 οκάδες πρόβειο γάλα μέσα στο χαρτζί, μετά αγοράσαμε και αγελάδες. Όμως, ο καμός μου ήταν τα γράμματα, αρέσκαν μου τα γράμματα, ήμουν καλή, εδκιάβαζα, ο Λέβας είπε του πατέρα μου να με στείλει στο σχολείο. Όμως η μάνα μου έλεγε: «Να σκαπουλάρει λλίον τζιαι να πιάσει τα σιέρκα μου, όι να πάει σχολείο». Ο πατέρας μου έλεγε: «Εχω μάλι να της δώσω, όι να πάει στα σχολεία». Είχα έξι αδελφούς πιο μεγάλους από μένα, εγώ να τους πλύνω, να τους σιδερώσω. Βοηθούσα και στα χωράφια, να τσαπίσω, εβάλλαμε κραμπιά, κουνουπίδια...

–Το χωριό είχε σινεμά;

–Ναι, είχε δύο, του Χρ. Κοκονή και του Χαμπή του Γιώργα, στην αρχή πήγαινα, μετά που έκανα τα μωρά, πηγαίναμε Κυριακή απόγευμα. Όταν ήμουν ελεύθερη πήγαινα σινεμά στην Κυθρέα, με έπαιρναν οι αδελφοί μου.

–Κάνατε και σουσες αφού είχε καμάρα το σπίτι;

–Δεν κάναμε σουσες σπίτι μας, γιατί ήταν όλο γιούες, ποιες κοπέλες θα έρχονταν με τόσους αρσενικούς... Εγώ πήγαινα στου Σαββή του Σκουλιά, ο οποίος ήταν πρώτα ξαδέλφια με τον πατέρα μου. Τραγουδούσαμε διάφορα τραγούδια, όπως τη «Λενιώ», «Μη με στείλεις μάνα στην Αμερική»... τραγουδούσαμε και στα θέρη, που βγάσαμε φαβέττα, ρόβι.

–Θυμάσαι τους μπακάληδες;

–Ναι, ήταν ο Τρίγγος, ο Χαμπής του Γιώργα, ο Μένοικος, δυο συνεργατικά, στο ένα ο Στέκας, ο Παφουρής και ο Χαμπής του παπά.

–Είχατε καμιά πρακτική γιάτρενα;

–Ηταν η Βασίλα, όταν χτυπούσαμε το χέρι μας, μας έπαιρναν στην Βασίλα και το έδενε.

–Μαμμού είχε το χωριό;

–Όχι, δεν είχαμε, είχε μια μαμμού, η Μαρίτσα, από το Παλαϊκυθρο. Για ένα διάστημα έμενε στη θεία μου την Θεωρού.

–Παπλωμάτινα είχατε;

–Ναι, η Σαλλαγκού και η Μαρίτσα του Μοναχού. Στο γάμο μου τα παπλωμάτα μου τα έραψε η Σαλλαγκού, που ήταν πρώτη εξαδέλφη της μάνας μου.

–Θυμάσαι την εκκλησία του Πρόδρομου;

–Ναι την θυμούμαι, δίπλα ήταν η μάντρα μας. Όταν πήγαινα να σαρίσω την μάντρα, πρώτα περνούσα από τον Πρόδρομο, να τον σαρίσω, να προσκυνήσω και μετά να πάω στην μάντρα. Θυμούμαι που πάνω στο ταβάνι του είχε 31 νομίζω πιάτα. Πού με έχανε, πού με έβρισκες, ήμουν στον Πρόδρομο. Ήμουν της εκκλησίας.

–Θυμάσαι αν έκαναν οικοδομικές εργασίες στον Πρόδρομο;

–Θυμούμαι που εκάμαν τον ηλιακό, ήμουν μικρή, αλλά δεν έβαλαν ούτε κάγκελα ούτε τίποτε, εκάμαν και τοίχο, γύρω, πριν να μπεις του κάγκελου, είχε τριμιθιά, έκαμνε κάτι κόκκινα μικρά σαν τα κόνναρα, και μαλώναμε ποιος θα τα κόψει.

–Πήγαινες στην ΟΧΕΝ;

–Ναι, πήγαινα, ήμουν εφτά χρόνια στην επιτροπή της ΟΧΕΝ. Ήταν οι κόρες του Βακανά, η Μαρία και η Ελενού, η Ερατώ, η Πεπού του Κουνή, με την Πεπού εν τζιαι χωρίζαμε, επαίξαμε και δράμα στο σχολείο, νομίζω οι σταυρετοί, εγώ ήμουν αστυνομικά Εγγλέζα, δεν έμπαινε καμιά γιατί θα την έλεγαν προδότρα, τελικά μπήκα εγώ. Τότε ήμουν 16-17 χρονών. Κάναμε γιορτή τα Χριστούγεννα, στολίζαμε το δέντρο, κερδίζαμε και μικρά δώρα.

–Πηγαίνατε σε μνημόσυνα πρώων της ΕΟΚΑ με το λεωφορείο;

–Ναι, πηγαίναμε, εγώ ήμουν σημαioφόρος. Πήγαμε στο μνημόσυνο του Καραολή στο Παλαιχώρι, οδηγός του λεωφορείου ήταν ο Λοΐζος, θυμούμαι ήταν κακοκαιρία, χιόνιζε, ήταν τόσο πολύς ο κόσμος, που είπαν όti στην εκκλησία θα μπουν μόνο οι σημαioφόροι, εγώ μπήκα, οι άλλοι χωριανοί έμειναν απ' έξω. Τη σημαία του Αυγερινού την κρατούσε ο αδελφός μου Κυριάκος. Είχε καθιερωθεί να είμαστε εμείς οι δύο οι σημαioφόροι. Πήγαμε και στο μνημόσυνο του Αυγεντίου, πριν να φτιάξουν το κρησφύγετο, μπήκαμε στο κρησφύγετο και γίναμε ολόμουζες και ολόπυλες.

–Εξω από την εκκλησία του Αγίου Χαράλάμπους είχε ένα μικρό δωμάτιο, εκεί ήταν η ΟΧΕΝ;

-Ναι, όταν ξεκινήσαμε την ΟΧΕΝ ερχόταν η αδελφή του Θάσου Σοφοκλέους, η Μαίρη, ήταν δασκάλα, μας έκανε μάθημα, τον επόμενο χρόνο τελείωσε η Μαρία του Βακανά και μας έκανε η Μαρία. Θυμούμαι ότι μια φορά ήλθε και η Ουρανία Κοκκίνου, τότε ήλθε και ο Αρχιεπίσκοπος Μακάριος, ο οποίος είπε του παπά: «Από τούτες τις κοπέλες όταν θα έλθει η ώρα να φορέσουν το άσπρο φόρεμα να παντρευτούν να μην τους πάρεις λεφτά». Πάντως, από μένα ο Παπαδιομήδης δεν πήρε λεφτά.

-Στην ΟΧΕΝ κάνατε και κεντήματα;

-Όχι, σπίτι μας κάναμε κεντήματα με το σμιλί, και από σπίτι του σπιτιού βλέπαμε διάφορα σχέδια.

-Θυμάσαι τίποτε παράξενο στο χωριό;

-Ναι, κάποτε έλεγαν ότι είχε στοιχειό, τυλιγμένο με σεντόνι άσπρο, εκεί στο σπίτι του Σαββή του Σκουλιά, και φοβότουσαν οι χωριανοί να πάνε το βράδυ να κόψουν νερό, να πάνε στην χαραή. Ένα βράδυ που είχαμε νερό, ο μακαρίτης ο πατέρας μου μου είπε: «Εγώ θα πάω να κόψω το νερό, δεν πιστεύω στα στοιχειά». Μάταια προσπαθούσαν να τον μεταπείσουν ο Σοφόκλης και ο θεϊός μου ο Χαράλαμπος. Βάλλει το φτυάρι στον ώμο, δεν φοβόταν ήταν τζι-σούρης, έδερνε θέμα, επήγε κοντά στο «στοιχειό», που του είπε: «Ρε Χρίστο, μεν μου την γυρίσεις τζιαι εγώ είμαι». Τελικά ήταν μια χωριανή μας Τουρκάλα, η οποία τυλιγόταν το σεντόνι και καρτερούσε τον εραστή της, αυτό έγινε την δεκαετία του 1930. Ο πατέρας μου είπε στους άλλους χωριανούς ότι ήταν μια που καρτερούσε τον φίλο της, αλλά δεν αποκάλυψε το όνομά της.

-Στο νεκροταφείο στην αυλή του αγίου Χαλαλάμπους είχατε κανένα συγγενή θαμμένο;

-Ναι, την αδελφή της μάνας μου, την Μαρίτσα, ο παππούς μου ο Μαννάρης δκυο κόρες είσιε, η μια ήταν παντρεμένη στα Γένακρα, την ζήλευε πολύ ο άντρας της γιατί ήταν πολύ όμορφη, δυστυχώς πέθανε ενώ ήταν έγκυος εφτά μηνών και την έθαψαν στο κοιμητήριο του αγίου Χαλαλάμπους, ο τάφος της ήταν κοντά στον τοίχο, που από κάτω

Ο Χρίστος και η Ρεβέκκα
(Μαννάρη) Κούννου, γονείς της κας Μαρίας.

ήταν της Χαρίτας του Τσιάρτα. Στο άλλο ήταν θαμμένοι και η γιαγιά μου και ο παππούς μου, οι Κούννοι, ο παππούς μου ο Κούννος πέθανε στις 27 Ιουλίου 1951.

**ΕΝΑ ΠΡΟΞΕΝΙΟ Τ/Κ
ΜΕ ΜΕΣΑΖΟΝΤΑ Ε/Κ**

-Θυμάσαι τους Τούρκους του χωριού;

-Βεβαίως του θυμούμαι, το παραθύρι του σπιτιού ενός Τούρκου χωριανού μας του Ασούμνη, άνοιγε μέσα στη μάντρα μας. Η γυναίκα του ήταν η Χαβά, ήταν πολύ μαύρη, ήταν πολύ καλή γυναίκα. Θυμούμαι ακόμα τη Σοράγια, ήταν πανέμορφη, μου έβαφε τα νύχια μου. Εκάθετον πάνω στην ανωγιά, απέναντι στην μάντρα μας. Φώναζε στον πατέρα μου: «Δικε Χρίστο, φέρτην κόρη σου τζιαι εν να σου την κλέψω», με χτένιζε μου έβαφε τα νύχια μου, ήθελε να μου κόψει τις κοτσιδες μου, αλλά δεν την άφησε ο πατέρας μου. Περνούσαμε πολύ καλά με τους Τούρκους. Την αδελφή της Σοράγιας, που ήταν δίδυμες, κόρες της Φατμά, την πάντρεψε ο παππούς

“

*Ο καμὸς μου
ἦταν τα γράμ-
ματα, ἀρέσκαν
μου τα γράμ-
ματα, ὁμῶς
η μάνα μου
ἔδλεγε: «Να
σκαπουδάρει
διδίον ἴτσιαι να
πιάσει τα σιέρ-
κα μου, ὅι να
πάει σκοδεῖο».
Ο πατέρας μου
ἔδλεγε: «Ἐχω
μάδι να της
δύσω, ὅι να
πάει στα σκο-
δεῖα».*

“

Η κοπέλα μετακόμισε στην Αμερική και πέρασε πολύ καλά με τον άντρα της. Πανιρεύτηκε και η αδελφή της η Σοράγια με χυριανό μας που ήταν σκαρπάρης, ύστερα έφερε και παπούτσια, εγώ αγόρασα από κοντά του παπούτσια.

μου. Ερχόταν ένας Τούρκος με το κάρο και πουλούσε σταφύλι, νομίζω ήταν από την Μόρα. Ο παππούς μου ήταν καλός του πελάτης. Αγόραζαν και οι Τουρκάλες σταφύλι, είδε την αδελφή της Σοράγιας, του άρεσε, και την ζήτησε μέσω του παππού μου, για τον γιο του, ο οποίος ήταν στην Αμερική και είχε εστιατόριο και ήθελε μια κοπέλα νούσιμη, προκομμένη. Τελικά ο παππούς μου μεσολάβησε μέσω της κόρης του, της μάνας μου, που μίλησε στη μάνα της κοπέλας της Φατμάς. Με τη σύμφωνη γνώμη και του άντρα της του Μεμμετσιά, ο οποίος ρώτησε την κόρη του αν πάει στην Αμερική. Αυτή του είπε ότι πάει αλλά ήθελε να δει και φωτογραφία του, πράγμα που έγινε και το προξενικό πέτυχε. Η κοπέλα μετακόμισε στην Αμερική και πέρασε πολύ καλά με τον άντρα της. Παντρεύτηκε και η αδελφή της η Σοράγια με χωριανό μας που ήταν σκαρπάρης, ύστερα έφερε και παπούτσια, εγώ αγόρασα από κοντά του παπούτσια.

–Θυμάσαι που έφυγαν οι Τούρκοι;

–Ναι, θυμούμαι το 1964, με την Σαλαχίνα, αδελφή του Μεμμετσιά ή συννύφισσα του, δεν θυμάμαι, χαζίρι να μαλώσουμε: «Γιατί φεύγετε, τι σας κάναμε, σας διώξαμε», τη ρώτησα. «Όχι», μου είπε, «Τότε γιατί φεύγετε», την ρώτησα. «Να φύουμε, Μαρίτσα μου, έτσι διαταγή ήλθε, έτο θωρείς τούτην την πόρτα –ήταν παρούσα και η Ελενού του Χατζηνανδρέα– μισό δικό σου, μισό δικό μου», μου είπε. «Να σε μοιράσουν που την μέση, δεν σε χορτάνει ο Θεός και θέλεις να μοιράσεις, γιατί θέλεις να μοιράσεις», την ρώτησα. «Εγώ, ωνι, Μαρίτσα μου, οι μιάλοι», μου απάντησε. Νομίζω ο γιος της ήταν στρατιωτικός. Τζιαι ο Τσιετσιέφκης που ήταν αστυνομικός, έφυγε και δεν τον πήραμε είδηση. Δεν έλεγαν τίποτε.

–Όταν έφυγαν οι Τούρκοι, τι έγινε;

–Τι έγινε...; πήγαν οι δικοί μας, έπιαναν πράγματα, ως και τις ελιές τις κατκόβκαν, και τις έκαναν καυσόξυλα. Έκαμαν και δικοί μας κάμποσα.

–Ξέρεις αν δεν άφηναν τους Τούρκους να ψωνίζουν από τα μπακάλικά μας;

–Δεν ξέρω, δεν άκουσα τίποτε.

Ο ΠΑΤΕΡΑΣ ΜΟΥ ΔΕΝ ΕΦΥΓΕ ΓΙΑ ΝΑ ΜΗΝ ΑΦΗΣΕΙ ΤΑ ΖΩΑ ΜΟΝΑ ΤΟΥΣ.

–Πότε φύγατε από το χωριό;

–Φύγαμε στις 14 Αυγούστου, 8:30 με 9 το πρωί ήλθε ο άντρας μου και μου είπε ότι θα φύγουμε, γιατί έφυγαν όλοι οι χωριανοί. Του είπα να πάει στη νύφη μου να πάρει την κόρη της την Αθηνούλα, γιατί έτσι μου είπε από την προηγούμενη η μητέρα της η οποία θα έμενε με τον άντρα της, τον αδελφό μου τον Ντορζή. Πήγε να φέρει την Αθηνούλα και ήλθαν και άλλοι συγγενείς μαζί του. Είχε αυτοκίνητο ένα τράγιαφ, μπήκαν 13 άτομα, πάνω στ' άλλοι, ο Μιχάλης του Ντορζή, 13 χρονών, είπε ότι θα μείνει με τον παπού μου, μόλις είδε μια βόμβα που έσκαψε φοβήθηκε, ήλθε και αυτός και μπήκε στο πορτ μπαγκάζ. Πήγαμε στο Παλαϊκυθρο, από το Παλαϊκυθρο στη Λύση, εκεί είχε συνάδελφο ο άντρας μου, ο οποίος μας φιλοξένησε στο σπίτι του. Στη 1:30 μ.μ. έπαιζε η καμπάνα της εκκλησίας μόνη της, είπαν ήταν μεγάλος κίνδυνος, και φύγαμε και καταλήξαμε στο Δασάκι της Αχνας, όπου μείναμε για οκτώ μέρες. Μετά ήλθαμε στο Τσέρι. Στο χωριό έμεινε ο πατέρας μου, που τον σκότωσαν οι Τούρκοι, έμειναν και οι δυο αδελφοί μου οι μεγάλοι, μόλις είδαν τα τουρκικά τανκ να μπαίνουν του χωριού, κοντά στην τζαμή, έφυγαν και οι δυο με τα τρακτέρ τους στο Παλαϊκυθρο. Εκεί βρήκαν τον παπά, τον γαμπρό του Κίτσου. Ο πατέρας μου δεν έφυγε για να μην αφήσει τα ζώα μόνα τους. Τον παρακάλεσα να έλθει μαζί μου και αρνήθηκε γιατί πίστευε ότι οι Τούρκοι δεν θα τον πείραζαν. Ο συγχωριανός μας ο Χρίστος Μαυράκης (Μαύρος), μας είπε ότι σκότωσαν τον πατέρα μου, που τον είδε να κάθεται στον ηλιακό, μετά που ξαναπέρασε είδε φρεσκοσκαμμένο τάφο και έδωσε την πληροφορία και τελικά τον βρήκαν μαζί με τον Φώκα. Τον σκότωσαν με ριπή αυτομάτου όπλου. Ο σκελετός του ήταν άρτιος.

–Τι θυμάσαι από το χωριό σου και σε κάνει να χαιρέσαι;

–Ούλλη μέρα τζιαι ούλλη νύχτα που σκέφτουμε το χωρικό μου, κάθε νύχτα θωρώ το όρομα, κάθε νύχτα πάω, θωρώ την μάνα μου, τον τζύρη μου, τις δουλειές μου, τα λιοχώρκα.

Με φοούμουν με τίποτε, μάλιστα τους αντιπολοούμουν

–Τι θυμάσαι από τον αγώνα της ΕΟΚΑ;

–Τζέιν η ΕΟΚΑ τζαι αν μας έκαψε...

–Γιατί το λες αυτό;

–Γιατί ετράβησα πολλά, τέσσερα αδελφια μου ήταν μπλεγμένοι, ο Ντορζής, ο Αντρέας, ο Σαββής, ο Κυριάκος, το ήξερα, αν και ήμουν μικρή, μου είχαν εμπιστοσύνη. Θυμούμαι που ήταν στα κρατητήρια, μου έστελλαν επιστολές που τις έβαζαν μέσα στο λάστιχο των σωβράκων, τότε έραβαν τα σώβρακα, δεν είχε έτοιμα. Όταν πηγαίναμε να τους δούμε και μας έδιναν τα σώβρακά τους να τα πλύνουμε, μας έλεγαν ότι είχε κρυμμένες επιστολές, τις οποίες διάβαζα της μάνας μου.

–Πού ήταν τα κρατητήρια;

–Ήταν στο Πέργαμος και στην Πύλα που τους πήρανε.

–Τι θυμάσαι από το κέρφιο;

–Θυμούμαι το κέρφιο, θυμούμαι που είχαμε φυλλάδια στο σπίτι, πάντα είχα παλιά ρούχα, τα έκοβα κουρέλια και τα έβαζα σε σωρό. Όταν έρχονταν οι Εγγλέζοι να κάνουν έρευνες, άρπαζα ένα πατισιαούρι, τύλιγα τα φυλλάδια και τους έλεγα ότι είναι ρούχα δικά μου και οι Εγγλέζοι δεν υποψιάζονταν τίποτε. Θυμούμαι μια μέρα, που ζυμώσαμε και επρόκειτο να φουρνίσουμε, οι Εγγλέζοι περικύκλωσαν το σπίτι, από παντού. Όταν είδαν την μάνα μου να βγάζει από τον πυρωμένο φούρνο το σίδερο το καυτό, που το περιτύλιξα με τον σφότζιο, φοβήθηκαν κι έφυγαν. Μετά ξαναγύρισαν και κατάλαβα ότι θα έμπαιναν στο σπίτι. Εγώ είδα τον αδελφό μου Κυριάκο που έχει φέρει στο σπίτι φυλλάδια της ΕΟΚΑ. Άρπαξα ένα παλιόρουχο, τα τύλιξα και τα έβαλα δίπλα από μια παλιόσικλα, που χρησιμοποιούσε η γιαγιά μου για την ανάγκη της – το αποχωρητήριο ήταν στην αυλή. Μπήκε ο Εγγλέζος για έρευνα, και εγώ του έδειξα την γριά γιαγιά μου και του είπα «γιαγιά», οπότε αυτός έφυγε.

–Εσύ δεν φοβόσουν;

–Με φοούμουν, με τίποτε, μάλιστα τους αντιπολοούμουν. Θυμούμαι μια κρύπτη που είχαμε στο δώμα του σταβλου, που έσταζε και βάλαμε τσίγκους. Ανάμεσα στο δώμα και στους τσίγκους υπήρχε κενό το οποίο ήταν γεμάτο πόμπες. Πού να τα βρουν οι Εγγλέζοι, μόνο αν τους το μαρτυρούσαν έβρισκαν. Θυμούμαι στο κέρφιο που ήλθαν να ερευνήσουν κι εγώ κρατούσα τον αδελφότεκνό μου τον Χριστάκη και τους ακολουθήσαμε στο σιελωνάρι. Το μωρό φοβήθηκε και εγώ το καθησύχασα. Στο κάθε σπίτι που οι Εγγλέζοι έκαμαν έρευνα, μετά ζωγράφιζαν ένα ψηφίο, που σήμαινε ότι το σπίτι είναι ερευνημένο. Εμάς δεν έγραψαν τίποτε, τότε ο αδελφός μου ο Γιακουμής που πήγαινε στο Γυμνάσιο πρόσεξε ότι δεν ζωγράφισαν γράμμα στο σπίτι μας παρόλο που ήταν ερευνημένο, και τελικά το σκημάτισε ο ίδιος με τον γύψο και στις δυο πόρτες, οπότε δεν έμπαιναν. Μετά βρήκαν ένα τενεκεδάκι του πόλιπιφ, το εντόπισαν με ανιχνευτή μετάλλων, και νόμισαν ότι βρήκαν όπλα. Μας είπαν να μην κινηθούμε γιατί το σπίτι μας ήταν περικυκλωμένο με πολύ στρατό. «Τι θα πιάσετε», τον ρωτώ. «Ό,τι βρούμε», μου είπε. Τελικά βρήκαν το τενεκεδάκι και εκνευρίστηκαν κι άρχισαν τις βρισιές. Έρχονταν τακτικά στο σπίτι μας ό,τι ώρα κι αν ήταν, μεσάνυχτα, νωρίς την αυγή. Μια νύχτα που μας χτύπησαν την πόρτα, ο πατέρας μου τους ρώτησε τι θέλουν. «Οι γιούες σου είναι πελλοί». «Να πελλάνετε εσείς και να πιάσετε τα όρη, αλλά εκεί δεν τολμάτε να πάτε», τους είπα. «Τι σας έκαμαν οι γιοι μου», τους ρώτησε ο πατέρας μου. «Είναι όλοι της ΕΟΚΑ, να σκοτώσουν», του αποκρίθηκαν. «Οι γιοι μου είναι στα κρεβάτια τους, μπορείτε να ερευνήσετε», τους είπε. Ετραβήσαμε πολλά, από την μέρα που ξεκίνησε μέχρι τη λήξη του αγώνα της ΕΟΚΑ.

“

Θυμούμαι που ήταν στα κρατητήρια, μου έστελλαν επιστολές που τις έβαζαν μέσα στο λάστιχο των σωβράκων, τότε έραβαν τα σώβρακα, δεν είχε έτοιμα.

Θεοχάρης Χριστοδουλίδης: Ο άτυχος Νιοχωρίτης νέος

Η λαμπρή διαγραφόμενη σταδιοδρομία του Θεοχάρη Χριστοδουλίδη διακόπηκε νωρίς. Στην πολύ νεαρή ηλικία των 24 ετών προσβλήθηκε από φυματίωση. Εξαναγκάστηκε να αφυπηρετήσει την 1η Αυγούστου 1928 και απεβίωσε το 1929.

ΤΟΥ ΧΡΙΣΤΟΥ ΛΑΜΠΡΙΑ

Στις αρχές του 20ού αιώνα επικρατούσαν δύσκολες οικονομικές συνθήκες στην Κύπρο, ιδίως στα χωριά. Η οικονομία στηριζόταν κατά κύριο λόγο στη γεωργία και την κτηνοτροφία, τομείς στους οποίους απασχολούνταν οι περισσότεροι κάτοικοι, ένα άλλο ποσοστό, σαφώς μικρότερο ήταν τεχνίτες, μικροβιοτέχνες και έμποροι. Έτσι και στο χωριό μας, κύρια ασχολία των Νιοχωριτών ήταν η γεωργοκτηνοτροφία και η δενδροκαλλιέργεια, κυρίως ελιών, λεμονιών και συκιών. Έχει ενδιαφέρον να παρατηρήσουμε ότι στο Νέο Χωριό Κυθρέας παρά τις αντίξοες συνθήκες διαβίωσης οι κάτοικοί του έδειχναν ιδιαίτερη κλίση προς τη μόρφωση και γενικά την παιδεία, το δημοτικό σχολείο του χωριού ιδρύθηκε το 1886 και ο αριθμός των μαθητών ήταν πολύ υψηλός, λαμβάνοντας υπόψη και το πολύ ψηλό ποσοστό αναλφαβητισμού που επικρατούσε παγκύπρια. Υπήρξαν και οικογένειες που έπαιρναν την γενναία αλλά και πολυέξοδη απόφαση εκείνη την εποχή να στείλουν τα παιδιά τους στο Γυμνάσιο. Η απόφαση αυτή συνεπαγόταν ότι έπρεπε ο πατέρας να ενοικιάσει δωμάτιο στη Λευκωσία για να μένει ο γιος του, να φροντίσει για τη διατροφή του, να πληρώσει δίδακτρα, βιβλία και τη μαθητική στολή.

ΟΙ ΠΡΩΤΟΙ ΓΥΜΝΑΣΙΟΠΑΙΔΕΣ

Ο πρώτος που φοίτησε στο Παγκύπριο Γυμνάσιο από το 1903-1909 ήταν ο Κυριάκος Λαμπρίας, γιος της Ειρήνης Χατζηθανάση (Χατζούας) και του Κωστή Χατζηκωστή. Πρέπει να ληφθεί υπόψη ότι ο πατέρας του Κυριάκου Λαμπρία δολοφονήθηκε το 1893,

ενώ η σύζυγός του Ειρήνη κυοφορούσε το δεύτερο τους παιδί τον Κωστή. Και όμως, μια γυναίκα χήρα σε πολύ νεαρή ηλικία, με ένα νήπιο και ένα μωρό στην κοιλιά, βρίσκει το κουράγιο και τη δύναμη να στείλει τον γιο της Κυριάκο στο Παγκύπριο Γυμνάσιο, ενώ άφησε τον Κωστή στα κτήματα. Δεν σταμάτησε όμως στο Παγκύπριο Γυμνάσιο, τον έστειλε στην Αθήνα όπου τέλειωσε τη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών, όπου και εγκαταστάθηκε και διέπρεψε στον δικαστικό κλάδο φτάνοντας στον βαθμό του Εισαγγελέα Εφετών.

Άλλες οικογένειες έστειλαν τα παιδιά τους στο Παγκύπριο Γυμνάσιο ή στην Αγγλική Σχολή. Μερικοί από αυτούς έγιναν δάσκαλοι όπως ο Γεώργιος Λέβας, ο Σάββας Καρατσιόλης, ο Αντρέας Τσιάρρης, ο Στυλιανός Ροδούλης, ο Κυριάκος Λαμπρίας, τα αδέρφια Αντρέας και Κώστας Τσιάρτας και άλλοι.

Ο ΘΕΟΧΑΡΗΣ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΙΔΗΣ

Σε αυτό το τεύχος θα ασχοληθούμε περισσότερο με την οικογένεια του Κωσταρή Χριστοδούλου που νυμφεύθηκε την Παναγιώτα, αδελφή του Πετρουδκιού. Το ζευγάρι απέκτησε τρία παιδιά, το 1900 τον Χριστόδουλο (Φώκα), το 1904 τον Θεοχάρη και το 1906 τον Σάββα. Ο Κωσταρής ήταν βοσκός και δύσκολα τα έφερνε βόλτα. Ωστόσο, παρόλο ότι ήταν ένας φτωχός βοσκός ήθελε να σπουδάσει τα παιδιά του. Στην αρχή πίεσε τον γιο του Χριστόδουλο να πάει σχολείο, αλλά αυτός ήταν ανένδοτος, δεν του άρεσαν τα γράμματα και ακολούθησε το επάγγελμα του πατέρα του. Ο Κωσταρής κατάφερε και σπούδασε τα άλλα δύο του αγόρια, τον Θεοχάρη και τον Σάββα (Καρατσιόλη) που έγινε δάσκαλος.

Σύμφωνα με το αρχείο της Αγγλικής Σχολής ο Θεοχάρης Χριστοδουλίδης φοίτησε στην Αγγλική Σχολή για τρία χρόνια από το 1917-1920. Είναι άγνωστο γιατί ο Θεοχάρης φοίτησε μόνο για τρία χρόνια. Πιθανόν, ο πατέρας του ο Κωσταρής να μη μπορούσε να σπουδάξει ταυτόχρονα δυο παιδιά, αφού ξεκίνησε να φοιτά στο Παγκύπριο Γυμνάσιο και ο Σάββας. Σύμφωνα με τον συγχωριανό μας Αντρέα Ζαχαρίου, γεννηθέντα

το 1935, ο οποίος φοίτησε στην Αγγλική Σχολή, πολλοί αποχωρούσαν από την Δ' ή την Ε' τάξη. Όσοι ήταν στην Δ' τάξη και πετύχαιναν στις εξετάσεις Αγγλικών δεν συνέχιζαν γιατί με αυτά τα προσόντα διορίζονταν στη δημόσια υπηρεσία. Φαίνεται ότι η τριετής φοίτηση του Θεοχάρη ήταν αρκετή για να του εξασφαλίσει διορισμό στην κυβέρνηση.

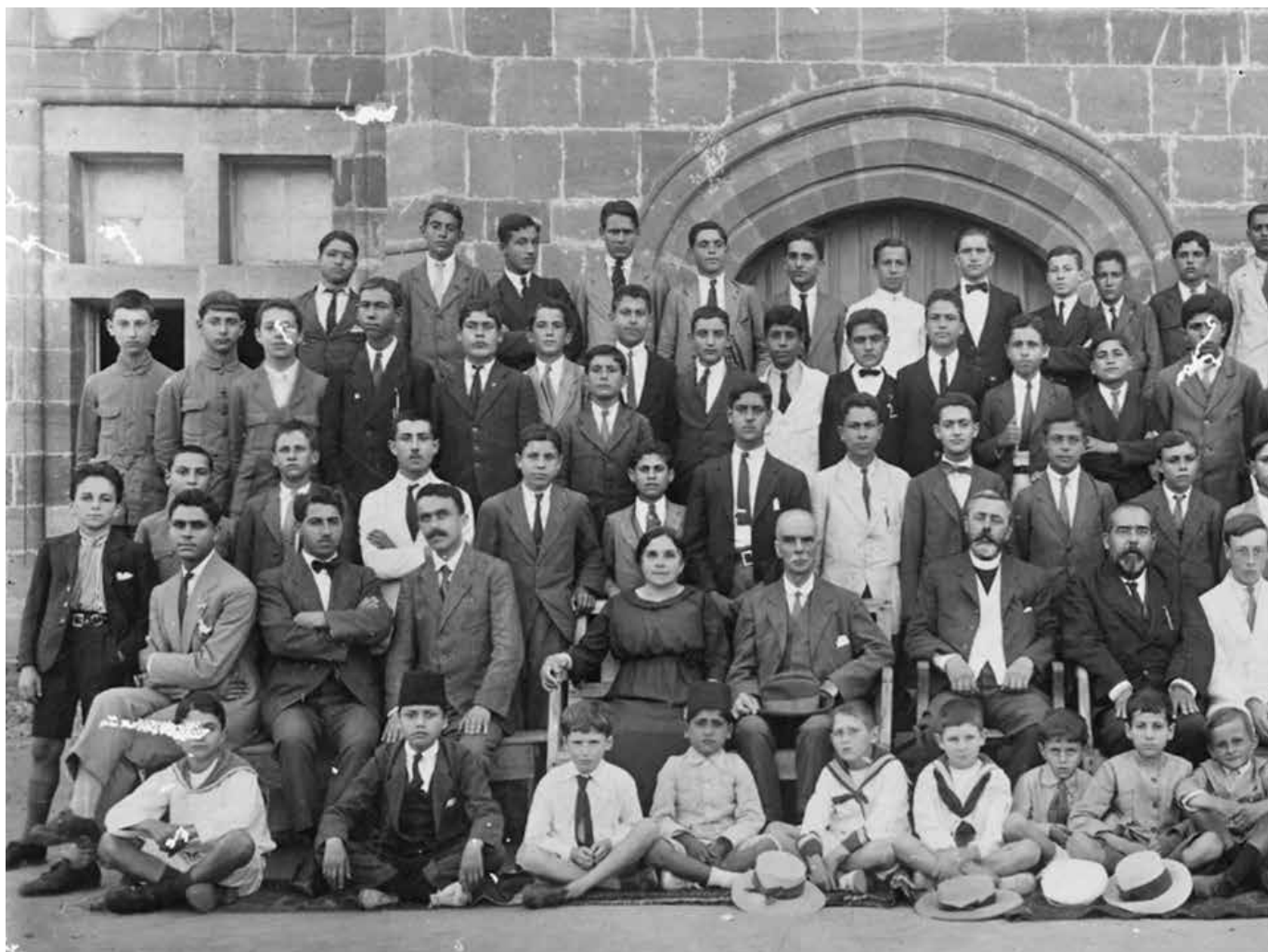
Αξιοποιώντας πληροφορία που μας έδωσε ο συγχωριανός μας Χαρής Χριστοδούλου, αδελφότεκνος του Θεοχάρη, ανατρέξαμε στην επίσημη εφημερίδα της αγγλικής αποικιακής διοίκησης της εποχής εκείνης και βρήκαμε τα πιο κάτω ενδιαφέροντα στοιχεία. Ο Θεοχάρης Χριστοδουλίδης διορίστηκε ως μαθητευόμενος υπάλληλος, 4ης τάξης, επί δοκιμασία, στο γενικό γραμματειακό προσωπικό (βλ. The Cyprus Gazette, 26 Μαρτίου 1926, σελ. 230). Στο Κυανούν Βιβλίο του 1926 στη σελίδα 144, αναφέρεται ότι ο Θεοχάρης Χριστοδουλίδης απασχολείται στο Τμήμα Δασών ως υπάλληλος 4ης τάξεως από τις 18

● ● ●

Σύμφωνα με την επίσημη εφημερίδα (The Cyprus Gazette, 8/4/1927, σελ.174), ο Θεοχάρης Χριστοδουλίδης, όντας υπάλληλος στο Τμήμα Δασών, πέτυχε σε εξετάσεις τουρκικής γλώσσας.

Οι γονείς του Θεοχάρη Χριστοδουλίδη, Κωσταρής και Παναγιώτα (Κωσταρού) σε βαθιά γεράματα.

Πρώτη σειρά
ιστάμενοι πίσω
από τους καθη-
γητές, ο τέταρ-
τος από αριστε-
ρά με το άσπρο
σακάκι ο Θεο-
χάρης Χριστο-
δουλίδης στη
σχολική χρονιά
1919-20.

Μαρτίου 1926, ο πρώτος όμως διορι-
σμός έγινε στις 7 Ιουνίου 1920 (δικαι-
ολογείται έτσι και η τριετής φοίτηση
στην Αγγλική Σχολή), οι δε ετήσιες απο-
λαβές του ήταν 66 λίρες. Ένα χρόνο με-
τά μονιμοποιείται στην πιο πάνω θέση
με ισχύ από τις 18 Μαρτίου 1926 (*The
Cyprus Gazette*, 1 Απριλίου 1927, σελ.
166 και Κυανούν Βιβλίο 1927, σελ. 149),
με ετήσιες απολαβές 96 λίρες.

Την εποχή εκείνη, η αγγλική διοίκηση
έδινε κίνητρα στους δημόσιους υπαλλή-
λους, στους μεν Ελληνοκύπριους να μα-
θαίνουν την τουρκική γλώσσα, στους δε
Τουρκοκύπριους να μαθαίνουν την ελ-
ληνική. Σύμφωνα με την επίσημη εφη-
μερίδα (*The Cyprus Gazette*, 8/4/1927,
σελ.174), ο Θεοχάρης Χριστοδουλίδης,
όντας υπάλληλος στο Τμήμα Δασών, πέ-
τυχε σε εξετάσεις τουρκικής γλώσσας.

Σύμφωνα με τη Μαρία Βακανά, όπως
της έλεγε η μητέρα της Αναστασία, ο
Θεοχάρης Χριστοδουλίδης ήταν πανέ-
ξυπνος, είχε κλίση προς τη μηχανική
και προσπαθούσε να επινοήσει και να
κατασκευάσει ένα μηχανήμα το οποίο
έλεγαν «αεικίνητο». Περισσότερες πλη-
ροφορίες σχετικά με αυτήν την πτυχή
της ζωής του δεν κατέστη δυνατό να
εντοπίσουμε.

ΚΛΟΝΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΥΓΕΙΑΣ

Ωστόσο, η λαμπρή διαγραφόμενη
σταδιοδρομία του φερέλπιδα συγχω-
ριανού μας, διακόπηκε πολύ νωρίς.
Στην πολύ νεαρή ηλικία των 24 ετών
προσβλήθηκε από φυματίωση, γι' αυτό
εξαναγκάστηκε να αφυπηρετήσει την
1η Αυγούστου 1928 (*The Cyprus Gazette*,
3/8/1928, σελ. 540). Ο Θεοχάρης Χρι-

στοδουλίδης απεβίωσε το 1929. Λόγω του ότι η ασθένεια ήταν κολλητική, κρέμασε από την αρσέρα του δωματίου του ένα καμπανελλί δεμένο με σχοινί. Όταν ήθελε κάτι, τραβούσε το σχοινί, έπαιζε το καμπανελλί και ερχόταν κάποιος για να δει τι θέλει.

Η γιαγιά μου Μαρίτσα Τσιάρτα του έπαιρνε αβγά φρέσκα γιατί η καλή διατροφή βοηθούσε στη θεραπεία. Σύμφωνα με τη Χαρίτα Λαμπρία, η μητέρα του Παναγιώτα δεν μπορούσε να παρηγορηθεί από τον πολύ γρήγορο χαμό του γιου της, έκλαιε συνεχώς. Μετά τη θεία λειτουργία πήγαινε στον τάφο του γιου της στο νεκροταφείο του Αγίου Χαραλάμπους, και νεκαλιόταν. Αγόρασε καινούργια παπούτσια και επειδή δεν επέτρεπε στον εαυτόν της αυτή τη χαρά, που ερχόταν σε αντίθεση με το βαρύ

της πένθος, τα έχωσε στην κοπριά για να «παλινθουν». Επίσης, ζητούσε από συγχωριανές της που γεννούσαν εκείνη την περίοδο να δίνουν το όνομα Θεοχάρης εις μνήμη του. Έτσι το όνομα Χάρης δόθηκε στον αδελφότεκνό του Χαρή Χριστοδούλου (Φώκα) που γεννήθηκε την 1 Ιανουαρίου 1930 και στη Χαρίτα Λαμπρία Τσιάρτα, που γεννήθηκε στις 5 Νοεμβρίου 1930. Τη Χαρίτα τη βάπτισε ο αδελφός του Θεοχάρη, δάσκαλος Σάββας Καρατσιόλης. Επίσης, ο Σάββας Καρατσιόλης έδωσε το όνομα Θεοχάρης στον μικρό του γιο.

ΕΛΕΥΘΕΡΟΣ Η ΑΡΡΑΒΩΝΙΑΣΜΕΝΟΣ

Αναφορικά με την προσωπική ζωή του Θεοχάρη Χριστοδουλίδη οι πληροφορίες τον φέρουν να ήταν αρραβωνιασμένος με κάποια κοπέλα από τη Λευκωσία. Ο αδελφότεκνος του Χαρή Καρατσιόλης γνωρίζει, από ό,τι του είπε ο πατέρας του, ότι ο Θεοχάρης είχε δεσμό με μια κοπέλα η οποία έμεινε μαζί του μέχρι το τέλος. Η μητέρα μου Χαρίτα Λαμπρία, μου είπε ότι το 1975 στην εκκλησία των Αγίων Ομολογητών γνώρισε μια κυρία, η οποία μόλις έμαθε ότι είναι Νιοχωρίτισσα της είπε: «Είσαι χωρική του Χαρή, εγώ είμαι η αρραβωνιαστικιά του Χαρή. Τον αγαπούσα πολύ. Παντρεύτηκα δικαστή, αλλά τον Χαρή δεν τον ξέχασα ποτέ, τον έχω ακόμη στην καρδιά μου».

Σημ.: Εκφράζουμε θερμές ευχαριστίες στον κ. Χαρή Χριστοδούλου, ο οποίος ήταν η αιτία και το έναυσμα για την έρευνά μας και γι' αυτό το δημοσίευσμά μας. Επίσης ευχαριστούμε την Αγγλική Σχολή Λευκωσίας και ιδιαίτερα την κα Karen Aelbrecht τόσο για τις πληροφορίες όσο και για τη φωτογραφία.

* Κυανούν Βιβλίο -Blue Book: Το Κυανούν Βιβλίο ήταν ετήσια έκθεση που εξέδιδε η αποικιακή κυβέρνηση με όλες τις πληροφορίες της κυβερνητικής δραστηριότητας (Διορισμοί στη δημόσια υπηρεσία, λιμάνια, σιδηρόδρομοι, εμπορικό ισοζύγιο, έσοδα, έξοδα, τελωνεία, υγεία κ.λπ.).

● ● ●

Σύμφωνα με τη Μαρία Βακανά, όπως της έδωσε η μητέρα της Αναστασία, ο Θεοχάρης Χριστοδουλίδης ήταν πανέξυπνος, είχε κλίση προς τη μηχανική και προσπαθούσε να επινοήσει και να κατασκευάσει ένα μηχανήμα το οποίο έδεγαν «αικίνητο».

Mr. Theocharis Christodoulides, Student Clerk, General Clerical Staff, to be, on probation, a Clerk, Div. IV., General Clerical Staff. Dated 18th March, 1926. (M.P. P.138.)

Ο Θεοχάρης Χριστοδουλίδης διορίστηκε ως μαθητευόμενος υπάλληλος, 4ης τάξης, επί δοκιμασία, στο γενικό γραμματειακό προσωπικό (βλ. *The Cyprus Gazette*, 26 Μαρτίου 1926, σελ. 230).

Ταφικά έθιμα του Νέου Χωρίου

ΤΗΣ ΡΕΒΕΚΚΑΣ ΝΙΚΟΛΑΪΔΟΥ ΠΙΕΡΗ

Άφκιαστο κι αστόλιστο
του χάρου δε σε δίνω
στάσου με το ανθόνερο
την όψη σου να πλύνω

● ● ●

*Το σπíti έπρε-
πε άμεσα να
δείχνει το πέν-
θος. Αφαιρού-
νταν στολίδια
από τραπέζια,
τοιίχους κ.τ.λ.
καθώς και τα
σκλουβέρκα
από τα κρεβά-
τια. «Ξήλωναν»
το σπíti, όπως
έλεγαν. Για
τρεις μέρες δεν
σκοούπιζαν ούτε
καθάριζαν το
σπíti.*

έλεγε ο Κωστής Παλαμάς, όταν έχασε το 4χρονο αγοράκι του, Άλκη, στις 24 Φεβρουαρίου 1898. Σε μια μόνο στροφή διαφαίνονται έθιμα και παραδόσεις του λαού μας στη δύσκολη συνθήκη του θανάτου. Γιατί κι αυτός ο θάνατος, με τον πόνο και τη θλίψη που κουβαλά πάντα, χρειαζόταν την ανάλογη διαδικασία για να περάσει όλα του τα στάδια.

Ο απλός λαός, χωρίς ιδιαίτερες γνώσεις ψυχολογίας και εσωτερικών διεργασιών, δοκίμασε και διατήρησε έθιμα, συνήθειες και παραδόσεις που βοηθούν τον αποχωρισμό λόγω θανάτου να περάσει από το επίπεδο του ανθρώπινου αδιανόητου, στο στάδιο του φυσιολογικά αναμενόμενου και βιολογικά αποδεκτού. Αυτά σε συνδυασμό με τον χρόνο που περνά και απαλύνει τη μνήμη και την καρδιά φέρνουν στους οικείους μια κανονικότητα και μια ρουτίνα όσο σκληρή κι αν είναι αυτή κάποιες φορές.

Στο δικό μας χωριό, τα έθιμα αυτά έπαιρναν μορφή ιεροτελεστίας, ιδιαίτερα στις περιπτώσεις θανάτων νεαρών ατόμων. Στο σπíti, λοιπόν, του νεκρού, κυριαρχούσε πένθος για 40 τουλάχιστον μέρες. Αυτό αφορούσε όχι μόνο τα άτομα της οικογένειας αλλά και τα έπιπλα και γενικά τον χώρο.

Το σπíti έπρεπε άμεσα να δείχνει το πένθος. Μαύρο ρούχο μπροστά από την είσοδο αλλά και μέσα, πάνω στους καθρέφτες, παραπέμποντας στην άποψη πως σαν πενθείς δεν νοιάζεσαι για την εμφάνισή σου ή δε θα έπρεπε να νοιάζεσαι. Εννοείται ότι γλέντια και γιορτές δεν γίνονταν στα σπίτια με πένθος. Αφαιρούνταν στολίδια από τραπέζια,

τοιίχους κ.τ.λ. καθώς και τα σκλουβέρκα από τα κρεβάτια. «Ξήλωναν» το σπíti, όπως έλεγαν. Για τρεις μέρες δεν σκοούπιζαν ούτε καθάριζαν το σπíti.

Για τρεις μέρες, επίσης, τα στενά μέλη της οικογένειας δεν άλλαζαν ρούχα. Οι γυναίκες (μανάδες ή σύζυγοι) του νεκρού έκοβαν τα μαλλιά (βρούλλους) τους και τα έβαζαν στη γη μαζί με τον αγαπημένο τους. Φορούσαν διπλή μαύρη κουρούκλα, μαύρες κάλτσες και φυσικά μαύρα ρούχα, ίσως και για πάντα. Τα ρούχα του νεκρού τα άφηναν 40 μέρες και μετά τα ράντιζαν με το κόσκινο. Με αυτόν τον τρόπο τα ποσαράντωναν και μετά τα χάριζαν στους φτωχούς.

Το νεκρό σώμα, αφού το ξαγρυπνούσαν και το συνόδευαν με μοιρολόγια, το περνούσαν από τις οικείες του γειτονιές για να το πάνε στην εκκλησία. Από τα σπίτια που περνούσε, έπρεπε να ρίχνουν πίσω του νερό με την κούζα και συνήθως ανάποδα.

Στον τάφο έπαιρναν κόλλυβα σε ένα πιάτο, ψωμί, λάδι και νερό στην κούζα. Κατά τη διαδικασία της ταφής και ανάλογα με τα λόγια του ιερέα τα έριχναν στο χώμα. Μετά την κηδεία έδιναν παρηγοριά, συνήθως στο σπíti: ψωμί, ελιές, χαλλούμι και νερό.

Στις εννέα και στις 40 μέρες τελούνταν τα μνημόσυνα. Το ίδιο στους τρεις, έξι, εννέα μήνες και μετά στα ετήσια οι γυναίκες ζύμωναν και έπαιρναν στην εκκλησία πέντε άρτους και μια παννυσία (παννυχίδα). Η πίτα αυτή στολιζόταν με τη βοήθεια ψαλιδιού, μαχαιριού ή δακτυλήθρας με περίτεχνα σχέδια από τη φύση, συνήθως άνθη ή φύλλα. Το βράδυ του Σαββάτου ένα πιάτο με κόλλυβα μεταφερόταν στην εκκλησία, και το πρωί της Κυριακής ένας δίσκος που μοιραζόταν στους εκκλησιαζόμενους μετά τη λειτουργία μαζί με ένα κομμάτι από την πίττα. Στο χώρο της εκκλησίας πρόσφεραν, επίσης, στα μνημόσυνα,

κουλούρια και δάχτυλα τα οποία έφτιαχναν οι κοπέλες μαζί με χαλλούμι και ελιές εις μνήμη του νεκρού.

Όσο δύσκολο, λοιπόν, κι αν ήταν ένα τέτοιο γεγονός, σε εποχές με στερήσεις και τη γυναίκα σε μια κοινωνία ανδροκρατούμενη, οι συνήθειες αυτές, τα έθιμα της κουλτούρας μας συνόδευαν για μήνες τα σπίτια και τις οικογένειες των νεκρών. Με αυτόν τον τρόπο εκφραζόταν η τιμή και ο σεβασμός στη μνήμη των μελών της οικογένειας και του χωριού. Χαρακτηριστικό, δε το γεγονός ότι οι οικογένειες που έγραφαν μνημόσυνα στην εκκλησία, μνημόνευαν και μακρινούς συγγενείς ή και γείτονες που δεν είχαν κάποιο να τους μνημονέψει.

Πιο σημαντική σε κάποιες περιπτώσεις, φαίνεται να ήταν για το χωριό μας η μετά θάνατον διαδικασία παρά οι εν ζωή σχέσεις. Ίσως η αίσθηση του θείου, η μετάβαση από το υλικό στο πνευματικό επίπεδο ζωής και η αιωνιότητα που διέπει τη μετά θάνατο διάσταση προσδίδει μια ομίχλη φόβου και σεβασμού που ωθεί αυτούς που έμειναν πίσω να τηρούν ευλαβικά τις όλες διαδικασίες.

Αιωνία η μνήμη όλων των κεκοιμημένων μας.

Πηγή: Αρχείο Προφορικής Παράδοσης Κέντρου Επιστημονικών Ερευνών. Αναφορές συγγενών και άλλων συγχωριανών.

Το νεκρό σώμα, αφού το ξαγρυπνούσαν και το συνόδευαν με μοιρολόγια, το περνούσαν από τις οικείες του γειτονιές για να το πάνε στην εκκλησία. Από τα σπίτια που περνούσε, έπρεπε να ρίχνουν πίσω του νερό με την κούζα και συνήθως ανάποδα.

Φωτογραφήματα

Σχολικό έτος 1962-63, Τάξη Δ΄.

Α΄ σειρά πάνω αριστερά: Παναγιώτης Τόφας, Νικόλαος Βρακάς, Αντώνης Κανάρης, Ιωάννης Στρατούρας, Δημήτρης Ζερβός, Παύλος Κοκονής, Πάνος Λαμπριάς, Αντώνης Ν. Πόντος, Σωτήρης Αντωνιάδης. Β΄ σειρά, αριστερά: Χρυστάλλα Καρτακούλλη, Σωτήρα Κιλικίτα, Έλλη Δημητριάδου, Μαρία Καννάουρου, Ευθυμία Δεληγιάννη. Γ΄ σειρά, αριστερά: Δώρα Χαϊρεπέτη, Ζωή Αθανασιάδη, Αντρούλλα Πέτρου, Χρυστάλλα Αποστολίδου, Παναγιώτα Κόνιου, Αιμιλία Πιτσιλίδου. Καθήμενες: Αντρούλλα Παπαγιάννη, Έλλη Τηλεμάχου. Δάσκαλος: Χρίστος Τσιγιώνης.

Σχολικό έτος 1970-71, Τάξη Ε΄.

Α΄ σειρά πάνω αριστερά: Μιχάλης Κασιάς, δάσκαλος, Αντώνης Ιωάννου, Χριστάκης Τυρίμος, Άκης Κελεπέσις, Ηλίας Χαϊρεπέτης, Πάμπος Λαμιανού, Άκης Καστελλάνος, Ανδρέας Κυριακίδης, Κώστας Ζαμπακκίδης, διευθυντής. Β΄ σειρά, αριστερά: Στέλιος Ζίγκας, Ανδρέας Χαϊρεπέτης, Χριστάκης Ανδρέου, Κώστας Ττάμπας, Χρίστος Πόντος, Πέτρος Πετρούτσιος, Χρυσόστομος Στρατουράς. Γ΄ σειρά, αριστερά: Μαρία Τζωρτζή, Ελπινίκη Παφίτη, Αγγελική Καρανίκη, Κούλα Βιολετή, Πόπη Αποστολίδου, Σωτηρούλα Αργυρού, Χρυστάλλα Μιχαήλ, Τούλα Κάττου, Ευαγγελία Κούννου. Δ΄ σειρά, αριστερά: Νίκος Ρωτός, Ιωάννης Γιώρκας, Μαρία Παπαδιομήδη, Γιαννούλα Βαρθολομαίου, Αγάθη Κούμου, Ορθοδοξία Κανάρη, Σαββάκης Πετρούτσιος, Τάσος Αναστασίου.

Ο Αντρέας
Τηλεμά-
χου, δεκα-
ετία 1960.

Φωτογραφήματα

Γαμήλια φωτογραφία του ζεύγους Αντωνή Χαρή και Ειρήνης Μιχαηλιά Κοκονή, έτος 1953.

Χρίστος
Βρακάς
και Ρένος
Ζερταλής,
δεκαετία
1970.

Το Νέο Χωρίο Κυθρέας στον Τύπο

ΘΕΛΟΥΝ ΚΟΥΚΚΙΑ ΔΙΑ ΣΠΟΡΑΝ ΑΛΛΑ ΔΕΝ ΕΥΡΙΣΚΟΥΝ

«Υπό του Γεωργικού Συλλόγου Νέου Χωρίου Κυθραίας «Αυγερινός», Τραχωνίου και Παλαϊκύθρου υπεβλήθη προς τον Διοικητή Λευκωσίας αίτησις, διά της οποίας ζητείται όπως παραχωρηθούν εις αυτούς κουκκιά δια σποράν καθόσον ήρχισεν ήδη η προετοιμασία των χωραφιών, εις τα οποία θα σπαρούν τοιαύτα». Οι υπομνηματιστάι παραπονούνται ότι ενώ παραπέμφθησαν υπό του Ελεγκτού των Προμηθειών εις 12 κατοίκους της Ορούντας όπως προμηθευθούν το απαιτούμενον ποσόν – 3000 οκάδων περίπου – και επεσκέφθησαν το χωρίον τούτο πληροφορήθησαν ότι είχαν πωληθῇ τα

κουκκιά των εις Άλωναν και Πλατανιστάσαν, Επίσης, ότι απετάθησαν εις το Διευθυντήν της Γεωργίας κατόπιν συστάσεως του υπαλλήλου του Γεωργικού Τμήματος κ. Παπαϊακώβου, όστις επληροφόρησεν αυτούς ότι υπάρχουν διαθέσιμοι 9000 οκάδες, έλαβον δε απαιτήσιν, ότι και τα κουκκιά αυτά διετέθησαν. Και διερωτώνται –γράφεται εις την αίτησιν προς τον Διοικητήν – τώρα, αν πρέπει να αποταθούν διά κουκκιά εις το... Δασονομείον ή το Τμήμα Αρχαιοτήτων!
Νέος Κυπριακός Φύλαξ, 17 Σεπτεμβρίου 1942, σελ. 1

●●●

ΑΡΡΑΒΩΝΕΣ

Ο κ. Ι. Καστελλάνος εκ Νέου

Χωρίου Κυθρέας και η δνις Ελένη Μ. Αγκαστινιώτη, εκ Παλαϊκύθρου, ηρραβωνίσθησαν. Θερμά συγχαρητήρια.

Παναγροπική, 23 Μαρτίου 1945, σελ. 2

●●●

Η ΑΣΦΑΛΤΟΣΤΡΩΣΙΣ ΤΗΣ ΟΔΟΥ ΠΑΛΑΙΚΥΘΡΟΥ – ΛΕΥΚΩΣΙΑΣ

Την πρωίαν της χθες επραγματοποιήθη εις το Γραφείον του Βοηθού Επάρχου Λευκωσίας κ. Κόκου Μάρκου σύσκεψις εκπροσώπων της περιοχής Κυθραίας εν σχέσει με την ασφαλτόστρωσιν της οδού Παλαϊκύθρου – Κυθραίας και των κεντρικών κοινοτικών οδών των κοινοτήτων της περιοχής. Κατά την

συνάντησιν ἥτις διήρκεσεν ἐπὶ μίαν περίπου ὥραν ἀπεφασίσθη ὅπως: α) Προωθηθῇ ἡ ἀσφαλτοστρώσις τοῦ δρόμου Κυθραίας – Παλαικύθρου ἐξυπηρετοῦσης ὅλα τα χωρία τῆς περιοχῆς, β) Ὑποβληθούν προς τὴν Διοίκησιν ἐγγραφοὶ εἰσδηγήσεις ἐκ μέρους τῆς κοινότητος Βώνης διὰ τὴν ἀσφαλτοστρώσιν τῶν κεντρικῶν οδῶν τῆς, γ) Διατεθῇ ὑπὸ τῆς Διοικήσεως το ποσὸν τῶν £400 διὰ τὴν επέκτασιν τῆς ἀσφαλτοστρώσεως εἰς Νέον Χωρίον, ἀντίστοιχον δε ποσὸν θα καταβληθῇ διὰ τὸν ἴδιον σκοπὸν ὑπὸ τῆς κοινότητος, δ) Γίνῃ νέα ἔρευνα εἰς Παλαικύθρον διὰ τὴν κατασκευὴν νέων ἀντιδιαβρωτικῶν ἔργων, ἐπιπροσθέτως τῶν ἤδη κατασκευασθέντων, ε) Εκπρόσωπος τῆς Διοικήσεως ἐπιληφθῇ ἀμέσως τοῦ θέματος τῆς καταστραφείσης Γεφύρας Πεδιαίου τῆς συνδεούσης το Παλαικύθρον με τὴν Τύμβου με προοπτικὴν ἐπιδιορθώσεως τῆς μόνον διὰ τοὺς πεζοὺς, καὶ πλήρους ἀποπερατώσεως τοῦ ἔργου εὐθὺς ὡς το ἐπιτρέψουν αὐ καίρικαὶ συνθήκαι.

Νίκη, 28 Ιανουαρίου 1965, σελ. 3

Η ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΟΥ ΝΟΜΟΥ ΠΕΡΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΑΣΦΑΛΙΣΕΩΝ ΕΙΣ ΝΕΟΝ ΧΩΡΙΟΝ ΚΥΘΡΑΙΑΣ

Τὴν 5ην μεταμεσημβρινὴν τοῦ παρελθόντος Σαββάτου, συνεκροτήθη εἰς τὸ Θέατρον Ντιάνα Νέου Χωρίου Κυθραίας, περιφερειακὴ ἀγροτικὴ συγκέντρωσις κατὰ τὴν ὁποίαν ὁ διευθυντὴς τοῦ τμήματος Κοινωνικῶν Ασφαλίσεων τοῦ Ὑπουργείου Ἐργασίας κ. Τ. Νακούζη, ἀνέλυσε πρὸς τοὺς ἀγρότες καὶ τοὺς αὐτοαπασχολουμένους τὸν νέον Περὶ κοινωνικῶν Ασφαλίσεων Νόμον καὶ ἐιδικότερον τὰς προνοίας (υποχρεώσεις καὶ

καθήκοντα ὡς καὶ τὰς ἀπολαύ-
ας) τῶν αὐτοεργοδοτουμένων προσώπων. Τὸν κ. Τελ. Νακούζη, εἰσήγαγεν ὁ Πρόεδρος τῆς Κοινότητος κ. Σοφοκλῆς Ζερβός, ἐκφράσας τὴν εὐγνωμοσύνην τῶν κατοίκων διότι παρὰ τὰς πολλαπλὰς εὐθύνας καὶ ἀσχολίας τοῦ κ. Νακούζη προθύμως ἀπεδέχθη νὰ ἀναλύσῃ διεξοδικῶς τὸν νέον Περὶ κοινωνικῶν Ασφαλίσεων Νόμον. Μετὰ τὸν Πρόεδρον χαιρέτισε τὴν συγκέντρωσιν ὁ Βουλευτὴς καὶ Γ.Γ. τῆς ΔΕΟΚ κ. Πέτρος Στυλιανοῦ. Μετὰ τὸν κ. Στυλιανοῦ τὸν λόγον ἔλαβον διαδοχικῶς οἱ Ἐπαρχιακοὶ Γραμματεῖς τῶν Παγκυπρίων Ἀγροτικῶν ὀργανώσεων ΠΕΚ καὶ ΕΚΑ κ.κ. Χατζηδημητρίου καὶ Τριανταφυλλίδης. Ἀκολούθως ὁ λόγος ἐδόθη εἰς τὸν κ. Τ. Νακούζη, ὁ ὁποῖος ἀνέλυσε διεξοδικῶς τόσον τὶς υποχρεώσεις ὅσον καὶ τὰ ὠφελήματα ἐκ τοῦ νέου Νόμου, τὰ ἀφορῶντα τὰς τάξεις τῶν γεωργῶν καὶ αὐτοεργοδοτουμένων προσώπων. Ὁ κ. Νακούζη μετὰ τὸ πέρας τῆς ομιλίας τοῦ ἐδέχθη ὑπὸ τῶν ἀγροτῶν σωρείαν ἐρωτήσεων ἀπαντήσας ἀναλυτικῶς πρὸς μίαν ἐκάστην τούτων. Μετὰ τὸ πέρας τῆς ομιλίας τοῦ κ. Νακούζη, ὁ κ. Κωστέρης προσέφερε πρὸς αὐτὸν ὑπὸ τὰ θερμὰ χειροκροτήματα τῶν ἀγροτῶν, μικρὸν ἀγαλμάτινον σύμπλεγμα κατασκευασθὲν ὑπὸ τοῦ ἰδίου. Τέλος ὁ διδάσκαλος τῆς κοινότητος κ. Λαμπρίας, ἀφοῦ υπέβαλε πρὸς ἐγκρίσιν ψήφισμα συμπαραστάσεως πρὸς τὸν Πρόεδρον τῆς Δημοκρατίας Ἀρχιεπίσκοπον Μακάριον, ἐγκριθέν ὁμοφώνως ὑπὸ τῆς συγκέντρωσεως – ἔκλεισε τὴν συγκέντρωσιν εὐχαριστήσας τοὺς προσκεκλημένους διὰ τὴν σημαντικὴν συμβολὴν τῶν εἰς τὴν ἐκλαίκευσιν τοῦ Νόμου πρὸς τὴν μοχθοῦσαν ἀγροτικὴν τάξιν. Κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ομιλιῶν

εἰδικὸν συνεργεῖον τοῦ ΠΙΚ με ἐπὶ κεφαλῆς τὸν κ. Καραγιώργην, νχογράφησε ἀποσπάσματα τῶν διαφόρων ομιλιῶν.

Νίκη, 11 Ιανουαρίου 1965, σελ. 2

ΔΗΛΩΣΙΣ

Ἡ υποφαινόμενη φέρω εἰς γνώσιν τοῦ αξ. Κοινοῦ ὅτι ἰδρύσα ἐν Λεῦκα δι' ἰδίων μου ἀποκλειστικῶς κεφαλαίων Ραφεῖον, ὅπερ θα διευθύνῃ ὁ ἀδελφός μου ΑΝΤΩΝΙΟΣ ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ, ὅστις θα ἐκτελῇ ἐν αὐτῷ πᾶσαν κοπτικὴν καὶ ραπτικὴν ἐργασίαν καὶ θα ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ υπογράψῃ ἀντ' ἐμοῦ καὶ δι' ἐμὲ διὰ πᾶσαν υπόθεσιν ἀφορώσαν τὸ Ραφεῖον μου.

Ἐν Νέῳ Χωρίῳ (Κυθρέας) 26
Ιουνίου 1924. ΚΑΛΛΙΟΠΗ
ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ

Ἐλευθερία 5 Ιουλίου 1924, σελ. 4

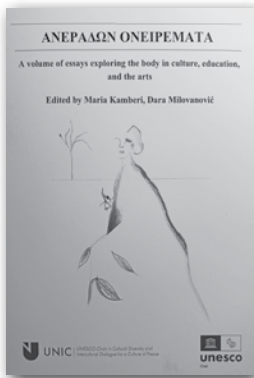
Η ΦΩΝΗ ΤΩΝ ΑΓΡΟΤΩΝ ΑΓΡΟΤΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

«Ὑπὸ τοῦ Γραμματέως τοῦ Γεωργικοῦ Συλλόγου «Αὐγερινός» Νέου Χωρίου Κυθρέας κ. Τάκη Λαμπρία υπεβλήθη πρὸς τὸν Διοικητὴν Λευκωσίας αἰτήσεις, διὰ τῆς ὁποίας ἐκφράζεται διαμαρτυρία διὰ τὴν κακὴν ἐπισκευὴν τῶν οδῶν τοῦ ὡς ἄνω χωρίου, συνεπεῖα τῆς ὁποίας ματαίως κατηναλώθησαν χρήματα. Προηγουμένως ἡ Επιτροπὴ τοῦ Γεωργικοῦ Συλλόγου εἶχεν εισηγηθῇ εἰς τὸν Διοικητὴν, ἐπισκεφθέντα τὸν Σύλλογον, σχέδιον ἐπισκευῆς τῶν οδῶν τοῦ χωρίου, διὰ τοῦ ὁποίου τὰ μέλη θα ἀνελάμβανον τὴν ἐκτέλεσιν ὠρισμένης ἐργασίας δωρεάν καὶ θα ἐγίνετο ἡ ἐργασία ἀσφαλεστέρα καὶ καλντέρα τῆς σημερινῆς».

Ἐσπερινή, 20 Φεβρουαρίου 1945, σελ. 2

Ποδητισμός-Δημιουργία

ΤΟΥ ΑΠΟΣΤΟΛΟΥ Γ. ΚΟΥΡΟΥΠΑΚΗ

**ΜΑΡΙΑ ΚΑΜΠΕΡΗ,
ΝΤΑΡΑ ΜΙΛΟΒΑΝΟΒΙΤΣ**
ΑΝΕΡΑΔΩΝ ΟΝΕΙΡΕΜΑΤΑ
ΕΝΑΣ ΤΟΜΟΣ ΠΟΥ ΕΞΕΡΕΥΝΑ
ΤΟ ΣΩΜΑ ΣΤΟΝ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟ,
ΤΗΝ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ ΚΑΙ ΤΙΣ ΤΕΧΝΕΣ
έκδ. UNESCO Chair in Cultural Diversity
and Intercultural Dialogue for a Culture of
Peace, Λευκωσία 2023, σελ. 170

Το δίγλωσσο βιβλίο (ελληνικά-αγγλικά) *Ανεράδων Ονειρέματα* που επιμελήθηκε η Μαρία Καμπέρη,* δασκάλα χορού και χορογράφος και η δρ Ντάρα Μιλοβάνοβιτς, αναπληρώτρια καθηγήτρια Χορού και πρόεδρος του Τμήματος Μουσικής και Χορού στο Πανεπιστήμιο Λευκωσίας, εξερευνά το σώμα στον πολιτισμό, την εκπαίδευση και τις τέχνες.

Στο βιβλίο, το οποίο χωρίζεται σε δύο μέρη, περιλαμβάνονται εννέα πολύ ενδιαφέροντα κεφάλαια, τα οποία έχουν συγγράψει ισάριθμοι ειδικοί στην Τέχνη του χορού και ασχολούνται με τις ανεράδες και πώς ο μύθος τους μπορεί να δώσει έναυσμα σε πολλές και διαφορετικές τέχνες και επιστήμες.

Το κεφάλαιο που έχει συγγράψει η Μαρία Καμπέρη έχει τίτλο «Ανεράδων σώματα» (σελ. 87-104) και όπως αναφέρει και η συγγραφέας στην εισαγωγή της, πρόκειται να προχωρήσει σε αποδόμηση και ανάλυση της ανεράδας, των χαρακτηριστικών της και των μύθων της. Επίσης, η συγγραφέας κάνει αναφορά στο παραμύθι της «Ανεράδων Ονειρέματα», το οποίο συνέγραψε το 2018, στο πλαίσιο των χριστουγεννιάτικων δράσεων του Ομίλου Γυναικών Κυθρέας, μετά από πρόσκληση της Θεοδώρας Κναή.

Στο κεφάλαιο λοιπόν «Ανεράδων σώματα» η Καμπέρη αναλύει την

ανεράδα, από λαογραφικής σκοπιάς και μετουσιώνει αυτό το φανταστικό πλάσμα σε ιδέα καλλιτεχνική, και δη χορογραφική/θεατρική. Ενδιαφέρουσα η προσέγγιση της Καμπέρη σχετικά με το πώς αυτό το άυλο πλάσμα μπορεί να γίνει απτή φιγούρα, με σάρκα και οστά, και πώς μπορούν να αντιμετωπιστούν διάφορα στερεότυπα που αφορούν τη γυναικεία ταυτότητά τους.

Πάνω σε αυτή τη λογική η Καμπέρη προτείνει τρόπους με τους οποίους το παραμύθι της, καθώς και άλλα που περιέχουν ανεράδες ή άλλα φανταστικά πλάσματα, μπορούν να παρασταθούν, να διδαχθούν ως αφήγηση για δημιουργία ασκήσεων/μαθήματος δημιουργικής κίνησης.

Το παραμύθι *Ανεράδων Ονειρέματα* εξερευνά και αναλύει η Νάντια Τομασίδου, στο δικό της κεφάλαιο, με τίτλο «Ανεράδων Πόθοι» (σ. 139-163) και το μετατρέπει ως συνέχεια του παραμυθιού *Ο Μαστιχένιος*, ενός κυπριακού λαϊκού παραμυθιού, που κατέγραψε ο Κώστας Παπαγεωργίου στη συλλογή του *Κυπριακά Παραμύθια* που άφησαν εποχή (έκδ. Πάργα 2001).

Μέσα από τον τόμο που συνεπιμελήθηκε η Μαρία Καμπέρη καταδεικνύεται η θεατροπαιδαγωγική αξία που εμπεριέχουν τα λαϊκά παραμύθια και πώς αυτά μπορούν να μεταπλαστούν και να ανανοηματοδοτηθούν, εκφράζοντας σύγχρονες ανησυχίες και θεωρήσεις.

Υγ. Άραγε, θυμούνται οι Νιοχωρίτες και οι Νιοχωρίτισσες παραμύθια ή θρύλους του τόπου μας; Αν ναι, εδώ είμαστε να τα καταγράψουμε και γιατί όχι να τα αξιοποιήσουμε.

* Η Μαρία Καμπέρη είναι θυγατέρα της Έλλης Τρίχα και του Χρίστου Καμπέρη.

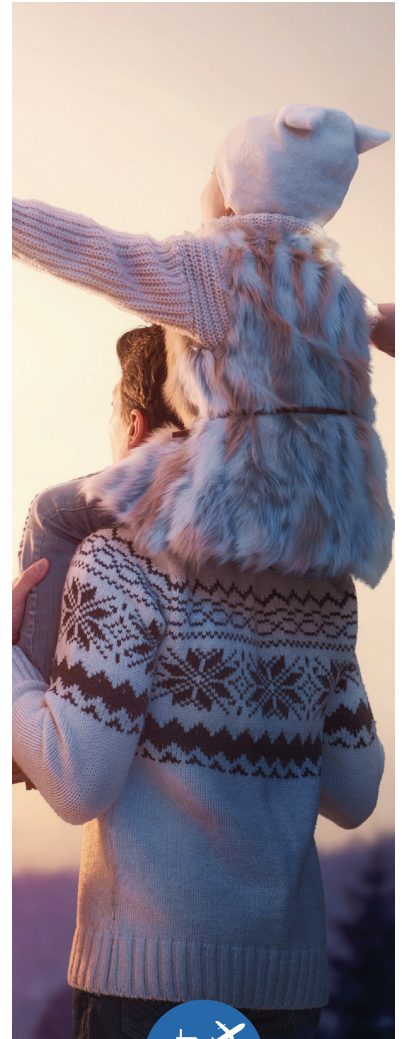
ΟΙ ΥΠΗΡΕΣΙΕΣ ΜΑΣ:

- Εταιρικά Ταξίδια
- Ταξίδια Κινήτρων
- Διοργάνωση Συνεδρίων
- Εισερχόμενος Τουρισμός

- Οργανωμένα Ταξιδιωτικά Πακέτα
- Πακέτα Νεόνυμφων
- Αθλητικός Τουρισμός

- Αεροπορικά Εισιτήρια
 - Κρουαζιέρες
- Κρατήσεις στο Διαδίκτυο
- Ταξιδιωτικές Ασφάλειες

ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΗΣΤΕ ΜΑΖΙ ΜΑΣ:

ΛΕΥΚΩΣΙΑ / NICOSIA: Λεωνίδου 2 & Λεωφόρος Ακροπόλεως, 2007 Στρόβολος - Λευκωσία, Τηλ.: 22869999,
ΛΑΡΝΑΚΑ / LARNACA: Φιλίου Ζαννέτου 27, 6330 Λάρνακα, Τηλ.: 24652539, Παραλίμνι: Τάσου Μάρκου 2, 5281 - Παραλίμνι, Τηλ.: 23811333,
ΛΕΜΕΣΟΣ / LIMASSOL: Αγίας Ζώνης 33B, Αγίας Ζώνης 33B, Τηλ.: 25818681,
ΖΑΚΑΚΙ: Φρανγκλίνου Ρουσβελτ 242, Ζακάκι, Τηλ.: 25398787,
ΚΑΨΑΛΟΣ: 156Γ Αγίας Φυλάξεως, 3083 Λεμεσός, Τηλ. 25733789